*0: EK
*1: 2012-2013
*2: 29
*3: Word
*4: 29ste vergadering
*5: Dinsdag 4 juni 2013
*6: 13.30 uur
**

Voorzitter: Fred de Graaf

Tegenwoordig zijn 72 leden, te weten:

Backer, Barth, Beckers, Van Beek, Beuving, Van Bijsterveld, De Boer, Van Boxtel, Bröcker, Broekers-Knol, Bruijn, Van Dijk, Duivesteijn, Dupuis, Duthler, Elzinga, Engels, Essers, Ester, Faber-van de Klashorst, Flierman, Franken, Frijters-Klijnen, Ganzevoort, Gerkens, Thom de Graaf, Fred de Graaf, Marcel de Graaff, De Grave, Hermans, Hoekstra, Holdijk, Ter Horst, Huijbregts-Schiedon, Van Kappen, Kneppers-Heijnert, Knip, Koffeman, Kok, Koole, Kox, Kuiper, De Lange, Van der Linden, Linthorst, Lokin-Sassen, Martens, Nagel, Popken, Postema, Putters, Quik-Schuijt, Reuten, Reynaers, Ruers, Schaap, Scholten, Schouwenaar, Schrijver, Sent, Slagter-Roukema, Sörensen, Van Strien, Swagerman, Sylvester, Terpstra, Vliegenthart, Vlietstra, Vos, De Vries, De Vries-Leggedoor en Witteveen,

en de heer Plasterk, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en mevrouw Schultz van Haegen-Maas Geesteranus, minister van Infrastructuur en Milieu.
**

*N

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Thissen, wegens bezigheden elders;

Strik, wegens verblijf buitenslands, in verband met verplichtingen voor de Raad van Europa;

Brinkman, wegens verblijf buitenslands.
**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: Ik deel de Kamer mede dat vanaf vandaag de publieke tribune zich aan mijn rechterzijde bevindt en de ambtenaren- en perstribune aan mijn linkerzijde. Daarachter is de perskamer, wat de reden van de veranderingen is. Ook het buizenpostsysteem is weer geïnstalleerd. Per slot van rekening moet je tradities niet weggooien. Als er briefjes gewisseld worden, kunt u dat nog steeds waarnemen.

De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.
**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Ingekomen is een brief van het lid Putters, gedateerd op 27 mei 2013, waarin hij meedeelt dat hij zijn lidmaatschap van de Eerste Kamer per 15 juni 2013 neerlegt in verband met zijn benoeming tot directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Ik heb inmiddels de voorzitter van het centraal stembureau voor de verkiezingen van leden van de Eerste Kamer hiervan in kennis gesteld.

Op verzoek van de fractie van de SP heb ik aangewezen:
- de heer Elzinga tot lid van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking in de bestaande vacature;
- mevrouw Gerkens tot lid van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in de bestaande vacature;
- mevrouw Gerkens tot lid van de vaste commissie voor Immigratie en Asiel, JBZ-Raad in plaats van mevrouw Quik-Schuijt;
- mevrouw Gerkens tot lid van de vaste commissie voor Economische Zaken in de bestaande vacature;
- de heer Kox tot lid van de vaste commissie voor Infrastructuur, Milieu en Ruimtelijke Ordening in de bestaande vacature.

De heer Vliegenthart heb ik benoemd tot de vicevoorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking in de bestaande vacature.
**

*B
!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de jeugdzorg in verband met het opnemen van een grondslag voor het nemen van beperkende maatregelen of controlemaatregelen jegens een jeugdige in de gesloten jeugdzorg tijdens vervoer van de jeugdige en tijdens het verblijf van de jeugdige in het gerechtsgebouw (33494);

- het wetsvoorstel Implementatie van kaderbesluit 2009/829/JBZ van de Raad van de Europese Unie van 23 oktober 2009 inzake de toepassing tussen de lidstaten van de Europese Unie, van het beginsel van wederzijdse erkenning op beslissingen inzake toezichtmaatregelen als alternatief voor voorlopige hechtenis (PbEU L 294) (33422).

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B

!Veiligheid wegtunnels!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels in verband met het vaststellen van een veiligheidsnorm en het stellen van regels omtrent het gebruik van gestandaardiseerde uitrustingen en in verband met wijzigingen in het totstandkomingsproces van Wegtunnels (33125).

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Infrastructuur en Milieu van harte welkom in de Eerste Kamer en geef het woord aan mevrouw Martens.
**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Martens** (CDA): Voorzitter. Vandaag spreken we over de wijziging van de wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels. De naamgeving is enigszins misleidend, omdat het wetsvoorstel niet gaat over de veiligheid van wegtunnels. Het doel is immers niet om tunnels veiliger te maken, maar om een einde te maken aan de discussies over veiligheid bij de totstandkoming van wegtunnels.

De CDA-fractie dankt de minister voor de antwoorden op de vragen en waardeert de inzet van de minister om een einde te maken aan deze discussies. Ze zijn tijdrovend, kostbaar en wekken veel irritatie bij de betrokken partijen.

Met het wetsvoorstel wil men een einde maken aan de discussies op twee manieren. Men wil een standaarduitrusting voorschrijven en een norm vaststellen voor het groepsrisico. Het groepsrisico is de kans dat in één keer een groep personen door een incident om het leven komt.

De vraag is of met deze wet daadwerkelijk een einde zal komen aan de discussies over veiligheid bij de totstandkoming van wegtunnels. Onze fractie, die diverse betrokken partijen heeft gehoord, is daar om drie redenen niet van overtuigd. Ten eerste kan men allerlei vragen bij de norm stellen, ten tweede zijn er veel vragen over de standaarduitrustingen en ten derde gaat de wet voorbij aan de werkelijke oorzaken van de problemen en discussies. Dit laatste is misschien nog wel het belangrijkste. Namens de CDA-fractie licht ik de drie punten graag toe.

De wet stelt een norm voor wat wij een maatschappelijk aanvaardbaar en haalbaar groepsrisico vinden. De norm, die voor alle wegtunnels gaat gelden, is een andere dan bijvoorbeeld de norm voor dijken en spoor, of voor vervoer van gevaarlijke stoffen. De norm voor wegtunnels is gesteld op $0{,}1/N^2$,waarbij N groter is dan 10. Het wil zeggen dat de kans op een incident met tien slachtoffers tegelijk, kleiner moet zijn dan eens in de 1000 jaar voorkomt, en de kans op een incident met 100 slachtoffers tegelijk, kleiner dan eens per 100.000 jaar voorkomt.

Onlangs heeft de minister in Groningen uitgelegd dat er zeker een kans is dat er doden zullen vallen vanwege de gaswinning. En op dit moment wordt geschat dat er in ziekenhuizen in Nederland zo'n zes onnodige doden per dag zijn. Het is overigens goed dat dit wordt onderzocht. Daar gelden dus andere normen. Een en ander maakt dat de norm iets willekeurigs heeft.

Daarnaast heeft onze fractie twijfels bij de adequaatheid van het rekenmodel. De kwaliteit van de norm staat of valt bij het rekenmodel. Daarom is een instrumentarium vastgesteld, de kwantitatieve risicoanalyse (QRA). Deze is mede gebaseerd op het QRA-instrumentarium dat gehanteerd wordt bij de Wet vervoer gevaarlijke stoffen. De Commissie Transport Gevaarlijke Stoffen heeft geconcludeerd dat het instrumentarium nauwelijks adequaat genoemd kan worden omdat "de input niet verifieerbaar is, helderheid ontbreekt, inzake de grondslag van de berekeningen en de presentatie van de tussenresultaten, een volledig inzicht in de gemaakte keuze ontbreekt, essentiële aannames niet consistent zijn, niet bekend is welke uitkomsten het meest de realiteit benaderen en de schadegebieden onderlinge verschillen tonen, die groter zijn dan de gehele zoneringsafstand."

In de memorie van antwoord heeft de minister toegelicht hoe de QRA voor dit wetsvoorstel tot stand is gekomen en welke inzet voor verbetering is gedaan. Maar daarmee is de zorg van de fractie over de kwaliteit van het instrumentarium niet weggenomen. Ook andere partijen, zoals de Commissie tunnelveiligheid, laten weten dat het voorgestelde rekenmodel weliswaar interessant is om een idee te krijgen van de effecten als je met bepaalde parameters varieert, maar dat het model niet aansluit bij de hedendaagse veiligheidseisen. Het voorgestelde instrumentarium is daarnaast buitengewoon tolerant. Volgens de berekeningen van Rijkswaterstaat voldoet zelfs de Maastunnel uit 1943 aan de QRA-eisen. De Vereniging Nederlandse Gemeenten, de Raad van Regionale Commandanten van de Nederlandse Vereniging voor Brandweerzorg en de Geneeskundige Hulpverlening bij Ongelukken en Rampen hebben laten weten -- zo is te lezen in de memorie van toelichting -- dat zij de norm te smal te vinden voor een adequate veiligheidstoets, omdat zij een toetsing aan meerdere doelen wenselijk vinden. Bovendien vinden zij dat het model aangepast zou moeten kunnen worden aan nieuwe ontwikkelingen en innovaties. Als we overigens de veiligheid zouden willen verhogen, zou het veel effectiever zijn om vluchtstroken aan te leggen en files tegen te gaan. Maar goed, deze wet gaat niet over de veiligheid, maar over het tegengaan van discussies over veiligheid.

Een derde punt is dat de norm een nationale kop is. De Europese richtlijn kent geen norm en geen standaarduitrusting. Ze schrijft slechts veiligheidsmaatregelen voor tunnels die langer zijn dan 500 m. voor. Het voorliggende wetsvoorstel schrijft een norm en een standaarduitrusting voor alle wegtunnels die langer zijn dan 250 m. voor. De memorie van antwoord spreekt over een nationale regeling. De memorie

van toelichting spreekt daarentegen over een bewust gekozen nationale kop. De CDA-fractie is van mening dat er sprake is van een nationale kop, juist omdat de Europese richtlijn tunnelveiligheid niet vraagt om een norm en een standaarduitrusting. Onze fractie is geen voorstander van nationale koppen.

Het wetsvoorstel wil volgens de memorie van toelichting eenduidigheid creëren op het gebied van tunnelveiligheid. Daarom schrijft de wet ook een standaarduitrusting voor. Tegelijkertijd creëert de wet mogelijkheden om af te wijken, omdat het in sommige gevallen niet anders kan, bijvoorbeeld vanwege de complexiteit van de systemen die niet altijd een op een op elkaar aansluiten. Het aan elkaar knopen van systemen, de besturing en de bediening brengen immers vaak problemen met zich mee die niet verholpen kunnen worden met een standaarduitrusting. Maar ook door bochten of splitsingen, in- en uitvoegstroken, de combinatie met het gebruik van bijvoorbeeld parkeergarages, is de standaarduitrusting soms niet geschikt of niet mogelijk. Ook wil de wet een tunnelbeheerder de mogelijkheid geven om af te wijken van de standaarduitrusting om een experiment te kunnen uitvoeren. Kortom: op de standaardrusting zullen altijd uitzonderingen nodig blijken.

Daarbij komt dat de wet weliswaar regelt dat er een standaarduitrusting moet komen, maar niets bepaalt over de kwaliteit ervan. Volgens de wet moet alleen aannemelijk worden gemaakt dat de installaties een bepaalde kwaliteit hebben. Bij de Fyra en in het klein bij ons in Nijmegen bij de parkeermeters, hebben we gezien hoe dat kan leiden tot grote problemen, veel ongemak, onnodige kosten en dus veel discussies. Wat mooi staat op papier, blijkt in de realiteit een ramp. Het is een goed recept voor problemen, temeer de kans groot is dat uiteindelijk op de kwaliteit van tunneltechnische installaties (TTI's) bezuinigd wordt, omdat deze vaak als laatste worden geïnstalleerd. Iedereen die weleens met bouwen te maken heeft gehad, weet dat bouwkosten de neiging hebben om uit de hand te lopen. TTI's beslaan zo'n 10% van de totale kosten. Dat zijn de laatste 10% die zorgen voor 90% van de veiligheid. Als je daarop bezuinigt, vraag je om problemen en riskeer je inderdaad de Fyra onder de slagbomen, zoals op de A73 waar die zomaar naar beneden kwamen vallen.

De standaarduitrusting zal alleen gelden voor rijkstunnels en dus niet voor gemeentelijke en provinciale tunnels. Nederland heeft ongeveer 30 tunnels. Zo'n 15 ervan zijn rijkstunnels, de overige zijn gemeentelijke en provinciale tunnels. De VNG heeft laten weten, niet over te gaan tot een standaarduitrusting, meldt de minister in de nadere memorie van antwoord. Wat is de zin van een standaarduitrusting als de helft van de tunnels er niet aan hoeft te voldoen, terwijl die tunnels ook veilig moeten zijn?

Ik ga nu in op een ander probleem. De standaarduitrusting laat weinig tot geen ruimte voor innovaties. Het maatschappelijk aanvaardbaar risico wordt in de wet uitgewerkt in een technisch instrumentarium. Om het wat populair te zeggen, de wet regelt de moertjes en boutjes. Nieuwe technologische vindingen kunnen niet zonder meer toegepast worden, maar vragen om een aanpassing van de wet of de ministeriële regelingen. Volgens de wet vindt er slechts elke vijf jaar een evaluatie plaats op grond waarvan de voorgeschreven standaarduitrusting kan worden aangepast. De techniek gaat echter sneller, zeker op het gebied van IT, de kern van de TTI. Dit is het belangrijkste als het gaat om veiligheid. Waarom is er niet geleerd van de luchtvaart waar men allang weet dat je achterop gaat lopen als nieuwe, betere technieken niet mogen, omdat ze niet in de wet of regeling staan? Daarbij komt dat de leden van de CDA-fractie er niet van overtuigd zijn dat zoiets als een standaarduitrusting in een wet thuishoort. Een minimum aan technische uitrustingen is nodig, maar deze worden in de Europese richtlijn alsmede in het Bouwbesluit geëist, waarmee reeds vele tunnels in Nederland zijn gebouwd. De CDA-fractie acht het belangrijk dat er mechanismen zijn voor zaken als voor kwaliteitsborging, ontwerpkwaliteit, onderhoudskwaliteit, toezicht, opleiding, keuringen, organisatie en dergelijke. Die ontbreken echter in het huidige wetsvoorstel, terwijl die bijvoorbeeld wel in de spoorwegwetgeving zijn geregeld.

Tot slot kom ik op misschien wel het belangrijkste punt, namelijk dat de wet voorbijgaat aan de werkelijke oorzaken van de problemen. De wet beoogt niet de veiligheid te verhogen, maar wil een einde maken aan de discussies over veiligheid bij de totstandkoming van wegtunnels. De vraag is of het benoemen van een norm en een standaarduitrusting daarvoor voldoende garanties biedt. Wij zijn daarvan niet overtuigd omdat een- en andermaal blijkt dat tijdens de discussies het probleem niet zozeer ligt in de definitie van "norm" en "standaarduitrusting", maar veel meer in het gebrek aan samenwerking, onbeheersbaarheid van processen en de wijze waarop bevoegdheden zijn toegedeeld. Daar verandert deze wet niets aan. Ook met de wet blijft onduidelijk wie uiteindelijk echt verantwoordelijk is voor de veiligheid respectievelijk wat daarbinnen de verantwoordelijkheid is van de aannemer, het bouwteam, de beheerder, de veiligheidsbeambte en wat de rol is van de brandweercommandant. Ook met de wet blijft onduidelijk wie bevoegd is om te oordelen of de uitrusting aan de wet voldoet als afgeweken wordt van de standaarduitrusting. De brandweercommandant blijft eveneens de mogelijkheden tot aanvullende eisen houden. De gemeente blijft met de wet het bevoegd gezag, ook van de rijkstunnels, en dus verantwoordelijk voor de openstelling van tunnels. Daarmee blijft de mogelijkheid bestaan van onenigheid tussen de tunnelbeheerder, het Rijk, en het bevoegd gezag, de gemeente. Die laatste gaat over de openstelling en omgevingsvergunning.

Is het overigens geen weeffout dat in Nederland gemeenten tunnelbeheerders zijn en dat zij dus verantwoordelijk zijn voor openstelling, ook voor rijkstunnels? De EU-richtlijn bepaalt dat de veiligheid van tunnels door het bevoegd gezag moet worden geïnspecteerd. Nederland heeft bepaald dat het bevoegd gezag bij de gemeenten

moet liggen, vooral omdat de gemeenten verantwoordelijk zijn voor omgevingsvergunningen en hulpverlening. De minister wil, zo lezen wij in de nadere memorie van antwoord, de verantwoordelijkheid voor de openbare veiligheid niet naar het Rijk toehalen. In de ogen van mijn fractie blijft dit een vreemd besluit dat vaak niet werkt, zeker niet als een tunnel door meerdere gemeenten en zelfs meerdere veiligheidsregio's loopt.

Praat met experts en u hoort dat de oorzaak van problemen vaak ligt bij het gebrek aan kennis van de betrokken partijen om de kwaliteit en de noodzaak van bepaalde voorzieningen echt goed te kunnen beoordelen. De quickscan van het ministerie formuleert de volgende oorzaken van veel problemen: schaarste aan specialisten, onvoldoende kennis over systeemintegratie en onervarenheid met nieuwe contractvormen. De Commissie tunnelveiligheid wordt met deze wet afgeschaft. Deze commissie bundelt op dit moment de expertise en adviseert rijksoverheid, gemeenten en provincies inzake tunnelveiligheid. Volgens de wet moet de kennis worden ondergebracht bij een kenniscentrum en komt de adviesfunctie bij de landelijke respectievelijk de gemeentelijke veiligheidsbeambte te liggen. Hoe borgt de minister dat er in de toekomst voldoende kennis en deskundigheid is bij de veiligheidsbeambte en de aanbestedende partijen? Dit is zeker belangrijk bij gemeenten die vaak maar één tunnel hebben en wisselende wethouders. Hoe ziet de minister de paradox van enerzijds de noodzaak van de onafhankelijkheid van de veiligheidsbeambte en anderzijds het risico dat een onafhankelijke instantie, die niet verantwoordelijk is voor de kostenafweging, enorm kostenverhogend zal werken, zoals professor Ira Helsloot helder aangeeft in zijn inaugurale rede?

Kortom, worden wij gelukkig van deze wet? Nee, maar daar gaat het hier ook niet om. Wij zijn hier om de wet te checken op kwaliteit, handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid en daarmee op zinvolheid. Op al deze punten heeft mijn fractie grote bezwaren tegen deze wet. Ik vat het kort samen. Hoe zinvol is een norm als die berekend moet worden volgens een model waar grote vragen bij zijn? Hoe zinvol is een hoge norm met een eventuele veiligheidswinst, die veel gemakkelijker met investeringen op andere terreinen is te halen zoals professor Ira Helsloot overtuigend aangeeft in zijn inaugurale rede? Hoe zinvol is een standaarduitrusting die geen eenduidige en heldere criteria schept en waarop -- zoals nu al bekend -- altijd uitzonderingen nodig zullen zijn, waaraan geen echte kwaliteitseisen worden gesteld en die per definitie achter zal lopen op de laatste stand van zaken in de technologie? Hoe kan de wet een einde aan de discussies maken als de aansluiting bij overige wetten, regelingen, besluiten, leidraden, handreikingen en beleidsnota's niet alleen een zoekplaatje is, maar ook veel interpretatieruimte laat en volgens experts soms zelfs inconsistent is? Hoe kan de wet een einde maken aan de discussies als die zozeer voorbijgaat aan het alom bekende eigenlijke probleem, te weten gebrek aan samenwerking en beheersbaarheid van processen, te weinig kennis en ervaring met betrekking tot veiligheid bij opdrachtgevers en opdrachtnemers bij de aanbesteding, verschillende belangen en wensen en als onduidelijk blijft wie uiteindelijk echt verantwoordelijk is voor de veiligheid?

De wet lijkt ingegeven door de paniek na de rampen in de Mont Blanc- en Gotthardtunnel, in Volendam en Enschede alsmede doordat aanbestedings- en uitvoeringsprocessen onbeheersbaar zijn geworden. Op zich is het goed dat men de wil heeft om dat laatste aan te pakken, maar voor mijn fractie schiet de wet zijn doel voorbij. We kunnen discussies niet eindigen met het voorschrijven van technisch instrumentarium. Het is nodig om te sturen op processen, niet op instructie maar op doelwetgeving -- bewijzen dat het veilig is -- en op veel meer ketenbenadering en samenwerking.

De vraag rest hoe erg het is als de wet niet zou worden aangenomen. Daarover heeft mijn fractie weinig zorgen omdat, zoals ook in de memorie van antwoord staat, de wet het huidige veiligheidsniveau vastlegt en geen wijziging brengt in het tot dusverre in de praktijk gehanteerde veiligheidsniveau. De norm wordt al toegepast. Wij hebben al een landelijke tunnelstandaard. Bovendien wordt een minimum aan technische uitrustingen reeds geëist in de Europese richtlijn alsmede in het Bouwbesluit. Met de wet wordt ook de veiligheid niet vergroot -- dat schrijft de minister ook -- en volgens experts wordt daarmee ook niet de discussie beëindigd. Wij zien de reactie van de minister in dit verband met belangstelling tegemoet.

*N

De heer **Schouwenaar** (VVD): Mijnheer de voorzitter. Het voorstel tot wijziging van de Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels is door mijn fractie positief ontvangen. Bij de schriftelijke voorbereiding hebben wij enkele vragen gesteld. Ik bedank de minister voor de beantwoording van deze vragen. Op de meeste punten is mijn fractie overtuigd, maar op enkele punten bestaat nog enige onduidelijkheid. Daarover vragen wij de minister om een nadere toelichting. Het betreft de norm, de beperking tot wegtunnels, de niet-rijkstunnels en de veiligheidsbeambte.

Het is gebruikelijk om ons af te vragen wat het probleem is en ons vervolgens de vraag te stellen of het desbetreffende wetsvoorstel daarvoor een oplossing biedt. Bij de bouw van rijkstunnels ontstond telkens discussie tussen Rijk en gemeenten over de vraag: wat is een veilige tunnel? Nu is daar op zich niets tegen, maar volgens de stukken leidde deze discussie vaak tot een flinke verhoging van de kosten, op instigatie van de gemeente en voor rekening van het Rijk. Professor Helsloot zegt in zijn inaugurele rede, die zo-even ook werd aangehaald door mevrouw Martens, dat dit ertoe heeft geleid dat rijkstunnels op dit moment bijna onbetaalbaar zijn. Via dit wetsvoorstel wordt geprobeerd dit probleem op te lossen. Het adagium "wie betaalt, bepaalt" wordt in

ere hersteld. Het Rijk is verantwoordelijk voor de bouw en de inrichting van de tunnel en de gemeente is verantwoordelijk voor de bestrijding van calamiteiten. Het Rijk bepaalt dus wat een veilige tunnel is. In het voorliggende wetsvoorstel wordt de norm vastgelegd. Een ministeriële regeling geeft vervolgens aan welke standaarduitrusting vereist is om aan de norm te voldoen. Mijn fractie stemt hiermee in. De minister heeft op een goede wijze haar verantwoordelijkheid genomen.

Veiligheid is een precair terrein. Er is bestuurlijke moed voor nodig om voor veiligheid een norm te stellen en zodoende een grens te trekken. Het trekken van een grens is immers de erkenning dat bepaalde risico's aanvaard worden; risico's waarvan de overheid zegt dat daarmee te leven valt. In Zeeland bevinden zich een kerncentrale, heel veel dijken en de langste wegtunnel van ons land, en toch is het leven goed in Zeeland.

De vraag is echter of de gestelde norm wel de juiste norm is. De memorie van antwoord is verhelderend. Toch vraagt mijn fractie nadere duidelijkheid op een viertal punten.

Mevrouw **Martens** (CDA): De heer Schouwenaar zegt dat het principe "wie betaalt, bepaalt" in ere wordt hersteld, maar ik vraag hem hoe hij dit ziet. De gemeenten blijven immers het bevoegd gezag en gaan over de bouwvergunning, de openstelling en de omgevingsvergunning. Ook de brandweer en de andere hulpverleningsinstanties hebben zeggenschap. Het Rijk betaalt, maar bij afwijkingen van de standaarduitrusting zijn de gemeenten medeverantwoordelijk. Ik vraag mij dus af hoe de heer Schouwenaar het uitgangspunt "wie betaalt, bepaalt" ziet.

Voorts merkte de heer Schouwenaar op dat er moed voor nodig is om een norm te bepalen. Ook de Maastunnel uit 1943 voldoet nog aan de norm. In deze tijd is er moed voor nodig om dat als veiligheidsnorm vast te leggen, want onze eisen worden dermate opgeschroefd dat wij ons kunnen afvragen of het allemaal wel nodig is. Er is echt moed voor nodig om te zeggen: wij bepalen een standaarduitrusting die niet helemaal kan meegaan met de nieuwe technologische ontwikkelingen. Ik vraag mij dus af wat de heer Schouwenaar bedoelt met zijn opmerking dat daar moed voor nodig is.

De heer **Schouwenaar** (VVD): Mevrouw Martens en ik hebben gemeenschappelijk dat wij uitbundig gesproken hebben met professor Helsloot en ook goed naar hem geluisterd hebben. Allebei vinden wij dat hij heel verstandige dingen zegt. Dat verhoogt de geneigdheid -- althans bij mij, maar ik denk ook bij mevrouw Martens -- om hem te citeren en af en toe steun bij hem te zoeken. Hij publiceert af en toe ook in de Provinciale Zeeuwse Courant. In een van zijn artikelen in die krant over dit onderwerp schreef hij dat er "regentenmoed" nodig is. Dat bracht mij op het idee om in elk geval de bestuurlijke moed van de minister te vermelden. Het voorvoegsel "regenten" heb ik maar weggelaten, omdat dit een vervelende bijklank heeft.

Ik denk dat er bestuurlijke moed voor nodig is om te stellen: een gedeelte van de maatregelen zullen wij uitvoeren, maar wij doen dat niet tot in het oneindige, omdat absolute veiligheid niet bestaat. Dat ben ik met professor Helsloot eens. Ook ben ik het met hem eens dat het aan die moed nog wel eens ontbreekt, om heel begrijpelijke redenen overigens. Vandaar dat ik het zo geformuleerd heb.

"Wie betaalt, bepaalt" is een adagium, een slagzin. Men moet dat adagium niet over het hele terrein al te letterlijk nemen, want dan gaat het fout. Mevrouw Martens heeft daar ook op gewezen. Ik beperk mij nu even tot de rijkstunnels, want daar gaat het hier primair om. De discussies die beslecht moeten worden, hebben primair betrekking op rijkstunnels, secundair op niet-rijkstunnels, die in 2019 aan de beurt komen. Bij de bouw van die rijkstunnels werd dit adagium met voeten getreden, omdat de gemeenten eisen stelden die het Rijk mocht inwilligen. Het adagium is nu weer in ere hersteld.

Mevrouw **Martens** (CDA): Dat was precies mijn vraag. Zegt de heer Schouwenaar dat het adagium in ere wordt hersteld als de gemeenten toch de bevoegdheid houden over opening, bouwvergunning en afwijkingen van standaarduitrusting, terwijl ook de hulporganisaties een stem hebben? Dan kan toch niet worden gezegd dat het Rijk bepaalt, omdat het betaalt? Dan hebben toch ook andere instanties zeggenschap? Overigens biedt de wet een kader voor discussies, de wet bepaalt niet het veiligheidsniveau. Is de heer Schouwenaar het daarmee eens?

De heer **Schouwenaar** (VVD): De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de calamiteitenbestrijding en de veiligheid. Die zaken komen voor rekening van de gemeenten. Dat is grofweg de tweedeling die erin zit. Wij zijn het daarmee eens.

Ik vervolg mijn betoog. De vraag is of de gestelde norm wel de juiste norm is. De memorie van antwoord is verhelderend, maar toch vraagt mijn fractie nadere duidelijkheid op een viertal punten.

Is de norm niet te hoog? In de stukken wordt immers gesteld dat de wettelijke norm gebaseerd is op het huidige veiligheidsniveau. Dat niveau was echter juist verhoogd op aandrang van de gemeenten. Het is van tweeën één: of het Rijk zat aanvankelijk op het goede veiligheidsniveau en door de kostenverhogende eisen van gemeenten zitten wij nu te hoog -- in dat geval is de thans voorgestelde en op de bestaande situatie gestoelde norm dus te hoog -- of het Rijk zat aanvankelijk op een te laag niveau en nu zitten wij goed, dankzij de gemeenten. In dat geval is er echter geen reden om die gemeenten de mond te snoeren.

De minister geeft aan dat ons land qua tunnelveiligheid vergelijkbaar is met Oostenrijk. De tunnelveiligheid is hoger dan in Italië en lager dan in Zwitserland. Mijn fractie vraagt zich af of dit ook uit de kosten blijkt. Zitten wij ook qua kosten op

het niveau van Oostenrijk, boven Italië en onder Zwitserland?

In een ministeriële regeling zouden één of enkele standaarduitrustingen worden bepaald. Is deze regeling al beschikbaar? Mogen wij aannemen dat de kosten lager zullen uitvallen dan tot dusver? Immers, kostenverhoging als gevolg van gemeentelijke eisen zijn niet meer mogelijk als het wetsvoorstel wordt aangenomen.

Mijn fractie vraagt zich af waarom bij de gekozen norm alleen met mensenlevens wordt gerekend. Waarom wordt bijvoorbeeld niet gerekend met aantallen ernstig gewonden of met economische schade?

Voorts maak ik enkele opmerkingen over de integrale risicoafweging. Het wetsvoorstel heeft alleen betrekking op wegtunnels. Het is verleidelijk om verder te kijken naar aangrenzende terreinen, zoals het vervoer van gevaarlijke stoffen, de verkeersveiligheid of de dijken. Ieder van deze terreinen heeft zijn eigen risicoafweging en zijn eigen normen. Dat doet de vraag rijzen of de veiligheid niet méér gediend zou zijn met een integrale risicoafweging. Geen compartimentering, maar één norm, in plaats van de bestaande segmentering. Uit oogpunt van een doelmatige besteding van middelen verdient een integrale risicoafweging de voorkeur. Het geld moet besteed worden waar het de meeste levens redt.

Dit wetsvoorstel heeft een beperkte doelstelling: het beslechten van een langlopende discussie. De minister wijst erop dat op verschillende terreinen de risico's ook kunnen verschillen, evenals de noodzakelijke maatregelen. En er zijn telkens verschillende overheden bij betrokken. Daarvoor heeft mijn fractie begrip. Echter, dat neemt niet weg dat onze voorkeur voor een bredere afweging blijft. Bij de behandeling van de wijziging van de Wet vervoer gevaarlijke stoffen zal mijn fractie hierop terugkomen.

Met de thans voorgestelde oplossing is mijn fractie het eens: een norm en een standaarduitrusting. Maar wil de minister ook andere eenvoudige en goedkope mogelijkheden bekijken die de veiligheid in wegtunnels kunnen vergroten? In vliegtuigen worden veiligheidsinstructies gegeven. Via allerlei spotjes wordt ons verteld wat we moeten doen als de sirene gaat. Een soortgelijke instructie kan ook worden gegeven voor het gedrag in wegtunnels. Enkele voorbeelden zijn bekend, maar wellicht zouden die kunnen worden uitgebreid.

Voor niet-rijkstunnels is de standaarduitrusting niet verplicht. Leidt dit in de toekomst tot divergentie? Tot verschillende uitrustingen om te voldoen aan dezelfde norm? Of juist tot convergentie, omdat de standaarduitrusting haar nut bewezen heeft? Gaarne vernemen wij de opvatting van de minister.

Tot slot een opmerking over de veiligheidsbeambte. Ook hierover spreekt professor Helsloot in zijn oratie. Een adviseur in dienst van het bevoegd gezag is geneigd tot integrale advisering. Hij of zij betrekt alle relevante aspecten in het advies. Een onafhankelijk adviseur zal geneigd zijn het deelbelang waarover hij adviseert te vergroten, zo meent professor Helsloot. Het wetsontwerp kiest voor een onafhankelijke veiligheidsbeambte als adviseur van de tunnelbeheerder. Dat betekent het risico van overaccentuering van de veiligheid. En die overdrijving, dat is nu juist wat dit wetsvoorstel wil tegengaan. Hoe wordt deze paradox straks in de praktijk opgelost?

Mijn fractie staat positief tegenover dit voorstel. We zijn benieuwd naar de reactie van de minister.

*N

Mevrouw **Ter Horst** (PvdA): Voorzitter. Namens de PvdA-fractie dank ik de minister hartelijk voor haar antwoorden op onze vragen in twee termijnen. Mijn fractie onderschrijft de wenselijkheid van het wettelijk vastleggen van een norm voor de veiligheid van wegtunnels. Ook zien we het nut van het vastleggen van de standaarduitrusting voor tunnels. Er blijft echter een element van het wetsvoorstel waarmee wij minder gelukkig zijn. Dat betreft het feit dat ook al door de twee vorige sprekers is genoemd dat de standaarduitrusting wel voor rijkstunnels geldt, maar niet voor niet-rijkstunnels. De PvdA-fractie betwijfelt ten zeerste of het doel dat de minister zich stelt, namelijk het voorkomen dat per tunnel een discussie ontstaat over welke voorzieningen nodig zijn om aan de norm te voldoen, zal worden gehaald. Of bedoelt de minister dat die discussie in ieder geval niet meer met haar wordt gevoerd? Maar ontstaat die discussie dan wel over niet-rijkstunnels en tussen welke partijen gaat die discussie dan?

Wij begrijpen uit eerdere antwoorden van de minister dat zij wel voornemens was om niet-rijkstunnels onder de wet te laten vallen als het gaat om de standaarduitrusting, maar dat zij daarvan heeft afgezien omdat de uitrusting van rijkstunnels niet onverkort van toepassing is op niet-rijkstunnels, en omdat ten tijde van de indiening van het wetsvoorstel niet duidelijk was, hoe zo'n gestandaardiseerde uitrusting eruit zou moeten zien. Maar er was toen wel het vertrouwen dat vertegenwoordigers van niet-rijkstunnels zich zouden beraden op een standaard. Nu weten wij dat die er niet zal komen. Dus vragen wij de minister of zij met de PvdA-fractie de beoordeling deelt dat het een lacune in de wet is dat de standaarduitrusting alleen voor een deel van de tunnels in Nederland geldt. Om precies te zijn: voor de helft. Is de minister bereid om in overleg met de VNG en misschien ook het IPO alsnog tot een standaard te komen voor niet-rijkstunnels? Afhankelijk van haar antwoord zullen wij onze inbreng in tweede termijn bepalen.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B
!Toekomst van het Koninkrijk!

Aan de orde is het **debat** over **de toekomst van het Koninkrijk in brede zin**.

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van harte welkom in de Eerste Kamer. Ik verwelkom ook de gevolmachtigd minister, die wel gesignaleerd, maar nog niet aanwezig is.
**

*N

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Voorzitter. Sinds het historische moment van 10-10-10 is meer dan tweeënhalf jaar verstreken. In die tweeënhalf jaar is in alle landen veel gebeurd. Wij hebben allemaal de eerste ervaringen kunnen opdoen met het nieuwe koninkrijksverband. Nu, halverwege de termijn voor de evaluatie van de grondstructuren, is het goed om in een beleidsdebat met de eerstverantwoordelijke minister van gedachten te kunnen wisselen over de opgedane ervaringen, en de situatie nu, vooral met een blik op de toekomst.

De CDA-fractie heeft steeds volledig achter de staatkundige hervorming gestaan. Wij hebben daarbij ook altijd duidelijk gemaakt dat de staatkundige hervorming voor ons geen doel op zich is. Wij hebben de transitie alleen gezien als een middel om een verder reikend doel te dienen: dat van een sterk Koninkrijk dat ook in deze moderne tijd in staat is op een goede manier het welzijn van zijn burgers te dienen, in welk deel van het Koninkrijk deze zich ook bevinden. De constructieve houding van Aruba bij deze transitie, vooral bij de totstandkoming van de nieuwe rijkswetgeving, hebben wij zeer gewaardeerd.

Voor de CDA-fractie stond vanaf het begin vast dat met het tot stand komen van de Rijkswet wijziging Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden en de andere noodzakelijke regelingen de staatkundige hervorming niet is afgerond. Sterker nog: wij hebben die afronding gezien als een startpunt, een startpunt van een proces dat echt vorm moet krijgen in de onderlinge verhouding tussen de eilanden en Nederland en in de bestuurlijke, politieke en maatschappelijke praktijk van alledag in alle afzonderlijke Koninkrijksdelen. Voor het slagen is veel meer nodig dan alleen goed doortimmerde wetgeving, al is die natuurlijk onontbeerlijk. De weg naar de toekomst, zo zeiden wij toen, zal ingeslagen moeten worden met een combinatie van vertrouwen over en weer en het blijvende besef van de kleinschaligheid van het Caribische deel van het Koninkrijk. Dit neemt niet weg dat er bij ons ook zorgen bestaan over de ontwikkelingen binnen het Koninkrijk, zoals de moord op de Curaçaose politicus Wiels, aanhoudende berichten over verstrengeling van onderwereld en bovenwereld en daarmee een ondermijning van de samenleving en de rechtsstaat. Op de BES-eilanden groeit het ongenoegen over de relatie met Nederland. Dit zijn allemaal zaken die tot nadenken moeten stemmen en moeten leiden tot het verenigen van krachten om deze ontwikkelingen ten goede te keren.

Bij een beleidsdebat als dit moeten keuzes gemaakt worden. In mijn bijdrage beperk ik mij tot een aantal hoofdlijnen. Ik ga eerst in op de samenwerking tussen de landen, waarbij ik mij vooral richt op de inhoudelijke mogelijkheden en niet zozeer op de juridische en formele structuren. Daarna richt ik mijn blik op de BES-eilanden en de verhouding van de BES-eilanden tot Nederland. Ik begin dus met het Koninkrijk als zodanig en de samenwerking tussen de landen.

Wij hebben in het verleden veel gesproken over een visie op het Koninkrijk. Het is nu tijd om een visie te realiseren door daadwerkelijk belangrijke onderwerpen voor de toekomst te agenderen en verder te brengen.

Voorafgaande aan de staatkundige hervorming heeft de toenmalige politieke stuurgroep voor staatkundige veranderingen besloten dat minstens één keer per jaar een Koninkrijksconferentie wordt georganiseerd. Als basisuitgangspunten voor deze jaarlijkse conferenties gelden "de wil (...) samen te werken ter behartiging van wederzijdse belangen" en "gelijkwaardigheid, vertrouwen en respect voor elkaar en voor de eigen verantwoordelijkheid van de landen", zo lezen wij in de overwegingen bij de conclusies van de Koninkrijksconferentie van 14 december 2011 in Den Haag. De conclusies van die eerste conferentie zijn nogal formeel van aard. Aan de orde komen het reglement van orde voor de conferentie, enkele grondtrekken van het buitenlands beleid van het Koninkrijk en initiatieven om het interlandelijke verkeer te regelen en om tot een geschillenregeling en een procedure voor beëindiging van de staatkundige rechtsorde te komen. Uiteraard zijn dit belangrijke en vooral randvoorwaardelijke onderwerpen. Ze horen bij de eerste start van een overleg als dit. Kijkend naar de toekomst zou het naar de overtuiging van de CDA-fractie echter goed zijn om tot verder inhoudelijk overleg te komen en om de samenwerking ter behartiging van wederzijdse belangen daadwerkelijk een stap verder te brengen.

Het is jammer dat de voorziene Koninkrijksconferentie van 2012 geen doorgang heeft kunnen vinden. Wij gaan er vanuit dat de reden daarvoor de demissionaire status van het toenmalige kabinet was. Is dit het geval? Dat maakt het des temeer noodzakelijk om de conferentie van dit najaar te benutten, indien die plaatsvindt. De lijst van potentiële gespreksthema's is groot. Ik noem een drietal zaken die naar de overtuiging van mijn fractie belangrijk zijn.

Allereerst de aanpak van werkloosheid, ook onder de jeugd, en vooral de mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Voor Nederland is dit al een probleem, voor de eilanden zeker. Het is jammer wanneer zowel voor functies waarvoor een hoge scholing vereist is als voor functies waarvoor lage scholing voldoende is, arbeidskrachten van buiten worden gehaald terwijl dat niet nodig is. Ook is het jammer wanneer bij een gelijk niveau van scholing vraag en aanbod niet op elkaar aansluiten.

Ten tweede het onderwijs. Het is nodeloos te zeggen dat "drop-out" van scholen zowel voor de

betrokkenen als voor de samenleving als geheel een groot nadeel is. Wij hebben van diverse zijden vernomen dat de bezuinigingen in het lager onderwijs, zeker op Curaçao, voor de leerlingen en de opvang van leerlingen slecht uitpakken. Dat is niet alleen zorgelijk voor de leerlingen en hun families, maar ook voor de toekomst van het eiland zelf. Onlangs is in een UNICEF-rapport ook zorgelijke berichtgeving naar voren gekomen over de situatie van kinderen op de Caribische eilanden. Volgens het rapport is er sprake van veel armoede, onveiligheid en ongezonde voeding. Dat kan ons niet onverschillig laten.

Het derde punt is de organisatie van de gezondheidszorg op de eilanden. Ik noem hier kortheidshalve de trefwoorden: uitzendingen naar Zuid-Amerika en de toekomst van de ziekenhuizen op Curaçao en Sint-Maarten. Als nationale overheid voor de BES-eilanden heeft Nederland voor de organisatie van de gezondheidszorg een bijzondere verantwoordelijkheid.

Aan deze drie zaken voeg ik nog toe de interlandelijke afstemming en het overleg op economisch vlak, zodat de landen of eilanden elkaar versterken in plaats van beconcurreren. Ik denk daarbij aan de plannen voor de hubfuncties van de eilanden tussen Europa aan de ene kant en Latijns-Amerika en de Verenigde Staten aan de andere kant.

Ik ben mij ervan bewust dat dit allemaal majeure thema's zijn die zich niet een-twee-drie laten behandelen of oplossen in één vergadering. Het is naar ons oordeel wel van belang deze zaken te benoemen, op het hoogste gezamenlijke niveau als relevant te onderkennen en te zien hoe wegen kunnen worden gevonden om bij de aanpak ervan elkaar te ondersteunen. Let wel: het gaat ons uitdrukkelijk niet om het verlenen van bijzondere financiële steun vanuit Nederland. Het gaat ook niet om inmenging in elkaars interne aangelegenheden. Waar het wel om gaat, is om binnen de staatkundige kaders, namelijk gelijkwaardigheid en de middelen om samen te werken, verder te komen. Geen financiële steun dus, maar wel het identificeren van best practices, het uitwisselen van deskundigheid, het met elkaar in contact brengen van maatschappelijke organisaties of zusterorganisaties, dus activering van de civil society, en het maken van onderlinge afspraken. De regeringen van de landen kunnen hierin een belangrijke initiërende en stimulerende functie vervullen.

Onderkent de minister het belang van deze zaken? Is de minister bereid deze zaken te agenderen of te bevorderen dat deze thema's geagendeerd worden, waarbij ook concrete doelstellingen worden opgenomen? Ziet de minister daarnaast andere thema's die in zijn ogen evenveel of meer prioriteit moeten krijgen?

Zoals gezegd is het in dit debat niet mijn bedoeling om de staatkundige structuur van het Koninkrijk "nieuwe stijl" aan de orde te stellen. Die structuur is in 2010 vastgelegd en het is nu zaak om daarmee ervaring op te doen. De rijkswetten op het gebied van politiek en justitie waren weldoordacht, maar creëerden onontkoombaar een wat complexe structuur. Wij zijn dan ook uiterst benieuwd naar de evaluatie van deze wetgeving, die in 2015 is voorzien. In dit debat wil ik daar niet op vooruitlopen. Als uitvloeisel van de staatkundige verandering wachten wij nog op verdere voorstellen voor rijkswetgeving. Ook daarop wil ik niet vooruitlopen. Wel vraag ik de minister of hij nu al op de terreinen van deze wetgeving ervaringen heeft of gehoord heeft van knelpunten of onderdelen die nu al aandacht behoeven.

Eén thema met een institutionele dimensie wil ik wel ter sprake brengen. Door het wegvallen van het land Nederlandse Antillen en door de verkrijging van de autonome status van de nieuwe landen is de positie van de landelijke wetgevers veranderd. Die krijgen meer verantwoordelijkheden: als ik het goed zie zowel kwalitatief als kwantitatief. Voor de taakuitoefening van de onderscheiden gouverneurs heeft dit in afgeleide zin ook de nodige consequenties. Daar komt bij dat de nodige en deels al ingezette hervormingen op financieel, sociaal en economisch vlak van de eilanden ook complexe wetgeving vergen die gevolgen heeft voor andere delen van reeds bestaande wetgeving. Vakmanschap op het terrein van de wetgeving is daarbij essentieel. Dat weten wij ook in Nederland. Voor de eilandsregeringen en de Staten is dit natuurlijk een autonome aangelegenheid. De verantwoordelijkheid voor de ondersteuning op dit vlak van de onderscheiden gouverneurs ligt bij Nederland. Hoe staat de minister tegenover versterking van de ondersteuning van de gouverneurs op het terrein van de wetgeving en sowieso de versterking van de positie van de gouverneurs? Ziet hij evenals mijn fractie het grote belang daarvan en is hij bereid om voor die versterking de nodige stappen te zetten? Heeft de minister signalen opgevangen van zijn ambtsgenoten van de andere landen dat zij ook het belang van goede wetgevingsondersteuning zien en deze functie willen versterken?

Ik kom nu bij de BES-eilanden. De vorming van de openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba vormde onderdeel van de staatkundige verandering en daarom is het van belang om daar aandacht aan te besteden in dit debat. Bij het werkbezoek dat een delegatie van de Eerste Kamer in januari van dit jaar aflegde aan de BES-eilanden bleek dat er in de beeldvorming over en weer veel te verbeteren valt. Dat is ook het geval voor concrete ontwikkelingen in wetgeving en beleid die elk voor zich en gezamenlijk grote impact hebben op de bewoners van de BES-eilanden. Het is van groot belang dat Nederland goed reageert op deze zaken. Het gaat om het welzijn van de burgers die rechtstreeks deel uitmaken van de Nederlandse Staat en om het draagvlak bij de bevolking voor het beleid. Wanneer terecht of onterecht wrijvingen ontstaan dan is het belangrijk die niet op hun beloop te laten, maar de oorzaken ervan te adresseren.

De BES-constructie wordt in 2015 geëvalueerd. Wij vinden het echter belangrijk om nu al structurele spanningen en vragen te signaleren, juist ten behoeve van de evaluatie. Ik zal proberen te vermijden om in een opsomming

van allerlei specifieke wrijvingen te vervallen en deze in enkele hoofdpunten samen te brengen. Achtereenvolgens zijn dit ten eerste de legislatieve terughoudendheid, ten tweede de communicatie tussen Nederland en de eilanden, ten derde de noodzaak van een doordenking van het welvaartsniveau van de BES-eilanden en ten vierde de evaluatie van de BES-constructie zelf.

Ik begin met de legislatieve terughoudendheid. Het is goed dat er consensus bestaat over legislatieve terughoudendheid, maar wij zien dat een inhoudelijke consensus ontbreekt over wat die terughoudendheid betekent. Wij hebben sterk het gevoel dat achter die term heel uiteenlopende beelden schuilgaan en dat de discussie over legislatieve terughoudendheid bepaald niet ten einde is. De praktijk van de wetgeving is dat de Nederlandse wetgeving slechts van toepassing is op de BES wanneer dit uitdrukkelijk bepaald wordt. Er zal daarover dus steeds een afweging moeten plaatsvinden. In andere gevallen wordt, geënt op de Nederlandse situatie, een aangepaste, specifieke regeling voor de BES gemaakt. Verder geven de ministers op verzoek van de Eerste Kamer periodiek een overzicht van wetgeving en voorstellen die ook van toepassing zijn op de BES. Het klinkt uitstekend, maar toch blijken de eilanden problemen te hebben met deze wetgeving. Tijdens het werkbezoek in januari werd dit door de bestuurscolleges van de eilanden duidelijk verwoord.

Ook mij bekruipt regelmatig het gevoel dat het ook anders kan. Om te beginnen wordt ook het wetgevingsproces top-down ingevuld. Dat wil zeggen dat de Nederlandse wetgeving het uitgangspunt blijft en dat die, al dan niet in aangepaste vorm, wordt overgenomen. Dat betekent dat die vaak niet aansluit bij de werkelijkheid op de eilanden, met als gevolg onuitvoerbaarheid, extreem hoge uitvoeringslasten en verspilde tijd en moeite. Er wordt te veel gedacht vanuit het aanbod van de wetgever en te weinig vanuit de vraag van de eilanden. Gedeputeerde El Hage van Bonaire maakte bovendien duidelijk dat een ander gevolg van deze werkwijze is dat het moeilijk wordt om als bestuurscollege een samenhangend beleid te voeren, doordat de regeling van centrale en decentrale bevoegdheden in elke wet doorgaans de rationaliteit van de Nederlandse wet volgt. Op het ene punt is er dan wel beleidsvrijheid, maar de benodigde beleidsvrijheid in een aangrenzende wet ontbreekt vervolgens weer. Dat alles maakt de positie van het bestuur kwetsbaar en geeft burgers en bestuurders het gevoel geen ownership te hebben van het eiland. "Ownership" is een woord uit het verslag van het werkbezoek. Dit zijn beide fundamentele zaken. Graag verneem ik de reactie van de minister hierop. Ook vraag ik hem of hij deze twee kwesties in de evaluatie wil betrekken. Is hij daarnaast bereid om na te denken om tot een andere manier van wetgeving te komen, waarin niet zozeer vanuit de rationaliteit van de Nederlandse wetgevingssystematiek wordt gedacht, maar vooral vanuit die van goed bestuur van de eilanden wordt gedacht? Ik voeg hier nog aan toe dat het niet alleen om formele wetgeving gaat, maar zeer zeker ook om uitvoeringsregelingen. Die laatste zijn niet alleen talrijk, maar vaak ook waanzinnig complex.

In de discussie over de bezuinigingen op het zorgpakket hebben wij gemerkt dat de consultatieprocedure van de WolBES in de praktijk niet altijd goed werkt. Minstens even belangrijk is dat die niet goed kán werken als wij op deze manier doorgaan. Voor de eilandsbesturen gaat ofwel te veel energie verloren in het uitpluizen van gedetailleerde regelingen ofwel worden de regelgevingsvoorstellen gelaten voor wat ze zijn, waardoor geen sprake is van een reële consultatie.

In het verlengde hiervan ligt de kwestie van het contact tussen de eilandsbesturen en de Nederlandse regering. De WolBES heeft wijselijk voorzien in een orgaan dat een liaison vormt tussen de Nederlandse overheid en de eilanden: de Rijksvertegenwoordiger. Wij staan achter dit orgaan en vinden dat het een belangrijke functie kan vervullen in de communicatie over en weer. Naar onze overtuiging is de naam "Rijksvertegenwoordiger" echter achteraf bezien ongelukkig gekozen. In de beeldvorming wekt deze naam de indruk dat het orgaan exclusief een verlengstuk is van de Nederlandse centrale overheid op de eilanden. Is de minister het met ons eens dat de functie van Rijksvertegenwoordiger in het teken staat van de communicatie over en weer? De huidige naamgeving dekt deze lading niet. Is de minister het met ons eens dat de naam "BES-vertegenwoordiger" veel beter is of dat naar een heel andere naam moet worden gezocht?

Een inhoudelijk manco in de wettelijke vormgeving van de functie is dat de functionaris geen doorzettingsmacht heeft. Zeker gelet op wat wij zojuist over de wetgevingsprocedure naar voren brachten, vindt de CDA-fractie het nodig dat er wel een vorm van doorzettingsmacht is. Is de minister bereid om in het kader van de evaluatie van 2015 een verandering van de naamgeving te overwegen en aan de functie ook reële doorzettingsmacht te koppelen? Ik maak even een vergelijking met de functieverandering van de commissaris van de Koning in Nederland, die zich ontwikkeld heeft van ogen en oren van de Koning in de provincies tot pleitbezorger van de provincies in Den Haag. Hoe denkt de minister verder over een aparte vertegenwoordiger vanuit de BES, gestationeerd in Nederland?

De heer **Thom de Graaf** (D66): De vergelijking van mevrouw Van Bijsterveld van de Rijksvertegenwoordiger met de commissaris van de Koning begrijp ik op zichzelf. Ik kan mij echter geen doorzettingsmacht van de commissaris van de Koning voor de geest halen. Misschien kan mevrouw Van Bijsterveld daar nog even op inzoomen. Wat bedoelt zij precies met de doorzettingsmacht van de Rijksvertegenwoordiger, ten opzichte van het Rijk of van de BES-besturen?

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Dit is volgens mij een heel belangrijke vraag. Ik denk eigenlijk in de richting van een bevoegdheid voor deze functionaris

om wanneer er wetgevingsvoorstellen uit Nederland naar de BES komen die procedure op een bepaalde manier op te schorten totdat er inderdaad inhoudelijke communicatie, inhoudelijk overleg hierover, heeft plaatsgevonden. Het is ook belangrijk dat de functionaris de mogelijkheid heeft om met effect aan de bel te trekken als hij ziet dat er vanuit de uiteenlopende departementen allemaal verkokerde wetgeving, zoals ik het maar even zal noemen, op de eilanden wordt afgestuurd die in onderlinge samenhang bezien niet goed uitkomt. Het moet natuurlijk geen bevoegdheid zijn waardoor de Rijksvertegenwoordiger de zaak uiteindelijk tegen kan houden. Er moet voor worden gezorgd dat het mogelijk wordt dat om een pauze in te lassen in het proces om echt een gesprek te voeren.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Mevrouw Van Bijsterveld heeft ook gesuggereerd om de naam "Rijksvertegenwoordiger" te veranderen in "BES-vertegenwoordiger". Van wie is die vertegenwoordiger dan eigenlijk? Moet die dan volgens haar worden aangesteld door de BES-eilanden of moet die nog steeds door het kabinet worden aangewezen om namens het kabinet de belangen van het Rijk in relatie tot de BES-eilanden te behartigen?

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Ik zie verschillende mogelijkheden. Je kunt besluiten om de huidige functie van de functionaris te handhaven, maar de naam te veranderen in "BES-vertegenwoordiger". Ook die naam is misschien helemaal optimaal. Ik zei immers dat er sprake moet zijn van communicatie over een weer. Dan zou het van "Rijksvertegenwoordiger" naar "BES-vertegenwoordiger" gaan. Ik denk dat het een verbetering zou zijn. Ik heb de minister echter ook gevraagd of het denkbaar is om een andere naam te kiezen, die het wederkerige beter uitdrukt. Daarnaast zou je kunnen overwegen om, met steun vanuit de BES-eilanden of met steun van Nederland, een vertegenwoordiger van de BES-eilanden in Nederland aan te wijzen. Deze vertegenwoordiger kan in een vroegtijdig stadium van wetgeving zien wat er gebeurt. Wetgeving bereikt de eilanden dan niet pas in een laat stadium. Dit geheel heb ik nog niet compleet doordacht, maar ik vind wel dat we in die richting moeten denken. Zoals het systeem nu functioneert, is het naar mijn idee op termijn niet houdbaar. Het geeft aanleiding tot wrijvingen en kan ook inhoudelijk niet aan het doel beantwoorden. Dat geldt voor de naamgeving, maar ook voor de inhoudelijke vormgeving ervan.

In het verlengde daarvan is het naar het oordeel van mijn fractie voor de eilanden en de Kamers, en ook naar de ervaring van de Eerste Kamer, belangrijk om voor BES-zaken een aanspreekpunt bij de regering te hebben. De meest aangewezen persoon hiervoor is natuurlijk de minister van Binnenlandse Zaken. Hij heeft al aangegeven dat hij zichzelf in die rol ziet. Wij vragen de minister om dat nog eens te bevestigen.

Er is nog een andere reden waarom die coördinerende rol naar onze overtuiging heel hard nodig is. Wij hebben sterk het gevoel dat soms weliswaar goede wetgeving wordt geformuleerd vanuit een bepaald departement, maar dat de samenhang tussen wetgeving die van verschillende departementen afkomstig is, ontbreekt. Ik zei dat net al in antwoord op de vraag van de heer Thom de Graaf. Wij zien als onderdeel van die coördinatie het bereiken van samenhang in wetgeving, en misschien ook het vaststellen van prioriteiten en posterioriteiten in het wetgevingsprogramma. Tijdens het werkbezoek hebben we gezien dat sommige wetgeving heel snel wordt ingevoerd, terwijl je soms denkt dat eerst andere wetgeving ingevoerd zou moeten worden. Wetgeving die al wel is ingevoerd, zou logischerwijs misschien beter daarna kunnen komen.

Ik kom dan op het derde punt. Dat zijn de kosten van levensonderhoud. Uit een naar onze overtuiging zeer teleurstellende discussie tussen deze Kamer en de minister van Volksgezondheid over het verdwijnen van tandheelkundige zorg en fysiotherapie uit het zorgpakket, blijkt naar de overtuiging van mijn fractie temeer hoe belangrijk goede, open en eerlijke communicatie met de eilanden is. Ook blijkt daaruit de fundamentele noodzaak om bij het vormgeven van beleid niet eenvoudig te denken vanuit de Nederlandse realiteit, maar de situatie op de eilanden vanuit haar eigen merites te bezien. Al eerder, maar zeker in de nasleep van deze discussie, is door deze Kamer het vraagstuk van de kosten van levensonderhoud en het voorzieningenniveau op de BES-eilanden aan de orde gesteld. Met een eerder onderzoek naar de ontwikkeling van de koopkracht kon mijn fractie niet zo heel goed uit de voeten. Wij stonden daarin niet alleen. Koopkracht is immers een relatief gegeven. Het gaat er om of het inkomen van mensen in absolute zin voldoende is om de normale kosten van levensonderhoud te dragen. Is de minister bereid hierin inzicht te doen verschaffen?

Zoals uit het verslag van de schriftelijke correspondentie in de nasleep van deze discussie blijkt, blijft de toepassing van het gelijkheidsbeginsel c.q. de differentiatieclausule onhelder. Mijn fractie acht het van belang dat er ruimte is voor differentiatie. Mijn inbreng wijst dan ook voortdurend in die richting. Belangrijk daarbij is wel dat het welzijn van de bevolking leidend is en dat vanuit een samenhangende visie wordt gedacht. Het kan niet zo zijn dat in het ene geval lukraak een beroep wordt gedaan op gelijke behandeling -- denk daarbij aan de ingrepen in het zorgpakket -- zonder dat de overige relevante omstandigheden worden meegenomen. Ook kan het niet zo zijn dat die gelijke behandeling dan bijvoorbeeld weer niet geldt wanneer het om andere voorzieningen gaat. Voor de legitimiteit van het bestuur is een dergelijke doordenking van heel groot belang. Hoe gaat de minister zich hiervoor inzetten?

Tot slot kom ik op de evaluatie van de BES-constructie. Deze Kamer heeft de behandeling van de eerste lezing van het

grondwetsherzieningsvoorstel opgeschort tot na de evaluatie. De belangrijkste reden is dat het voorstel naar het oordeel van deze Kamer vooruitloopt op de evaluatie. In de discussie over de behandeling van dit voorstel stelde de minister zich op het standpunt dat daarvan geen sprake is. Is dat zo? Welke elementen zijn in de evaluatie ingebouwd om te verzekeren dat ook de constructie zelf deel is van de evaluatie en dat alle opties open blijven? Omwille van de tijd zal ik niet op dit punt ingaan, maar voor ons is de organisatie van het kiesrecht een belangrijk punt, ook waar het gaat om de Eerste Kamerverkiezingen.

Wij zien met belangstelling de reactie van de minister op onze visie tegemoet en zijn benieuwd naar de beantwoording van de afzonderlijke vragen.

De aanvaarding van de wetsvoorstellen in deze Kamer die de transitie mogelijk maakte, was een uniek moment. Ze vormde een mijlpaal in de geschiedenis van het Koninkrijk. Niet alleen dat moment was echter belangrijk. Wij verkeren nu in de unieke situatie dat wij deel uitmaken van een koninkrijksverband dat zich uitstrekt tot beide zijden van de oceaan. Mijn bijdrage van vandaag staat in het teken van het welslagen van de nieuwe vormgeving van het koninkrijksverband ten behoeve van de inwoners, om wie het uiteindelijk allemaal te doen is.

*N

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Voorzitter. Het is een goede zaak dat we vandaag in meer algemene zin over het Koninkrijk kunnen spreken. De zaken die we aan de orde hebben in de relatie met de Caribische zusterlanden binnen het Koninkrijk en in de relatie met het Caribisch deel van het land Nederland, hebben immers niet alleen of zelfs maar in de eerste plaats betrekking op wetgeving die deze Kamer moet passeren. Vaker gaat het om de onderliggende vragen naar de toekomst van het Koninkrijk en naar de staatsrechtelijke en praktische verhoudingen binnen het Koninkrijk. Het past dan ook bij haar rol van chambre de réflexion als deze Kamer juist over die onderliggende vragen spreekt.

Wie bij het spreken over de toekomst ook het verleden betrekt, beseft onmiddellijk dat veel van onze discussies nog altijd te maken hebben met een koloniaal verleden, al is het maar omdat daardoor bepaald is dat Nederland niet uit het koninkrijksverband kan stappen en een verantwoordelijkheid houdt voor het geheel. Ook een deel van de gevoeligheden en spanningen die er bij tijd en wijle zijn, is alleen te begrijpen in het licht van onze postkoloniale verhoudingen. Naar mijn inschatting zullen die in de komende decennia nog regelmatig opspelen. Daar hebben we maar mee te leven.

We kunnen echter meer ontdekken als we kijken naar de geschiedenis. Zo is in de expansiedrift van Nederland in vroeger eeuwen en de ontwikkeling tot een koloniale mogendheid een drietal motieven te herkennen. Ze zijn eigenlijk nog steeds van belang als we denken over de kern van ons op elkaar betrokken zijn in het Koninkrijk. Je zou ze kunnen aanduiden met de termen law, faith en trade. Het eerste motief is juridisch, het tweede ideologisch en het derde economisch. Het juridische motief benadrukt de verbreiding van rechtsstatelijke principes en het borgen van grondrechten. Het ideologische motief gaat over gedeelde waarden. Vroeger had het betrekking op missie en zending, vandaag op zaken als humanitaire beginselen en emancipatie. Het economisch motief gaat over handelsbelangen, zeg maar over de VOC-mentaliteit, waar premier Balkenende zich eens zo hilarisch in verslikte.

Deze drie motieven komen steeds terug, al verandert wel de verhouding afhankelijk van de situatie en de spreker. Misschien helpt dit ons als wij ons vandaag afvragen welke motieven sturend zijn in ons nadenken over het Koninkrijk. We kunnen bijvoorbeeld kijken naar de visie die het kabinet hierover heeft opgeschreven en die het uitdraagt. Daarbij valt op dat het kabinet in de argumentatie rondom de toekomst van het Koninkrijk vaak vooral benadrukt dat het verleden ons juridisch vastlegt op bepaalde verantwoordelijkheden en dat de toekomst vooral economisch van belang is. Dat gebeurt niet alleen op papier. Als de minister-president enthousiasmerend wil spreken over de verhoudingen binnen het Koninkrijk -- en zo horen wij hem soms -- heeft hij het bij herhaling over samen veel geld verdienen. Natuurlijk past dat bij de ongelukkig kortzichtige en zielloze metafoor van een bv Nederland. Hij doet hetzelfde als hij weigert over Europese vergezichten te spreken. Het is echter allemaal wel erg mager. Is het Koninkrijk niet meer dan een vruchtbare handelssamenwerking?

Ik vraag de minister hoe hij de verhouding van deze drie motieven taxeert. Is hij het met mij eens dat een puur economische benadering van de verhoudingen binnen het Koninkrijk te weinig is? Ik vind die benadering overigens wel belangrijk, maar is een duurzame economische samenwerking niet alleen mogelijk als ze meer oplevert dan wederzijds voordeel en is ingebed in een bredere relatie waarin ook gedeelde waarden een rol spelen? Welke gezamenlijke waarden ziet de minister en op welke wijze wordt daar vorm aan gegeven? Het mag duidelijk zijn dat de leden van mijn fractie hierbij niet denken aan een totaal gedeelde culturele gelijkheid. Integendeel, juist de culturele diversiteit geeft kracht en rijkdom aan de samenlevingen. Maar ook dan zijn er waarden te benoemen die we delen en samen uitdragen binnen en buiten het Koninkrijk. Wij denken dan bijvoorbeeld aan zaken als individuele vrijheden en sociale samenhang en de verhouding tussen die twee, aan ontplooiing door onderwijs, emancipatie van seksuele minderheden, goede reproductieve gezondheidszorg in de vorm van preventie van en begeleiding bij ongewenste zwangerschappen, het bewaken van ecologische rijkdommen, bestuurlijke integriteit enzovoorts. Bij deze meer waardegestuurde benadering blijven het juridische en economische van belang, maar die zijn niet het een en het al.

Voordat de minister zijn toevlucht neemt tot het voor mij te gemakkelijke antwoord dat veel van deze zaken behoren tot de interne verantwoordelijkheid van de autonome landen, kan ik zeggen: dat ben ik helemaal met hem eens. Maar als dat het enige antwoord zou zijn, dan zou dat opnieuw een reductie zijn, dit keer naar het puur juridische niveau. De vraag is op welke wijze wij in het Koninkrijk zoeken naar een gedeelde basis waarop deze ook immateriële waarden worden geborgd met het oog op het welzijn en geluk van alle inwoners in de vier landen van het Koninkrijk. Welke rol speelt deze "laag van waarden en geluk", om het zo maar te noemen, in het gemeenschappelijk beleid van de regeringen? Op welke wijze spreekt men elkaar erop aan dat het in het Koninkrijk om meer gaat dan wetjes en centjes?

Tot de fundamentele waarden van de rechtsstaat behoren de democratische principes. Dat wil onder meer zeggen een constructief-kritisch samenspel van regering en parlement. Het bewaken daarvan is ook een verantwoordelijkheid op Koninkrijksniveau, zoals het Statuut aangeeft. Uiteraard is dat bij uitstek iets wat in de autonome landen zelf dient te worden geregeld. Te vaak wordt in een discussie de waarborgfunctie erbij gehaald als een dreigement zodra er zaken gebeuren waar wij hier niet gelukkig mee zijn. Zo moet het niet in de onderlinge verhoudingen, maar dat neemt niet weg dat er op verschillende momenten zorgen kunnen zijn over de kwaliteit van het bestuur en het vermogen van de parlementaire democratie om dat te redresseren. Wij hebben daar regelmatig over gesproken in het licht van Curaçao, maar ook wat Sint-Maarten betreft ligt op dat terrein levendige vragen. Daarom is mijn vraag aan de minister: wat is er mogelijk om onze zusterlanden te ondersteunen bij het goed laten functioneren van de democratische instellingen, zonder in te grijpen in hun autonome structuren? En concreter: welke behoeften aan ondersteuning leven op dat punt in de zusterlanden?

Ik wil ook een specifieke vraag stellen over de ondersteuning via ngo's. Op allerlei vlakken kunnen die een rol spelen in het versterken van de samenleving, het bestuur enzovoorts. Mijn fractie krijgt echter signalen dat ngo's die in het Caribisch deel van het Koninkrijk actief zijn, soms tussen de wal en het schip vallen. Omdat deze eilanden geen binnenland en geen buitenland zijn, vallen ze buiten beide beleidskaders voor ondersteuning. Herkent de minister dit beeld en ziet hij mogelijkheden om eventuele belemmeringen weg te nemen, zodat de vaak effectieve bijdrage van ngo's optimaal kan worden ingezet in het Koninkrijk?

Ik ga naar een ander aspect van onze koninkrijksrelaties: Caribisch Nederland. Sinds de magische datum van de staatkundige veranderingen hebben wij een bijzondere relatie met Bonaire, Saba en Sint-Eustatius. Dat geeft ons een extra verantwoordelijkheid, waarbij we ook de hulp van onze zusterlanden nodig hebben om een en ander na te komen. We hebben tijdens onze reis in januari kunnen zien en horen dat er veel goede dingen gebeuren, maar ook dat er op verschillende punten onvrede is. Misschien is de reden daarvoor dat men meer en anders had verwacht. In dat geval moet er iets aan verwachtingsmanagement worden gedaan. Maar misschien is de reden dat men ziet dat er wel een duur apparaat uit de grond wordt gestampt voor de Rijksvertegenwoordiging terwijl de eilanden nog steeds armoede ervaren. Misschien is de reden dat een aantal noodzakelijke verbeteringen aan infrastructuur en gezondheidszorg uitblijven. Misschien is de reden wel dat men ervaart dat Nederlandse wetgeving wordt uitgerold op de eilanden, ook als die niet past op de schaal van de eilanden. Collega Van Bijsterveld had het daar ook terecht over. Misschien is de reden wel dat men door de veranderingen in het belastingsysteem en dergelijke in koopkracht achteruitgaat. Misschien is de reden wel dat men het gevoel heeft niet werkelijk gehoord en begrepen te worden, omdat constructieve voorstellen over de problematische aanpassing van het zorgstelsel gewoon worden genegeerd.

Ik begrijp goed dat het hier gaat om heel verschillende beleidsterreinen en dat de minister van Koninkrijksrelaties daarin alleen een coördinerende rol kan spelen. Toch vraag ik hem hoe hij deze coördinatie voor zich ziet. Welke mogelijkheden ziet hij om hierin stappen vooruit te zetten? Immers, momenteel staat niet alleen de voortgang op elk dossier afzonderlijk op het spel, maar ook de opbouw van een relatie van wederzijds vertrouwen. Die vraagt tijd, inzet en zichtbare ontwikkelingen en vooruitgang. Op welke wijze heeft de minister zijn coördinerende rol ingevuld? Ziet het kabinet deze onderwerpen in samenhang van de opbouw van deze eilanden met een complexe geschiedenis? En hoe bewaakt de minister die samenhang? Hoe zorgt hij ervoor dat zijn collega's en hun departementen goed begrijpen hoe centraal beleid uitwerkt op deze kleine eilanden op grote afstand van Europees Nederland? Welke routekaart is er inmiddels voor het inhalen van achterstallig onderhoud op het terrein van infrastructuur, gezondheidszorg en dergelijke? In welke mate zijn de inwoners daar en hun vertegenwoordigers betrokken bij deze routekaart? Natuurlijk kan niet alles binnen één jaar geregeld zijn, maar is er wel een perspectief?

Er was een tijd dat Nederland als koloniale mogendheid tot de wereldtop behoorde. Die tijd is gelukkig voorbij, want met de huidige morele maatstaven zijn dergelijke verhoudingen niet acceptabel. Maar laten we niet de ambitie opgeven om onze rechtsstatelijke principes en fundamentele waarden uit te dragen en vorm te geven ook binnen het Koninkrijk. Dat is namelijk de meest duurzame grond om samen te zijn, samen te werken en samen succesvol te zijn.

*N

De heer **Ester** (ChristenUnie): Voorzitter. Aan het begin van dit debat wil mijn fractie haar afschuw uitspreken over de brute moord op het Curaçaose Statenlid Helmin Wiels. Hij was een markant politiek leider en een bron van inspiratie voor velen.

Wij wensen zijn familie alle sterkte bij het verwerken van dit vreselijke verlies.

Dit debat over de toekomst van de koninkrijksrelaties vindt plaats halverwege de ingrijpende Statuutverandering van 10 oktober 2010 en de voorziene evaluatie in 2015. Het is een goed moment om stil te staan bij een aantal ontwikkelingen en een tussenbalans op te maken. 10-10-10 markeert een meer dan symbolisch punt in de geschiedenis tussen Nederland en de voormalige Nederlandse Antillen. De Antillen werden gesplitst in twee landen: Curaçao en Sint-Maarten. Bonaire, Saba en Sint-Eustatius verkregen de status van een openbaar lichaam. Aruba verloor zijn status aparte. En Nederland zelf maakt ook deel uit van Caribisch Nederland via de BES-eilanden.

Als we het visiedocument "De Toekomst van het Koninkrijk" van het vorige kabinet er nog eens bij nemen, dan valt op dat deze visie vooral getuigt van een juridisch-bestuurlijke optiek en weinig toekomt aan een inhoudelijk-strategische positiebepaling waarin ook de onderliggende waardegemeenschap, verbondenheid en wederzijdse belangen op aansprekende wijze worden uitgewerkt. De balans is zoek. Onduidelijk blijft waar we als koninkrijksverband nu precies met elkaar naar toe willen. Als de grondstructuur van het Koninkrijk zo vergaand wordt geherdefinieerd, wil je ook zien welke toekomstagenda wij als koninkrijkslanden met elkaar delen. Is de minister het met deze constatering eens? Deelt hij de insteek van dit sleuteldocument over de toekomst van ons Koninkrijk of legt hij eigen en andere accenten en, zo ja, welke zijn dat dan?

We moeten als vier landen in een nieuw koninkrijksverband de samenwerking opnieuw bepalen. Daarvoor is visie nodig, een appellerende visie. 10-10-10 heeft als evident gevolg dat we verder naar elkaar toe zullen groeien, maar waarheen? Als enige van de drie Caribische landen heeft Aruba een eigen visie ontwikkeld op het Koninkrijk en in het verlengde daarvan op de relaties met de Europese Unie. Aruba stelt nadrukkelijk dat het Koninkrijk zich veel meer moet ontwikkelen tot een strategisch partnerschap gebaseerd op een gezamenlijk toekomstperspectief. Graag hoort mijn fractie een reactie van de minister op dit Arubaanse "position paper".

In het verlengde hiervan stel ik de vraag of Nederland een voortrekkersrol wil vervullen in het realiseren van deze gezamenlijke visie. Dan gaat het om de vraag hoe het nieuwe koninkrijksverband zich strategisch moet verhouden tot een snel globaliserende economie, waarin bijvoorbeeld Zuid-Amerika steeds belangrijker wordt. Maar het gaat ook om de vraag hoe we elkaar op sociaal en cultureel gebied kunnen versterken, ook via het maatschappelijk middenveld. We kunnen daarbij ook denken aan het mobiliseren van het "human capital", de grote groep Antillianen die naar ons land gemigreerd zijn. Vaak horen we dat Antilliaanse jongeren die hier studeren of werken onder bepaalde condities graag terug zouden willen om hun land te helpen. Kunnen zij een rol vervullen om de verbindingen tussen Nederland, de Cariben en Zuid-Amerika te versterken? Mijn fractie denkt onder andere aan economisch onderwijs in Nederland speciaal gericht op ondernemerschap in het Caribische deel. Ziet de minister mogelijkheden om ook deze sociale zijde van economische samenwerking nadrukkelijk over het voetlicht te brengen?

Ik wil nu een aantal opmerkingen over wetgeving op de BES-eilanden maken. Aangezien de BES-eilanden Nederlandse gemeenten zijn, dient Nederlandse wetgeving in principe ook daar te gelden. Echter, het zijn natuurlijk heel bijzondere gemeenten qua taal, cultuur, ligging, omvang, ontwikkeling en middelen. We constateren dat er nu drie min of meer volgordelijke filters zijn om wetgeving die niet van toepassing zou moeten zijn op de eilanden te ondervangen. De ministeries moeten hier ten eerste zelf op toezien, vervolgens heeft de Rijksvertegenwoordiging een taak en als laatste hebben de eilanden zelf de mogelijkheid om in een consultatieperiode aan te geven of een regeling voor hen al dan niet van toepassing is. Er zijn inmiddels diverse regelingen over bijvoorbeeld riolering, postcodes en vergunningen, waaruit blijkt dat ze pas op de eilanden zelf gefilterd worden. Dat is te laat dus. Tijdens het laatste overleg met de bestuurscolleges van Bonaire, Saba en Sint-Eustatius gaf men de nodige, soms ook wat gênante voorbeelden van inadequate filtering. Mijn fractie ziet twee problemen bij de huidige manier van werken. De eerste twee filters lijken niet goed te functioneren en de aanpak is niet structureel genoeg. Hierdoor komt er veel terecht bij de toch al beperkte capaciteit van de eilanden, zowel qua personele bezetting als financieel. Het leidt ook tot onbegrip en frustratie. Kan de minister zich vinden in deze analyse? Kunnen de ministeries in Nederland de filteringsfase niet efficiënter organiseren? Geldt dat ook voor de Rijksvertegenwoordiger? Legislatieve terughoudendheid is een mooi principe, maar alleen als het werkt.

In eerdere overleggen met de verantwoordelijke ministers heeft mijn fractie grote bezorgdheid uitgesproken over het aantal abortussen op de eilanden. Uit onderzoek blijkt dat abortus een veel toegepaste vorm van anticonceptie is geworden. Tussen de 25% en 40% van de zwangerschappen eindigt in abortus. Minister Spies en daarna minister Schippers zegden toe, een gerichte preventieve bewustwordingscampagne en voorlichtingsacties op scholen op de BES-eilanden te entameren. Kan de minister een beeld geven van de stand van zaken? Hoe schat hij de effectiviteit in? Is er ook overleg met de kerken en maatschappelijke organisaties rond de abortuskwestie? Wordt additioneel beleid overwogen?

De senaat heeft de afgelopen maanden uitvoerig met minister Schippers gecommuniceerd over haar bezuinigingsmaatregelen in de zorg in Caribisch Nederland. Dat kwam zojuist ook al even aan de orde. Die golden onder andere mondzorg en fysiotherapie, behandelingen van de inwoners van de BES-eilanden in Colombia en Guadeloupe en het invoeren van eigen bijdragen. Mijn fractie moet

helaas constateren dat er weinig begrip was voor de specifieke situatie in Caribisch Nederland en de zorgachterstand die daar heerst. Ook was het overleg met de lokale stakeholders bepaald onvoldoende. Zeker, de ontwikkeling van de kosten in de zorg baart ook mijn fractie zorgen, maar dat moet met meer gevoel en begrip voor de lokale situatie. Basispakketten in Europees en Caribisch Nederland kunnen niet zonder meer gelijkgetrokken worden. Ik wil de minister vragen welke conclusies het kabinet trekt uit deze kwestie wat betreft vergelijkbare bezuinigingsmaatregelen. In welke mate mag de eigenheid van de lokale situatie een rol spelen, mede gezien de vaak afwijkende verzekeringsmogelijkheden?

De ChristenUnie heeft altijd veel aandacht gevraagd voor de leefsituatie van kinderen in het Caribisch deel van het Koninkrijk. Kinderrechten worden vaak met voeten getreden. Vorige maand publiceerde UNICEF de resultaten van een groot onderzoek, waaruit blijkt dat veel kinderen op de eilanden opgroeien in onveilige en ongezonde omstandigheden. Mevrouw Van Bijsterveld ging daar ook al even op in. De situatie waarin de 90.000 kinderen zich bevinden voldoet niet aan het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind. Ongezonde eetgewoonten, onveilige woonplekken, gebrekkige zorg, afwezigheid van voorzieningen voor gehandicapte kinderen, mishandeling, verwaarlozing en tienerzwangerschappen zijn veel voorkomende fenomenen die het rapport plaatst tegen de achtergrond van armoede, de zwijgcultuur en het opgroeien binnen vaderloze eenoudergezinnen.

De combinatie van een vaak gebrekkige thuissituatie, beperkte ontwikkelmogelijkheden op school en weinig kansen op de arbeidsmarkt maken het leven op de eilanden voor jongeren moeilijk. Mijn fractie maakt zich grote zorgen over deze diepgewortelde problemen. De minister kreeg twee weken geleden dit UNICEF rapport aangeboden dat oproept tot stevige actie van de Nederlandse regering. Maatschappelijke organisaties daar voelen zich niet voldoende en vooral niet blijvend gesteund vanuit Den Haag. Mijn fractie vraagt de minister om een reactie op dit rapport en de daarin genoemde uitgangspunten voor verbeteringen en verzoekt hem met de senaat te delen welke concrete stappen de regering gaat ondernemen om de rechten van kinderen in het Caribisch deel van het Koninkrijk te beschermen.

Voor veel onderwerpen die wij regulier in dit huis bespreken geldt dat we dankbaar gebruik kunnen maken van een keur aan gegevens die trendmatige ontwikkelingen op tal van beleidsterreinen weergeven. Nederland beschikt -- met het CBS, het CPB en het SCP -- over een uitstekende informatievoorziening en dat komt de kwaliteit van het politieke debat zeker ten goede. Wat het Caribisch deel van het Koninkrijk betreft, staat deze voorziening nog in de kinderschoenen en dat bemoeilijkt het debat. Dat geldt zeker voor discussies over ingrepen in de sociale zekerheid en in de zorg, die de leefsituatie van de bevolking direct raken. We ontberen goede en periodieke trendgegevens rond basale issues als koopkracht, prijsontwikkelingen, arbeidsparticipatie, zorg, migratie en gebruik van sociale voorzieningen. Dat hangt uiteraard ook direct samen met de omvang van de eilanden. Dat geldt zeker voor de BES-eilanden. Daarvoor hebben wij alle begrip. Het is mijn fractie overigens bekend dat ons CBS het nodige doet aan bijstand op dit punt. Zijn er concrete plannen om te investeren in een upgrading van de informatievoorziening in het Caribisch deel van het Koninkrijk? Dat zou de onderbouwing van beleid en de beoordeling van beleidseffecten veel sterker maken. Graag hoort mijn fractie de visie van de minister op dit punt.

De verantwoording van het gebruik van overheidsgelden in het Caribisch deel van het Koninkrijk is een terugkerend probleem. Op rijksniveau is er terecht fors ingezet op de controle daarop en de Kamer wordt via frequente rapportages van het College financieel toezicht op de hoogte gesteld van de voortgang. Mijn fractie heeft behoefte aan een generieke conclusie van de minister op het punt van het financiële reilen en zeilen van het overheidsbestuur op de eilanden. Is deze conclusie positief of negatief en differentieert dit naar land? Wil het kabinet het beleid continueren of liggen aanscherpingen in het verschiet?

Mijn fractie ziet uit naar de evaluatie van 2015 van de nieuwe Koninkrijksstructuur. Er lijken licht positieve punten te zijn, hoewel de stevigheid nog ontbreekt. Over welke punten maakt de minister zich de meeste zorgen in de opmaat naar de evaluatie? Waar liggen we op koers en waar niet? Mijn fractie vraagt de minister voorts aan te geven hoe de evaluatie zal worden voorbereid. Wie gaat de evaluatie ter hand nemen? Zijn daar voldoende middelen voor beschikbaar? Kan de minister toezeggen dat er een rol en format is weggelegd voor de landenparlementen om concrete onderwerpen voor de evaluatie aan te dragen?

Het debat in Nederland over onze koninkrijksrelaties heeft vaak een hoog "gedoe-gehalte" en daar is soms ook de nodige aanleiding voor. Laten we dat niet ontkennen. Het zou mijn fractie echter veel waard zijn indien de vier landen en de drie BES-eilanden binnen ons Koninkrijk elkaar zouden vinden in een positieve en inspirerende gezamenlijke agenda die zich er op richt hoe we elkaar sterker kunnen maken en van elkaar kunnen leren. Op economisch gebied, maar ook op sociaal en cultureel terrein. Juist in een globaliserende economie kunnen we veel voor elkaar betekenen. Voor ons land geldt dat het Caribisch deel van het Koninkrijk een geweldige economische hub is naar de snel opkomende markten in Zuid-Amerika. Daar kunnen Aruba, Curaçao en Sint-Maarten ons sterker maken. En ook omgekeerd zijn er goede proposities, bijvoorbeeld in het ontsluiten van een betere toegang tot de landen van de Europese Unie. Wederzijdse empowerment is hier het motto, maar we hebben daarvoor wel economische, sociale en culturele showcases nodig die laten zien dat we niet alleen een verleden en een heden delen, maar ook een prachtige toekomst. Laten we daaraan werken.

Wij zien uit naar de antwoorden van de minister op onze vragen.

*N

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. Tien dagen geleden kwam deze minister, onderweg naar mevrouw Merkel, in vliegende vaart in Leiden langs om het symposium Koninkrijkskinderen toe te spreken; het is niet voor het eerst dat dit vandaag gezegd wordt. De dienstauto bleef met draaiende motor voor het universiteitsgebouw wachten. De minister nam het rapport van UNICEF, Kinderrechten in Caribisch Nederland, in ontvangst en sprak ons toe. Dat werd zeer gewaardeerd, niet in de laatste plaats omdat het ook veel mediabelangstelling genereerde, wat goed is voor kinderrechten.

Het is natuurlijk wel een beetje jammer dat dit rapport verre van positief is over de situatie van kinderen in ons tropisch Nederland. De BES-eilanden maken immers deel uit van ons staatsbestel. Maar de sfeer op het symposium, waar ministers van alle landen van het Koninkrijk aanwezig waren, waar de rectoren van de universiteiten van Aruba en Sint-Maarten workshops leidden, waar de gevolmachtigde minister van Curaçao behartigenswaardige woorden sprak over wat wij van Curaçao kunnen leren en waar ook veel hulpverleners van overzee aanwezig waren om samen met ons aan de slag te gaan met de rapporten van UNICEF, was hartverwarmend. Dit symposium was een levend bewijs dat wij, anders dan de collega van de VVD nog wel eens wil roepen, niet alleen het paspoort gemeen hebben.

Laat ik beginnen met de drie autonome landen in de Caribische Zee. Wij constateren dat er nog steeds verwarring bestaat over wat er nu is overgebleven van onze rol met betrekking tot Aruba, Curaçao en Sint-Maarten. Op dit moment zien wij de ontwikkelingen op Aruba met vertrouwen tegemoet. En dat geeft ook weer hoop voor Curaçao en Sint-Maarten, want kennelijk, en begrijpelijk, heeft de groei naar verantwoord zelfbestuur tijd nodig. De onrust komt voort uit het vermaledijde waarborgartikel en de onduidelijkheid over de vraag waarvoor Nederland nu wel en niet medeverantwoordelijk is. Persoonlijk vind ik artikel 43 van het Statuut een prachtig artikel. Het drukt zoiets uit als een huwelijk, verbondenheid for better and for worse. De echtgenoten, lees: landen, staan elkaar bij in voor- en tegenspoed. Er is echter één verschil: we kunnen uit ons huwelijk stappen maar we kunnen niet uit het Koninkrijk stappen. De landen overzee kunnen dat wel; zo hebben de VN dat bepaald op grond van de geschiedenis. Mijn partij hecht veel waarde aan VN-resoluties. Wij zitten dus vast aan dat Koninkrijk, in voor- en tegenspoed.

Voordat ik verderga over het waarborgartikel wil ik graag zeggen dat ik het geweldig vind dat er een paar tropische eilanden ver weg in de Caraïben liggen waarmee wij verbonden zijn door een gezamenlijke geschiedenis. Het is geen fraaie geschiedenis -- dat moet hardop gezegd worden -- maar toch een geschiedenis die ons verbindt, die ervoor zorgt dat we dezelfde taal spreken, voor zolang als dat nog duurt, en dat vakantiegangers uit Europees Nederland onder de tropische zon pina colada kunnen drinken maar ook chocoladehagelslag op brood kunnen eten. Wij besteden niet veel aandacht aan onze banden met onze voormalige koloniën. Ik betreur het dat er op school nauwelijks, of in het geheel geen, aandacht wordt besteed aan dit stukje geschiedenis. Slavernij, denkt de huidige generatie, dat hadden ze toch in de Verenigde Staten? Misschien is het schaamte, maar verzwijgen heeft nog nooit een probleem opgelost. Ik hoop dat de viering van 200 jaar Koninkrijk in Europees Nederland wat aandacht voor de eilanden zal opleveren. Dat samenwerken ons ook economisch voordeel kan brengen, moge duidelijk zijn, zoals Rutte ieder jaar tegen de parlementaire delegaties van de Antillen zegt: lekker samen veel geld verdienen! Ik ben niet de enige die dit opmerkt.

Ik ga terug naar de waarborgfunctie: elk der landen draagt zorg voor de verwezenlijking van de fundamentele menselijke rechten en vrijheden, de rechtszekerheid en de deugdelijkheid van bestuur; het waarborgen daarvan is aangelegenheid van het Koninkrijk. Het gaat dus om autonome bevoegdheden waarvoor wij, ondanks de autonomie, als het mis dreigt te gaan gezamenlijk verantwoordelijk zijn. Is dat nu zo gek? Lijkt dat niet erg op onze gemeentelijke autonomie, die door artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet kan worden aangetast? Het axioma dat je geen verantwoordelijkheid kunt dragen en hoeft te dragen voor zaken waarop je nauwelijks invloed hebt, gaat in het leven niet op: ouders zijn verantwoordelijk voor hun kinderen ook al kunnen zij hun gedrag onder bepaalde omstandigheden niet sturen, en een minister is verantwoordelijk voor de daden van zijn voorganger. Daarvan liggen wij niet wakker; dat is nu eenmaal zo. Met het Koninkrijk is het niet anders. We moeten met elkaar doen wat we kunnen en dat is het dan. We blijven wel met elkaar in gesprek en staan elkaar waar nodig en mogelijk bij.

De zoektocht naar hoe je dat vormgeeft is nog maar net begonnen. De werkgroepen van zowel de parlementen als de regeringen vorderen langzaam. Toch zijn wij van mening dat we door moeten gaan. Een lange adem is nodig, maar uitzichtloos is het niet. Alleen al de verbeterde sfeer op het IPKO is een uiting van de wil van de delen van het Koninkrijk om iets voor elkaar te kunnen betekenen. Goed bestuur op de eilanden is iets waarvoor wij ons mee verantwoordelijk voelen op grond van, jawel, de waarborgfunctie. Tegelijkertijd ben ik er echter van overtuigd dat het feit dat de landen een democratisch bestel kennen dat redres van misstanden mogelijk maakt, juridisch voldoende is om te stellen dat het inzetten van de waarborgfunctie op dit moment niet aan de orde is. Dat neemt niet weg dat wij de situatie op Sint-Maarten buitengewoon zorgelijk vinden en dat wij hopen dat het Openbaar Ministerie alle medewerking krijgt om de onverkwikkelijke situatie aldaar tot een oplossing te brengen. Bestuurders en

parlementariërs moeten vrij zijn van iedere verdenking van corruptie of incompetentie.

Curaçao zit, na een moeizame start, in een nieuwe fase die door Helmin Wiels in gang is gezet. Ik werd getroffen door de woorden die de vooraanstaande ex-politicus Dean Rozier, die zich na het debacle van het kabinet-Schotte uit de politiek terugtrok, daags na de laffe moord in het Antilliaans Dagblad sprak: "Ik heb misschien een steen gelegd. Wiels heeft een pad gelegd. We weten nu welke weg we moeten bewandelen. We moeten "nee" zeggen tegen verkeerde en malafide praktijken. Een keiharde strijd tegen de onderwereld, met steun van het Koninkrijk, van andere landen, van derden. Het is belangrijk dat we alle hulp aanvaarden, daar moeten we ons niet voor schamen. We kunnen het nu niet alleen." Het kabinet-Betrian en het kabinet-Hodge, die door Wiels in het zadel zijn geholpen, hebben een goede aanzet gegeven voor een politiek die het land verder brengt. Wij doen een beroep op de opvolger van Wiels, in zijn geest te blijven handelen en af te zien van een machtsstrijd die het land eerder in de ellende heeft gedompeld. Misschien kan de minister ons nog nadere informatie geven over de huidige stand van zaken.

Ik kom nu op de Islaraffinaderij. Mijn fractie maakt zich nog steeds grote zorgen over de schending van het recht op gezondheid dat op dit moment en al jarenlang een deel van de bevolking van Curaçao teistert. Het gaat om vele doden en duizenden ziektegevallen per jaar. Ik heb met bewondering geluisterd naar minister van volksgezondheid Whiteman in de ZEMBLA-documentaire Stikken in het paradijs. Hij had de moed om de heer Van Leeuwen van SMOC, de milieuorganisatie die jaar in, jaar uit, onvermoeibaar strijdt tegen de luchtvervuiling op het eiland, in de documentaire te woord te staan. Hij straalde absolute onmacht uit. Het moet anders, zei hij, maar ik kan het niet regelen. We kunnen de werkgelegenheid niet missen, we kunnen de nodige aanpassingen niet doen en we hebben geen macht om PDVSA, de Venezolaanse maatschappij die de olie raffineert, te dwingen om de voorwaarden in het contract na te komen. En zo is het ook: de Islaraffinaderij sluiten is geen optie in verband met de werkgelegenheid, de Islaraffinaderij schoonmaken kan de minister niet, en Curaçao kan de Venezolaanse PDVSA niet dwingen.

Ik heb lang gedacht dat dit een autonome aangelegenheid was -- ik zit inmiddels zes jaar op dit dossier -- maar ik ben tot de conclusie gekomen dat Curaçao het inderdaad niet alleen kan. Straks loopt het contract af met PDVSA. Hier worden op grote schaal mensenrechten geschonden en Curaçao kan het echt niet oplossen. Is het niet zo dat wij mede verantwoordelijkheid dragen voor de ontstane situatie? Zouden wij, samen met Curaçao, niet moeten nagaan in hoeverre we Shell dat zich laat voorstaan op maatschappelijk verantwoord ondernemen, alsnog tot enige genoegdoening kunnen brengen? Zou onze minister van Buitenlandse Zaken in zijn contacten met Venezuela -- voor zover ons bekend is, is hij er op dit moment -- niet kunnen aandringen op nakoming van de voorwaarden van het contract en nakoming van het memorandum of understanding van juni 2008, waarin werd beloofd binnen een maand te komen met projecten die de uitstoot van de raffinaderij moeten beperken? Wij vragen deze minister om daar bij zijn ambtgenoot op aan te dringen. De leaseovereenkomst met PDVSA eindigt in 2019. Wij zouden ook graag zien dat minister Timmermans Venezuela aanspreekt op de noodzaak om de plannen voor na 2019 bekend te maken. Het zou voor Curaçao immers rampzalig zijn als er niet tijdig op welke voornemens dan ook geanticipeerd kan worden.

De SMOC procedeert tegen Nederland bij het Europese Hof. Het zal lang duren, maar de kans is groot dat ze gelijk krijgt. Het Koninkrijk der Nederlanden, nog steeds een van de rijkere landen ter wereld, schendt het recht van haar inwoners op gezondheid, zoals genoemd in art. 12 van het Internationaal verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, art. 24 van het Internationaal verdrag inzake de rechten van het kind en art. 8 van het EVRM. We kunnen ons niet langer verschuilen achter het feit dat milieu onder de autonome bevoegdheden van het land valt. Het valt onder de waarborgfunctie. Het land kan het probleem niet oplossen. Is de minister dat met ons eens? Is de minister bereid om samen met Curaçao en Venezuela naar een oplossing te zoeken?

Ik kom op de BES-eilanden, bijzondere gemeenten van Nederland. Over de problemen die na de transitie nog niet opgelost zijn, hebben we al schriftelijk van gedachten gewisseld. De vorige sprekers zijn daar ook uitgebreid op ingegaan. Een probleem dat er blijkens het rapport van UNICEF op de BES-eilanden uitspringt, is huiselijk geweld. Ook de kinderen worden veel geslagen en uitgescholden. Het feit dat iedereen iedereen kent en de schaamte maken dat er niet over gesproken wordt. Saba is vast besloten daarmee aan de gang te gaan en het probleem bespreekbaar te maken. In de workshop over Bonaire viel op dat een aantal problemen zoals schooluitval, verveling, kattenkwaad en tienerzwangerschappen allemaal terug te voeren zijn op het feit dat te veel kinderen vanaf 13.00 uur, als de school uitgaat, alleen thuis zijn of voor broertjes en zusjes moeten zorgen en dan verveeld rondhangen. Er is wel enig aanbod, bijvoorbeeld van waterpolo, maar daar gaan ze niet heen. Er is geen toezicht, er wordt niet samen gegeten en dus wordt er ook weinig met elkaar gepraat. Dat dit uiteindelijk makkelijk kan leiden tot een criminele carrière is begrijpelijk: geen diploma, geen werk en geen discipline, want dat is ze, door afwezigheid van ouders, nooit geleerd. Het schrijnende is, en daarom is het van belang het hier te bespreken, dat deze problemen voor een groot deel terug te voeren zijn op het feit dat de moeders, die net als overal elders in de wereld het beste willen voor hun kinderen, hen toch alleen moeten laten omdat ze met één baan het hoofd niet boven water kunnen houden. Ze hebben dus twee en soms drie banen.

Dat brengt mij op het differentiatieartikel in het Statuut dat het kabinet nu ook in de Grondwet wil opnemen met het oog op Caribisch Nederland.

In onze Grondwet staat nu dat allen in het Koninkrijk in gelijke gevallen gelijk worden behandeld. Het differentiatieartikel voegt daar niets aan toe, maar roept daarom wel de vraag op waarom deze zinloze toevoeging nodig zou zijn in een immers sobere Grondwet. Het artikel roept niet alleen vragen maar ook weerstand op. En terecht. Waarom die toevoeging? Is de minister het met ons eens dat gelijke behandeling in gelijke gevallen impliceert dat er differentiatie mogelijk is in ongelijke gevallen? Natuurlijk kan er op grond van de eilandelijke situatie, de schaal van de eilanden et cetera sprake zijn van ongelijke gevallen, die dan ook ongelijk of gedifferentieerd mogen worden behandeld. Maar wat is er eigenlijk nodig om daadwerkelijk in een concreet geval ongelijk te mogen behandelen? Het College voor de rechten van de mens stelt daarover in zijn advies "Gelijke Behandeling bij de toepassing van het kinderrechtenverdrag in Caribisch Nederland" in zijn algemeenheid het volgende: voor differentiatie moet altijd gekeken worden naar zowel vergelijkbaarheid als rechtvaardiging van gemaakt onderscheid. Ik verwijs graag naar het desbetreffende advies van 3 april 2013. Er kan ons inziens daarom in elk geval niet volstaan worden met verwijzing naar de in de aanloop naar de transitie gemaakte afspraken, zoals de minister doet in antwoord op de in de aanloop naar dit debat gestelde vragen. Dat doet Nederland overigens ook niet als het gaat om legislatieve terughoudendheid nu er beduidend meer nieuwe wetgeving over de eilanden is uitgestort dan de partijen aan tafel destijds voor ogen stond. De conclusie van het College voor de rechten van de mens -- kort geleden hebben we dat college met veel vertrouwen geïnstalleerd -- is dat gelijke behandeling gaat boven differentiatie en dat er voor differentiatie altijd een impact assessment nodig is.

Het toepassen van dit principe op de inkomenssituatie van mensen op de BES-eilanden lijkt heel hard nodig. In Nederland kan iemand van één baan, ook de laagst betaalde, leven, zij het in deze tijd met moeite. Maar mede dankzij toeslagen zoals kinderbijslag, huurtoeslag en bijdragen van de overheid en werkgevers aan kinderopvang et cetera lukt dat. Er is zodoende altijd de mogelijkheid het leven zo in te richten dat toezicht op en leiding geven aan de opvoeding mogelijk is. En als de minister zegt dat er geen sprake is van méér armoede in Caribisch Nederland dan in Europees Nederland waar blijft dan het onderzoek daarover van het Sociaal en Cultureel Planbureau? Wij hebben immers duidelijk gemaakt dat de tot nu toe gepresenteerde onderzoeken ons in het geheel niet overtuigen. Met betrekking tot de huidige situatie van de kinderen in Caribisch Nederland vragen wij de minister nogmaals om met spoed het SCP onderzoek te laten doen, zoals ook in Nederland wordt gedaan, naar de armoede in Caribisch Nederland, en dan gedifferentieerd naar eiland, want dat schijnt nogal verschillend te liggen.

Daarnaast willen wij graag weten of de overlegtafels die de staatssecretaris van SZW en de bestuurscolleges medio dit jaar met de relevante partijen, met name werkgevers en werknemers, zouden organiseren reeds hebben plaatsgevonden. Zo ja, wat zijn hiervan de resultaten? Voorts vragen wij of de minister het met ons eens is dat de keuze om geen kinderbijslag, huurtoeslag et cetera uit te keren, gelet op het advies van het College voor de rechten van de mens, juridisch niet gebaseerd kan worden op afspraken in het verleden, zodat dit onderscheid, deze differentiatie, zonder impact assessment niet langer houdbaar is?

Uiteraard moet op de BES-eilanden ook het probleem van de afwezige vaders aangepakt worden. Sint-Maarten overweegt wettelijk te regelen dat het verplicht is bij aangifte van een geboorte de naam van de vader te noemen. Dat kan in Caribisch Nederland natuurlijk niet, want wij hebben onze eigen wetgeving, maar het probleem moet wel aangepakt worden. Na een bewustwordingscampagne zou bijvoorbeeld gestimuleerd kunnen worden dat vaderschapsacties worden gevoerd, zodat het zwangere meisjes duidelijk wordt dat het niet normaal en niet nodig is dat ze er alleen voor opdraaien, en het de jongens duidelijk wordt dat ze er niet mee wegkomen. Ook met zo'n voorstel lopen we weer aan tegen het feit dat de jonge moeders geen geld hebben om tegen de verwekker te procederen. Ik ben er wel van overtuigd dat, als een halfjaar lang consequent iedere jongen verplicht zou worden, desnoods via de rechtbank, om alimentatie voor het door hem verwekte kind te betalen, het gebruik van condooms een stuk populairder zou worden.

Ik sluit met betrekking tot de BES-eilanden af met, ook als volksvertegenwoordiger van Caribisch Nederland, mijn dank uit te spreken aan deze minister dat hij, anders dan zijn voorganger, een coördinerende rol op zich heeft willen nemen. In de ogen van mijn fractie is dat bepaald geen overbodige luxe. Het is van groot belang alle wetten en regelingen in samenhang te bezien. Dat is voor de departementen bepaald nog geen tweede natuur geworden. Dat lijkt ons, minstens tot de evaluatie is voltooid, van groot belang. De boeiende gedachtewisseling die wij in de aanloop naar dit debat schriftelijk hebben gevoerd, zal in elk geval voortgezet worden bij gelegenheid van de evaluatie, en zo nodig, denk aan de gezondheidszorg, al op korte termijn.

Dit was het wat de SP betreft. Wij hebben twee hoofdvragen gesteld: een over gelijke rechten voor inwoners van de BES-eilanden en een over de vervuiling van de Islaraffinaderij. Twee vragen die voor ons van het grootste belang zijn. Beide gaan over schendingen van mensenrechten. Nederland, met Den Haag als legal capital of the world, heeft een reputatie hoog te houden. Wij hopen dat deze minister zich daarvoor, samen met zijn ambtgenoten, in antwoord op onze vragen wil inzetten.

Voorzitter: Franken

*N

De heer **Thom de Graaf** (D66): Voorzitter. Om te beginnen betuig ik namens mijn fractie mijn deelneming aan de bevolking van Curaçao met de

verschrikkelijke moord op Helmin Wiels. Er is een tijd geweest dat aanslagen op politieke leiders in ons Koninkrijk ondenkbaar waren. Dat was iets voor andere, barre oorden waar recht geen traditie kent en macht geen grenzen. Zo naïef zijn wij niet meer. Ook in Nederland hebben wij inmiddels hierin recente geschiedenis.

Wat de motieven en achtergronden van deze aanslag ook zijn geweest, de daders hebben met hun schoten niet alleen een mens, maar ook het land Curaçao en het Koninkrijk in het hart geraakt. Wij weten niet of dat de opzet was, maar wel dat de golven van verontwaardiging ook op de Nederlandse kusten zijn aangespoeld. Het is goed om te constateren dat juist in moeilijke tijden het koninkrijksverband meer is dan slechts een formele, juridische structuur. Solidariteit, een gedeeld verleden en de inzet voor een gedragen rechtsstaat, voor welvaart en welzijn, zijn waarden die van minstens zo groot belang zijn. Ik wil nadrukkelijk deze waarden benoemen, in de hoop dat onze koninkrijksgenoten op Curaçao zich daardoor gesterkt weten. De waarden vormen voor mijn fractie de kern van de toekomst van het Koninkrijk en strekken zich uit tot alle landen en alle eilanden. Het Koninkrijk is op 10-10-10 weliswaar van vorm veranderd, maar niet van inhoud en betekenis.

Het is goed dat wij vandaag het debat over de toekomst van het Koninkrijk voeren. Tegelijkertijd is het betrekkelijk lastig en zelfs enigszins ontijdig. Het is verstandig om van tijd tot tijd de actuele onderwerpen, zoals de Islaraffinaderij op Curaçao, de zorgkosten op Sint-Eustatius of de invoerheffingen van Sint-Maarten te overstijgen, en ons te richten op de achterliggende structuren en de wijze waarop het Koninkrijk en zijn afzonderlijke onderdelen functioneren. Ik zeg dit met alle respect voor de inbreng van mevrouw Quik-Schuijt. Maar er zit ook iets lastigs in. Het Koninkrijk zoals wij dat nu qua vorm en structuur kennen, is de resultante van een gezamenlijke, deels pijnlijke koloniale en neokoloniale geschiedenis. Die heeft ervoor gezorgd dat de samenstellende delen weliswaar bij elkaar zijn gebleven, maar zich niet altijd verbonden hebben gevoeld. De laatste veertig jaar is het ook een geschiedenis geweest van niet goed met, maar ook niet goed zonder elkaar kunnen. With or without you, om met een bekende rockband te spreken.

Spreken over de toekomst van het Koninkrijk gaat dan ook niet alleen over staatsrechtelijke verbanden, waarborgfuncties en deugdelijk bestuur, maar ook over culturele, economische en historische afhankelijkheden en de gevoeligheden die aan de weerszijden van de oceaan in de loop der tijd zijn ontstaan. Wie nu de wereld opnieuw zou ontwerpen, zou een confederatieve staatsvorm als dit Koninkrijk, met onderdelen die duizenden kilometers van elkaar afliggen en gescheiden worden door water, klimaat, cultuur en bevolkingsaard, niet hebben kunnen verzinnen. Ons Koninkrijk is een door de historie aan ons overgeleverde rechts- en samenlevingsvorm, waar wij gezamenlijk het beste van moeten maken. Dat doen wij omdat wij die gezamenlijke historische ankers hebben, omdat er verantwoordelijkheden in het verleden zijn opgebouwd, omdat we toch, ondanks de grote afstanden, cultureel verbonden zijn en omdat het koninkrijksverband sociaaleconomisch en geopolitiek profijtelijk kan zijn voor het geheel en voor elk deel afzonderlijk. Het is een onmogelijk verband als je er puur rationeel naar kijkt, met ongelijksoortige landen en ongelijksoortige gevoelens, maar voortgedreven door een groot verleden en de vaste wil om op de een of andere wijze verbonden te blijven. Vanzelfsprekend is het steeds aan de Caribische delen om te besluiten zich uit dit verband los te maken of juist niet. Van autonomie naar onafhankelijkheid is een keuze die rechtens de bevolkingen van de Caribische landen toekomt. Die keuze heeft Nederland als oud-kolonisator niet. Het eenzijdige afstoten van voormalige koloniën is in het internationale volkenrecht immers niet toegestaan. Onszelf terugtrekken uit het Koninkrijk zou niet alleen om deze reden onbestaanbaar zijn, het zou wat mij betreft ook moreel niet aanvaardbaar zijn.

Het is wellicht ook ontijdig om nu over de toekomst van het Koninkrijk te spreken. We hebben pas tweeëneenhalf jaar geleden de bakens verzet, want zo kort is 10-10-10 nog maar geleden. Vijf jaar na de structuurverandering zou een evaluatie worden gehouden. Dat roept een vraag op. In de Tweede Kamer zei de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties recentelijk dat deze evaluatie binnen tweeëneenhalf jaar moet zijn afgerond. Ik zie de minister hoofdschudden, maar vorige maand noemde hij in de Tweede Kamer de periode "binnen tweeënhalf jaar vanaf nu". Dat lijkt mij een uitstekend streven, ik zeg het hem graag na. Het spoort alleen niet helemaal met zijn schriftelijke uiteenzetting aan de Eerste Kamer waarin staat dat de evaluatie in oktober 2016, dus over drieënhalf jaar, klaar moet zijn. Hij voerde deze termijn aan als het argument tegen het besluit van de Eerste Kamer om de eerste lezing van de grondwetsherziening, die onder meer het kiesrecht voor de Eerste Kamer aan de eilandvertegenwoordigingen op de BES-eilanden wil toekennen, te verdagen totdat de evaluatie beschikbaar is. Misschien dat de minister nog eens de timetable voor deze evaluatie wil schetsen. Mijn fractie zou dat op prijs stellen.

Ook zou ik op korte termijn graag van de minister willen weten hoe deze evaluatie in zijn werk gaat. Ik heb begrepen dat de minister net als wij kiest voor een onafhankelijke evaluatie die op koninkrijksniveau, dus niet alleen door Nederland, wordt uitgevoerd door gezaghebbende mensen met draagvlak in alle landen. Ik krijg daar graag een bevestiging van.

Ik voeg er ook de vraag aan toe of de onafhankelijke commissie die deze evaluatie gaat uitvoeren, tevens advies zou kunnen uitbrengen over de modernisering en actualisering van het Statuut. Van de eerdere voornemens om het Statuut, dat inmiddels bijna 60 jaar oud is, kritisch tegen het licht te houden, is weinig terecht gekomen. Ik reken mij dat ook zelf aan, want tien jaar geleden had ik als rechtsvoorganger van de

minister dat voornemen al en ook toen stonden tussen droom en daad misschien geen wetten, maar wel praktische bezwaren. Toen moest immers eerst worden nagedacht en besloten over de ontmanteling van het land Nederlandse Antillen. Ook latere bewindslieden zijn er niet meer aan toegekomen: de transitie van 10-10-10 trok alle aandacht en energie weg. Een doordenking van het Statuut en zijn regelingen van onderlinge waarborgen, koninkrijksverantwoordelijkheden en -instrumenten, is thans echt op zijn plaats. Een staatscommissie zou dit kunnen entameren, maar het kan ook, zoals ik suggereerde, samengaan met de evaluatie van de nieuwe structuur. Ik hoor graag de reactie van de minister.

De transitie van het land Nederlandse Antillen naar de autonome landen Curaçao en Sint-Maarten en de bijzondere Nederlandse openbare lichamen, de BES-eilanden, heeft D66 van harte gesteund. Mijn partij heeft in het kabinet-Balkenende II mede aan de basis gestaan van deze transitie door niet langer van de vanzelfsprekendheid van het landsniveau Antillen uit te gaan en een status aparte van de grotere eilanden bespreekbaar te maken.

Het rapport van de bipartite commissie-Jesserun uit 2004 heeft de weg geopend die uiteindelijk leidde tot de ontmanteling van de Nederlandse Antillen en de vestiging van nieuwe verhoudingen in het Caribisch deel van het Koninkrijk. De structuur die in de loop van dit proces werd overeengekomen, is zeker geen eenvoudige en kost tot op de dag van vandaag veel hoofdbrekens. Maar naar onze overtuiging was de stap absoluut noodzakelijk en onvermijdelijk. Het land Nederlandse Antillen was een onvruchtbaar gebleken constructie geworden, die op Curaçao tot een dubbeling van bestuursstructuren leidde en op de andere eilanden tot grote afstand en veel wantrouwen. De status aparte van Aruba sinds 1986 leerde bovendien dat autonomie op een kleinere schaal weliswaar moeizaam maar niet onmogelijk behoefde te zijn. En kijk eens waar Aruba nu staat: als we ons in het Koninkrijk over één land op dit moment geen zorgen maken, is het wel Aruba: economisch dynamisch, investerend in internationale relaties en in betrouwbaarheid van bestuur en bedrijfsleven. Dat is een compliment aan het adres van premier Mike Eman en zijn kabinet, maar ook een richtingwijzer voor Curaçao en Sint-Maarten. In dit kader vraag ik de minister wat er overigens is geworden van het samenwerkingsprotocol dat Nederland in oktober 2011 met Aruba sloot en dat voorzag in de intensivering van de bilaterale samenwerking op onder meer bestuurlijke vernieuwing, openbare financiën, onderwijs en politie. Ik neem aan dat daar inmiddels concrete acties op zijn ondernomen.

Ik zei al dat de gekozen structuur niet eenvoudig is. De autonomie van de nieuwe landen Curaçao en Sint-Maarten staat wat mij betreft niet ter discussie, ook niet bij de evaluatie. Bij de evaluatie zal volgens mij echter wel het uitgangspunt van de eenvormigheid nog eens goed tegen het licht moeten worden gehouden. Is het verstandig geweest om voor Sint-Maarten, veel kleiner en nog kwetsbaarder voor externe beïnvloeding, corruptie en georganiseerde criminaliteit, dezelfde regelingen te maken als voor Curaçao en Aruba? Ik ben daar achteraf bezien niet helemaal gerust op. Een punt in dit verband is bijvoorbeeld ook de gemeenschappelijk Centrale Bank voor Curaçao en Sint-Maarten. Is dit ook op de lange termijn te prefereren? Mijn fractie kan zich voorstellen dat we in de toekomst meer differentiëren in de verhoudingen tussen Koninkrijk en landen, waarbij tussen de huidige constructies van aan de ene kant een autonoom land en aan de heel andere kant een Nederlands openbaar lichaam nog tussenvormen denkbaar zijn: wel autonoom maar met meer toezicht en meer controle bijvoorbeeld. Dit is ook afhankelijk van de grootte van de eilanden. Wij zullen daar met een open blik naar moeten kijken en bepaalde tussenvormen niet bij voorbaat moeten uitsluiten.

Vooralsnog staan stabilisering en consolidatie voorop. Het Koninkrijk is kwetsbaar, ook in de nieuwe structuur. Dat werd al pijnlijk duidelijk in de verhoudingen met het kabinet-Schotte op Curaçao: de ministers waren moeizaam gescreend, de premier weigerde zich naar het geldende staatsrecht te gedragen, de Koninkrijksregering leek machteloos te moeten toezien en bovendien was er een aanwijzing via een Algemene Maatregel van Rijksbestuur over de financiële huishouding binnen twee jaar na de autonome status van Curaçao. Dat alles gaf ernstig te denken.

In dat kader was het goed dat de voorgangers van deze minister, de heer Donner en mevrouw Spies, hun licht hebben laten schijnen over de betekenis van het Koninkrijk en de waarborgfunctie uit het Statuut. Daar zou ik de minister ook graag over horen. Mijn fractie ziet overigens een grote en groeiende betrokkenheid van de minister bij dit deel van zijn portefeuille. Hij lijkt daar tijd voor te kunnen en willen inruimen. Wij juichen dat toe. Hij is immers de eerste hoeder van het Statuut en van de onderlinge koninkrijksverhoudingen en als zodanig verwachten wij van hem ook heldere visies. Staat de minister in dit verband achter de eerdere notitie van zijn ambtsvoorganger Donner over de waarborgfunctie of heeft hij daar inmiddels eigen gearticuleerde opvattingen over?

De waarborgfunctie van het Koninkrijk is wat mij betreft een moeizaam en lastig leerstuk. De landen zijn autonoom verantwoordelijk voor de verwezenlijking van fundamentele rechten en vrijheden, rechtszekerheid en deugdelijk bestuur, aldus artikel 43, eerste lid van het Statuut. Maar het tweede lid van dit artikel maakt het waarborgen van deze rechten, vrijheden, rechtszekerheid en deugdelijkheid van bestuur tot een aangelegenheid van het Koninkrijk. Het gaat hier om een verantwoordelijkheid voor ingrijpen in laatste instantie, als redres in eigen kring niet meer mogelijk is, een ultimum remedium dus.

Mijn fractie denkt dat wij in het verleden genoegzaam hebben kunnen vaststellen dat dit ultimum remedium uit zijn aard en gelet op de verhoudingen een dode letter dreigt te worden. Het

Statuut kent meerdere bepalingen over mogelijke schending van internationale verdragen of koninkrijksrecht dan wel taakverwaarlozing, maar de verhoudingen binnen het Koninkrijk maken het moeizaam voorstelbaar dat daadwerkelijk in het landsbestuur zal worden ingegrepen door of vanwege de Koninkrijksregering. De reden daarvoor is dat de Koninkrijksregering wordt gedomineerd door Nederland en dat daadwerkelijk ingrijpen door de voormalige kolonisator moeizaam zal worden begrepen, niet alleen door anderen, maar ook in eigen kring. Het Statuut is op dit punt gewoon moeizaam, misschien zelfs wel onbruikbaar gebleken.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Over die waarborgfunctie hebben wij het eigenlijk altijd gehad in het kader van goed bestuur. Ik ben tot de conclusie gekomen dat de mensenrechten nog vóór dat goede bestuur in het artikel stonden. Door toestanden zoals bij Isla komt de gezondheid van mensen in het geding. Gezondheid is een mensenrecht waarvoor de waarborgfunctie wel degelijk geldt. Daar kunnen wij iets mee. Het is heel erg moeilijk om in te grijpen in het bestuur, maar op dat andere vlak zouden wij kunnen helpen. Ziet de heer De Graaf dat ook zo?

De heer **Thom de Graaf** (D66): Tussen helpen en ingrijpen zit echt een groot verschil. Samenwerken gaat vooraf aan ingrijpen. Ik ben een groot voorstander van alle mogelijke samenwerkingsconstructies. Soms betekent dit dat je daarin moet willen investeren, ook financieel. Ik sluit dat ook niet uit. Dat is echter iets anders dan dat wij tegen de wil van de zittende regering van een land ingrijpen, omdat wij menen dat een mensenrecht zodanig geschaad is dat er sprake is van een schending van artikel 43, eerste lid. Dan gaan wij voorbij aan dat bestuur. Dat betekent dat wij in sommige gevallen misschien de tent moeten overnemen. Ik zie dat niet voor mij. Sterker nog, de enige keer dat er iets is gebeurd -- ik meen dat dit in 1969 was -- hebben wij nog heel sterk voor ogen. Niemand wil dat opnieuw.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Daar ben ik het helemaal mee eens. Waar staat dat het begrip "waarborgen" betekent "ingrijpen tegen de wil van de mensen"? Hier zouden wij ingrijpen met welnemen van de mensen. Dat is toch ook waarborgen? Misschien moeten wij de Van Dale erbij halen.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Ik kijk even naar de ontstaansgeschiedenis van dit artikel en naar de interpretatie die de regering eerder heeft gegeven. Artikel 43, lid 2 gaat echt over het ingrijpen als ultimum remedium zodra een correctie en een activiteit, een handelen in de eigen autonome kring, niet langer gebeurt of mogelijk is. Dan ga je dus voorbij aan en over de autonome regering van dat land heen.

De **voorzitter**: Nog één keer, mevrouw Quik.
**

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Dit moge zo zijn. Ik neem onmiddellijk van de heer De Graaf aan dat het artikel zo is ontstaan. Inmiddels hebben wij geleerd dat wij eigenlijk wat dat betreft heel erg weinig, zo niet helemaal niets kunnen doen tegen de zin van de landen in. Voortschrijdend inzicht zou kunnen leiden tot een iets andere definitie van het begrip "waarborgen" of sluit de heer De Graaf dat uit?

De heer **Thom de Graaf** (D66): Ik denk dat wij niet aan begripsvervaging moeten doen. Het is verstandig om de waarborgfunctie zo op te vatten zoals die bedoeld is. Dit sluit niet uit dat wij in een aantal voorkomende gevallen meer kunnen samenwerken en meer samenwerking kunnen aanbieden. Dat is iets anders dan de autonomie op een enkel punt gewoon doorbreken en zeggen dat wij vinden dat men het niet goed doet en dat, als men het niet anders wil doen, wij het zullen doen. Daar gaat het over in die waarborgfunctie. Met "wij" bedoel ik dan het Koninkrijk en niet per se het land Nederland. Het probleem is wel, zoals ik al zei, dat de Koninkrijksregering en de Nederlandse regering erg veel op elkaar lijken. Zo zal het ook altijd worden gepercipieerd.

Mevrouw Quik heeft echter gelijk, want in het kader van samenwerking kan veel. Ik denk bijvoorbeeld ook aan het Recherche Samenwerkingsteam (RST), de kustwacht en aan het financieel instrumentarium. Al deze elementen zijn behulpzaam in het streven naar goed bestuur en het verzekeren van mensenrechten en fundamentele vrijheden. Dat Nederland in de gedaante van het Koninkrijk daadwerkelijk, al dan niet tijdelijk, het bestuur van een land zou overnemen om de waarborgfunctie van het Statuut uit te oefenen, lijkt mijn fractie een feitelijke onmogelijkheid die we dan ook gewoon moeten vergeten tenzij er sprake is van een zodanig totale noodtoestand dat men er met het normale recht niet meer uit kan komen. Het kabinet-Rutte I stelde, ik citeer: "Het streven van alle landen in het Koninkrijk dient erop gericht te zijn die onderlinge samenwerking zo goed als mogelijk invulling te geven, waardoor elk van de landen volledig in staat zal zijn eigenstandig de in het Koninkrijk geldende normen en waarden op het gebied van deugdelijk bestuur, rechtszekerheid en de fundamentele rechten en vrijheden te garanderen. Wanneer de landen van het Koninkrijk daar in slagen, komt het Koninkrijk nooit aan uitoefening van de waarborgfunctie toe." Ik voeg daaraan toe: als zij daar niet in slagen, ook niet. Dat is gelijk ons probleem. Ik ben overigens benieuwd hoe de minister daartegenaan kijkt.

De situatie op de verschillende eilanden verschilt zeer. Ik sprak al mijn zorgen uit over de intrinsieke kwaliteit van bestuur en rechtshandhaving op Sint-Maarten. Ik hoor daar graag het oordeel van de minister over. Over Aruba ben ik positief. Ik zie ook vele handreikingen tot samenwerking en een gemeenschappelijke inzet om aan het koninkrijksverband ook een economische meerwaarde te verschaffen. Mijn voorgangers

achter deze katheder hebben daar al eerder over gesproken. Denk daarbij aan de hubfunctie die Aruba wil uitoefenen tussen Europa en de Amerika's.

Curaçao is sinds het interim-kabinet-Betrian en het goede werk van het huidige zakenkabinet-Hodge een nieuwe en wat ons betreft positieve weg ingeslagen. Wij zullen afwachten wat de reconstructie onder leiding van de beoogde nieuwe premier Ivar Asjes zal betekenen. Ook zullen wij afwachten of in het nieuwe kabinet goede mensen zitting zullen nemen of blijven houden. De stabiliteit van Curaçao is er, dunkt mij, mee gediend dat het beleid van Hodge cum suis, gericht op financiële reinheid en regelmaat en nieuwe economische ontwikkeling, wordt voortgezet. Ik heb er ook vertrouwen in dat de stappen die genomen zijn in het kader van deugdelijk bestuur -- ik denk aan de screeningswet -- verder worden uitgebouwd. Laat dat ook de erfenis van Helmin Wiels zijn.

De BES-eilanden blijven de bijzondere verantwoordelijkheid van Nederland. Wij hebben al meermalen met de minister en zijn collega's over problemen van de kleine eilanden mogen spreken. Ik ga dat nu niet herhalen. De ligging, de omvang, het insulaire karakter en de beperkte mogelijkheden van Bonaire, Statia en Saba brengen met zich mee dat de Nederlandse wetgeving niet al te absoluut en direct moet worden vertaald. De inkomsten zijn beperkt, de verbinding met voorzieningen buiten de eilanden zijn extreem duur en de prijzen van importproducten rijzen de pan uit. De opmerking die mijn fractie de afgelopen periode het meest in het verkeerde keelgat is geschoten, komt van minister Schippers, die meent dat de omvang van het basiszorgpakket gelijk moet zijn met dat in Nederland, omdat zij dat anders niet aan de burgers hier kan uitleggen. Niet alleen is dat een argument dat zichzelf in de staart bijt -- dan moet zij het maar beter uitleggen -- het is ook gebaseerd op de foute aanname dat de omstandigheden daar min of meer gelijk zijn aan die in Nederland. Dat zijn ze niet en dat zullen ze ook nooit worden.

Het staat nog niet vast of de BES-eilanden gemeenten zullen worden of bijzondere openbare lichamen blijven. Wel staat vast dat zij een aparte positie binnen de Nederlandse Staat zullen blijven innemen. De legislatieve terughoudendheid dient dan ook als leidraad voort te bestaan en de regering zal zich, nu en in de toekomst, moeten realiseren dat de drie kleine eilanden tot bijzondere uitgaven nopen, ook bovenop hetgeen jaarlijks op grond van de FinBES-wetgeving wordt uitgekeerd. Maatvoering is bij de BES-eilanden doorslaggevend. De bewijslast voor nieuwe regelgeving en nieuwe verplichtingen dient verzwaard bij de Nederlandse regering te liggen.

In algemene zin merk ik op dat de belangen van deze kleine eilanden beter kunnen en moeten worden behartigd, door henzelf, wellicht ook via een eigen vertegenwoordiging in Den Haag, maar ook door de Rijksdienst Caribisch Nederland. De Rijksvertegenwoordiger is de representant van het Nederlandse toezicht, een commissaris van de Koning in miniatuurvorm, maar hij heeft als bestuurder -- hij is immers geen ambtenaar -- ook een eigenstandige positie. Hij is niet alleen maar de spreekbuis en de uitvoerder van de Nederlandse regering. De Rijksvertegenwoordiger kan die eigenstandige positie gebruiken als intermediair en postillon. Ik nodig hem uit om die positie te gebruiken, in het belang van de kleine eilanden. In dit verband merk ik op dat de door mevrouw Van Bijsterveld gemaakte opmerkingen zeer interessant zijn. Graag hoor ik de reactie van de minister daarop. Wij hebben er overigens grote waardering voor dat de minister niet, zoals zijn beide voorgangers, wegduikt voor de coördinatie van het rijksbeleid op de BES-eilanden, maar daadwerkelijk de eerste verantwoordelijkheid wil dragen en daarop wil worden aangesproken. Dat doen wij dan ook graag.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik sluit aan bij de opmerkingen over de Rijksvertegenwoordiger. In de aanloop naar dit debat hebben wij daar vragen over gesteld. Uit de beantwoording van die vragen door de minister was het duidelijk dat de Rijksvertegenwoordiger geen eigen verantwoordelijkheid heeft. Ik sluit mij derhalve aan bij de vraag hoe het precies zit. Als hij geen eigen verantwoordelijkheid heeft, hoe krijgen wij dan de stem van de eilanden hier te horen?

De heer **Thom de Graaf** (D66): Als de Rijksvertegenwoordiger geen eigen verantwoordelijkheid zou hebben, is hij ook geen bestuurder, maar gewoon een ambtenaar met een ambtelijk mandaat. Niettemin heeft de regering een- en andermaal nadrukkelijk gezegd dat de Rijksvertegenwoordiger geen ambtenaar, maar een bestuurder is. Dat wisselt niet per persoon; het maakt niet uit of het gaat om Rijksvertegenwoordiger Kamp of Rijksvertegenwoordiger Stolte. Als er een bestuurlijke verantwoordelijkheid is, is er dus ook een eigenstandige verantwoordelijkheid, die niet alleen maar een-op-een de uitvoering van rijkstaken betreft. Graag hoor ik de reactie van de minister op dit punt.

Ik sluit af met een laatste vraag over de nog steeds relevante discussie over de verhouding tussen de Caribische delen van het Koninkrijk en de Europese Unie. Minister Timmermans heeft hierover onlangs nog een brief naar de Tweede Kamer gezonden. Daarin laat hij opnieuw weten dat de LGO-status wat hem betreft meer voordelen oplevert dan wel wordt gedacht. De vraag naar de toepassing van het Unierecht zal bij de evaluatie aan de orde moeten komen. Het lijkt mijn fractie dat de status van ultraperifeer gebied, een gebied waar het Unie-acquis met derogatiemogelijkheden geldt, voor de Nederlandse openbare lichamen in het Caribisch gebied, de BES-eilanden, uiteindelijk voor de hand ligt. Ik verwijs in dit verband naar het artikel dat professor Bröring daarover heeft geschreven. De autonome landen zullen hun eigen keuze moeten maken -- die keuze kunnen wij niet voorschrijven -- maar zij kunnen die keuze niet eindeloos voor zich uit schuiven. Ziet de minister op dit punt een tijdpad?

Mijn fractie wacht met grote belangstelling de reactie van de minister op mijn vragen en opmerkingen af.

*N

De heer **Van Dijk** (PVV): Voorzitter. De inbreng van de PVV-fractie over de toekomst van het Koninkrijk zou een halfjaar geleden waarschijnlijk alleen over Curaçao zijn gegaan. Door de onvoorstelbare puinhoop die de vorige regering van ex-minister-president Schotte van het eiland had gemaakt, werd de aandacht volkomen afgeleid van de andere eilanden. Een regering Schotte, vol duistere figuren, zou nooit zijn benoemd als er vooraf deugdelijke controles hadden plaatsgevonden. Ondanks waarschuwingen, zelfs van de veiligheidsdienst op het eiland, heeft de Koninkrijksregering nooit ingegrepen. De waarborgfunctie bleek een loze letter in het Statuut en een crimineel wanbeleid bleef ongestraft.

Na de verkiezingen op Curaçao van eind vorig jaar en de draai van 180 graden van de PS bij de kabinetsformatie, is begin 2013 het huidige zakenkabinet van minister-president Hodge aangetreden. Het moet gezegd dat er vanaf dat moment verbetering zichtbaar is op het eiland. Toch houden wij ons hart vast, want dit zakenkabinet zal binnenkort waarschijnlijk plaatsmaken voor een politiek kabinet. Mede door de laffe moord op de leider van de PS, Helmin Wiels, is de toekomst van de politiek op Curaçao en daarmee de toekomst van heel Curaçao uiterst onzeker. Zolang duistere figuren als Gerrit Schotte met zijn maffiaconnecties, zoals de door Interpol gezochte maffiabaas Corallo, lid kunnen zijn van de Staten van Curaçao, is continuïteit van deugdelijk bestuur nu en in de toekomst uiterst onzeker. En deugdelijk bestuur is, zoals gezegd, de verantwoordelijkheid van het Koninkrijk. Ik wijs op artikel 43 van het Statuut, inzake de waarborgplicht.

Na de sanering, in oktober 2010, met het astronomische bedrag van 1,7 miljard euro Nederlands belastinggeld voor Curaçao en Sint-Maarten, lopen de tekorten inmiddels weer schrikbarend op. Het College financieel toezicht concludeert tot onze verbijstering dat beide landen 2012 met een tekort afsluiten en ook over 2013 hun zaken nog lang niet op orde hebben. De Koninkrijksregering heeft in juli vorig jaar een aanwijzing gegeven aan Curaçao om voor 1 september 2012 met passende maatregelen te komen. Die datum is niet gehaald. Kan de minister mij vertellen wat de huidige stand van zaken is? Als het aan de PVV ligt, gaat er van de Nederlandse belastingbetaler geen euro meer richting Curaçao en Sint-Maarten.

Wij constateren dat de huidige regering van Aruba, onder leiding van minister-president Mike Eman, zijn uiterste best doet om iets van het eiland te maken en dat er successen zichtbaar zijn. Echter, ook op Aruba is de financiële situatie zorgelijk en ook daar hangt er voortdurend politieke onzekerheid in de lucht. Een regeringswissel zou op dit moment wel eens desastreus kunnen zijn voor het eiland. Ik hoorde net collega De Graaf zeggen dat hij zich geen zorgen maakt over Aruba. Dan heeft hij niet het Antilliaans Dagblad van hedenmorgen gelezen, waarin staat dat Aruba dit jaar afstevent op een staatsschuld van 3,2 miljard, wat 71,2% van het bbp is. Daar maken wij ons wel zorgen om.

De voorkeur van de PVV is om als Europees Nederland uit het Statuut te stappen, dus afscheid te nemen van de eilanden. Maar ook wij weten dat datzelfde Statuut bepaalt dat Nederland de koninkrijksbanden niet eenzijdig kan verbreken. Daar ligt dan ook de reden dat wij vinden dat het Statuut niet deugt. Curaçao, Sint-Maarten en Aruba kunnen de koninkrijksrelaties namelijk wel eenzijdig verbreken, maar Nederland kan dat niet. Daarom heeft de PVV altijd gezegd dat het Koninkrijksstatuut gewijzigd moet worden.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Bent u het met mij eens dat het, zelfs als je het Statuut zou veranderen in de door u gewenste richting, nog steeds niet kan, omdat het in strijd is met het internationale recht en het ook zou leiden tot een veroordeling van de VN?

De heer **Van Dijk** (PVV): Dat is denkbaar. Maar er zal eerst gesproken moeten worden over wijziging van het Statuut voordat we die conclusie kunnen trekken. Maar u zou gelijk kunnen hebben dat het in strijd is met de regels van de Verenigde Naties. Helaas is dat zo.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Dan maakt uw verzoek om het Statuut te wijzigen dus niet heel veel indruk, want dan leidt het nog steeds niet tot een vrije keuze van Nederland om uit het Koninkrijk te gaan, of de andere eilanden eruit te schoppen.

De heer **Van Dijk** (PVV): Dat zijn uw woorden, dat hebt u mij niet horen zeggen.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Wat wilt u nu precies? U wilt het Statuut gewijzigd hebben, zodat Nederland eenzijdig kan besluiten om het koninkrijksverband te beëindigen.

De heer **Van Dijk** (PVV): Ja, als het op die manier kan worden geregeld. Anders op welke andere denkbare manier dan ook.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Maar het kan niet, vanwege het internationale recht. Heeft uw oproep dan erg veel zin?

De heer **Van Dijk** (PVV): Dat is uw standpunt niet, en het onze wel.

Van gelijkheid tussen verschillende delen van het Koninkrijk is trouwens nooit sprake geweest. Nederland, het Europese deel van het Koninkrijk, is altijd in het nadeel geweest, niet alleen financieel, maar ook op het punt van de migratie. Grote groepen kansarme Antillianen kwamen naar Nederland en hoefden nooit aan vestigingseisen te voldoen. Omgekeerd moesten Nederlanders uit het Europese deel van het

Koninkrijk die zich op bijvoorbeeld Curaçao wilden vestigen, wel aan allerlei vestigingseisen voldoen. Deze ongelijkheid is te zot voor woorden, bestaat al veel te lang en is de PVV een doom in het oog. Wij willen graag van het kabinet weten wanneer deze ongelijkheid zal worden beëindigd.

Het Caribische deel van het Koninkrijk levert ons land helaas ook veel criminaliteit en overlast op. Ongeveer één op de drie Antilliaanse jongeren is in de periode tussen 2007 en 2011 in aanraking geweest met justitie. Dat is een gigantische oververtegenwoordiging, waarbij de gepleegde misdaden vaak ook gepaard gaan met geweld en seksuele agressie. Nederland stuurt grote bedragen geld naar de West en krijgt er criminelen voor terug. Wat de PVV betreft is de grens al geruime tijd geleden bereikt. Ik vraag het kabinet om serieus werk te gaan maken van het uitzetten van criminele Antillianen, uiteraard na het uitzitten van hun gevangenisstraf.

Daarbij kunnen we mogelijk dezelfde systematiek hanteren als nu al gebeurt voor criminele vreemdelingen die weliswaar niet beschikken over de Nederlandse nationaliteit, maar ook uit een ander land afkomstig zijn. Dit heet de zogenaamde glijdende schaal. Hierin wordt, afhankelijk van de duur van het verblijf in Nederland en de strafmaat, bepaald wanneer tot uitzetting kan worden overgegaan. Het voor de Antillianen laten gelden van de glijdende schaal zal niet alleen zorgen voor het vertrek van veel criminelen, maar zal zeker ook een preventieve werking hebben. Graag een reactie van de minister hierop.

Op 10-10-2010 zijn de Nederlandse Antillen opgeheven en zijn Curaçao en Sint-Maarten, naast Aruba, autonome landen binnen het Koninkrijk geworden. Bonaire, Sint-Eustatius en Saba, de BES-eilanden, zijn bijzondere gemeenten van Nederland geworden. De PVV is altijd een gekend tegenstander van deze constructie geweest. In onze ogen absoluut geen oplossing, nee, zelfs niet eens het begin van een oplossing. Nederland had zich veel beter moeten verdiepen in de transitie naar de nieuwe constitutionele status en in het effect van de implementatie van honderden nieuwe wetten en regels op deze eilanden met hun buitengewoon beperkte administratieve capaciteit. De goedwillende bewoners van de eilanden verdienen beter. Bewoners wier welzijn ons aan het hart gaat. Persoonlijk ken ik Curaçao al decennia lang, ik ken de cultuur, de taal en de mensen. Ik heb er goede vrienden. Het produceren van schijnoplossingen voor de staatkundige toekomst verdienen de bewoners niet. De toekomst van de eilanden ligt niet in een nauwe band met Nederland, op ruim 8.000 kilometer afstand. De toekomst ligt wat ons betreft in de regio, het Caraïbisch gebied. Een lappendeken van tientallen grote en kleinere eilanden, veel daarvan zelfstandig of met een grote mate van autonomie. Zonder uitzondering met vergelijkbare problemen als de Caribische eilanden van het Koninkrijk. Intensieve samenwerking met de regio, in welk staatkundig verband dan ook, zal blijken de best denkbare toekomst voor de eilanden te zijn.

Wij zijn benieuwd naar de opvatting van de regering hierover en willen graag van de minister weten of er al eens serieus naar deze optie is gekeken.

*N

De heer **De Lange** (OSF): Voorzitter. Ik spreek deze bijdrage uit mede namens de Partij voor de Dieren.

Vandaag houden we ons beleidsdebat over de toekomst van het Koninkrijk, waarbij we ons richten op de gebieden overzee. Daarin is in de afgelopen jaren op veel terreinen een grote mate van verscheidenheid ontstaan. We hebben nu de zogenaamde landen en gebieden overzee, de LGO's, waartoe behoren de eilanden Curaçao, ongeveer 2,5 keer zo groot als Texel met ongeveer 150.000 inwoners, Aruba, ongeveer zo groot als Texel met ongeveer 110.000 inwoners, en Sint-Maarten, vijf keer zo klein als Texel met ongeveer 40.000 inwoners. Daarnaast hebben we Caribisch Nederland met de BES eilanden Bonaire, Sint-Eustatius en Saba, die de status van bijzondere gemeenten hebben, met elkaar minder dan twee maal Texel aan oppervlak bezitten en ongeveer 21.000 inwoners herbergen. Totaal spreken we over ruim 300.000 inwoners, heel wat minder dan van onze kleinste provincie Flevoland met ongeveer 400.000. De eilanden liggen op grote afstanden van elkaar en hebben cultureel, geografisch, geologisch, economisch en qua natuurwaarden weinig met elkaar gemeen. Dat vormt ontegenzeggelijk een enorm bestuurlijk probleem.

Het feit dat de eilanden deel uitmaken van ons Koninkrijk is een overblijfsel van ons koloniaal verleden, waarin de West-Indische Compagnie (WIC) een sleutelrol heeft gespeeld. In augustus 1634 veroverde de WIC Curaçao op de Spanjaarden. Met dit eiland verkreeg de WIC een uitvalsbasis voor handel en kaapvaart. Curaçao lag gunstig ten opzichte van de Spaanse koloniën op het vasteland en had ook de beste haven tot dan toe bekend in het Caribisch gebied. Daarnaast zocht de WIC naar een goede bron van zout. Curaçao werd het Nederlandse verzamelpunt voor de slavenhandel. Met name aan dat laatste worden we nu liever niet meer herinnerd. Men kan zich überhaupt afvragen of we in de context van het Koninkrijk niet veel definitiever dan tot dusver is gebeurd schoonschip moeten maken met dit koloniale verleden. Ik kom daar op terug.

De bestuurlijke geschiedenis is gecompliceerd en vooral de recente geschiedenis is van belang. Op 2 november 2006 werd er een akkoord gesloten tussen Nederland, Curaçao en Sint-Maarten, waarbij die eilanden een status aparte binnen het Koninkrijk krijgen vergelijkbaar met de status die Aruba al eerder verworven had. Eerder waren al afspraken gemaakt waarbij Saba, Sint-Eustatius en Bonaire Nederlandse gemeenten worden met een burgemeester, wethouders en een gemeenteraad. Nederlandse wetgeving zal daar in de plaats komen van de Antilliaanse. De mensen daar mogen stemmen voor de Tweede Kamer en het Europees Parlement. Curaçao en Sint-Maarten

behouden hun eigen wetgeving. Er komt een gemeenschappelijk hof van justitie voor Nederland, Curaçao en Sint-Maarten. Nederland neemt de schulden van de Antillen, 4 miljard euro, over. In ruil daarvoor mogen de eilanden geen leningen meer afsluiten. Het was de intentie dat de Nederlandse Antillen als land binnen het Koninkrijk aan het einde van 2008 zou worden ontbonden. Uiteindelijk werd dit op 10 oktober 2010 een feit en bepaald niet zonder slag of stoot. De huidige situatie is ingewikkeld en heeft grote implicaties. Bovendien is de situatie onderhevig aan grote veranderingen en voorgenomen wijzigingen in juridische zin die in veel gevallen nog niet zijn voltooid. Een zinvolle discussie over een beleid voor de toekomst kan slechts plaatsvinden als we het heden kennen. Waar staan we momenteel?

Grondwettelijk behoren de LGO bij Nederland en zijn geen onafhankelijke staten. Hun onderdanen bezitten het Nederlandse staatsburgerschap. Vanaf het begin zijn ze bij de EG betrokken geweest en door het Verdrag van Rome tot oprichting van de EEG in 1957 is aan deze LGO de status van geassocieerd land toegekend.

Bij de BES eilanden ligt het anders. Aanhangig in de Eerste Kamer is een wijziging van de Grondwet om de leden van de eilandsraden van Bonaire, Sint-Eustatius en Saba het actief kiesrecht te verlenen en om de verkiezing van leden van de Eerste Kamer en tevens de drie openbare lichamen een eigen constitutionele basis te geven: "Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet, strekkende tot het opnemen van een constitutionele basis voor de openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba en het regelen van de betrokkenheid van hun algemeen vertegenwoordigende organen bi] de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer". In het nieuwe artikel 132a van de Grondwet wordt bepaald dat bij wet in het Caribische deel van Nederland andere territoriale openbare lichamen dan provincies en gemeenten kunnen worden ingesteld en opgeheven. In de titel van het betreffende hoofdstuk worden deze Caribisch openbaar lichaam genoemd.

Als er één ding duidelijk is, dan is het wel dat zonder de koloniale voorgeschiedenis niemand die bij zinnen is de huidige structuur zelf bedacht zou hebben. Het is dan ook zeer de vraag of voortdurende relatief kleine veranderingen in die structuur, die op zich genomen al tot de nodige commotie leiden, wel de juiste benadering bieden en of er geen drastischer stappen nodig zijn. Er zijn naar de mening van mijn fractie heel goede redenen om drastischer stappen te overwegen, met het uiteindelijke doel een definitieve streep te zetten onder de gevolgen van het koloniale verleden. Dat dit overigens, zelfs als er een politieke meerderheid voor zou zijn, een eenvoudige en snel uit te voeren opgave zou zijn, daar gelooft ook mijn fractie niet in. Het zal voorlopig dus wel bij wensdenken blijven, maar dat is geen reden om hier vandaag in een debat dat toch gaat over de toekomst van het Koninkrijk niet op in te zetten.

Bestuurlijke structuren ontwerpen we niet voor bestuurders maar voor de burgers die ermee te maken krijgen. De vraag of die burgers tevreden zullen zijn staat dus automatisch centraal. Bij de toekomst van het Koninkrijk zijn zowel de burgers in Nederland, als de burgers overzee betrokken. Nu zijn de burgers in Nederland geen homogene groep, en waarschijnlijk de burgers overzee nog veel minder, gezien hun steeds weer oplaaiende meningsverschillen. Maar duidelijk is wel dat de beelden die men in Nederland en in de gebieden overzee van elkaar heeft bepaald niet positief of vleiend zijn.

Naar de mening van veel burgers overzee stelt Nederland zich nog steeds op als de koloniale mogendheid van weleer die de eilanden de les wil lezen en geen oog heeft voor de lokale belangen. Evenzeer als een euro die gebaseerd is op de illusie van "one size fits all" niet zal overleven, zal een beleid dat geen rekening houdt met de enorme verschillen tussen gebiedsdelen gedoemd zijn uiteindelijk te mislukken. De culturele en economische verschillen en de diepe kloven die bestaan op het punt van tradities zijn naar alle waarschijnlijkheid nog gedurende minstens een generatie onoverbrugbaar en in elk geval een voortdurende steen des aanstoots. De roep om onafhankelijkheid klinkt regelmatig, al zijn de implicaties van een dergelijk streven ook niet altijd naar ieders zin. De burger overzee is niet zo dol op Nederland, tenzij het erom gaat financiële steun te verlenen.

De Nederlandse burger lijkt het vaak een beetje gehad te hebben met hetgeen er uit de West in de media naar de lage landen overwaait. En dan gaat het om een assortiment als corruptie, maffia, misdaad, inadequaat financieel beleid, politiek banditisme, politieke moord, belangenverstrengeling van politici, nepotisme, cliëntelisme, het opofferen van natuurwaarden aan commerciële belangen, en een financieel beleid waar ook onze Algemene Rekenkamer weinig goeds over te zeggen heeft. Ook de overlast veroorzaakt door met name jongeren die uit dit deel van de wereld naar Nederland zijn gekomen, draagt niet bij aan een warm gevoel bij de burger. In een situatie waarin in eigen land de crisis en de economische ellende op de burger worden afgewenteld, komt voor veel mensen de aandacht voor een matig -- om maar een understatement te gebruiken -- functionerend groepje eilanden aan het andere eind van de wereld overbodig en zelfs ongewenst over. Misschien is niet alles wat de media ons melden voor de volle 100% correct, maar de boodschap klinkt luid en duidelijk.

Intussen hebben we wel te maken met bestaande wetgeving, maar zullen we onder ogen moeten zien dat de Nederlandse wet niet wordt gehandhaafd in een gemeente zoals Bonaire nu sinds kort is, zoals die wordt gehandhaafd in Buren of Delfzijl. Om een voorbeeld te geven: het grote natuurgebied dat Bonaire omgeeft zou ten minste de bescherming moeten krijgen die de Nederlandse natuur krijgt in het kader van de Flora- en Faunawet. Deze bescherming stelt in de praktijk weliswaar al niet veel voor, maar zou toch overal

binnen het Koninkrijk als absolute minimumgrens moeten gelden. Ook de erbarmelijke omstandigheden van bijvoorbeeld verwilderde ezels op Bonaire zouden naar Nederlandse begrippen moeten worden aangepakt. De Gezondheids- en welzijnswet voor dieren is immers ook van toepassing op Bonaire. De lijst van problemen met handhaving van diverse wetten in de gebieden overzee is hiermee overigens bepaald niet uitgeput.

Wat betekent dit alles voor toekomstig beleid? De huidige en vorige regeringen zijn steeds uitgegaan van de aanname dat het bij elkaar houden van de wel zeer diverse partners binnen het Koninkrijk de te verkiezen strategie was. Deze strategie geeft, zoals ik betoogd heb, de nodige problemen van feitelijke aard, alsook in de perceptie van de burger. Men kan hopen dat hier op termijn verandering in komt, maar mijn fractie ziet vooralsnog weinig aanleiding voor een dergelijk optimisme. Kan het anders, en vooral, kan het beter? Gezien de enorme verschillen tussen alle partners ligt het naar mijn mening veel meer voor de hand dat de eilanden in alle opzichten onafhankelijk worden van Nederland. Indien er voor onafhankelijkheid per eiland onvoldoende economische basis is, kunnen de eilanden zelf onderling een federatief verband los van Nederland vormen, of aansluiting zoeken bij andere landen in de regio. Deze vorm van volledige zelfbeschikking zou wel eens onverwacht effectief kunnen zijn. Bovendien wordt vanuit het perspectief van alle betrokkenen definitief gebroken met alle ongewenste naweeën van een voorbij kolonialisme.

Samenvattend, mijn fractie is niet optimistisch over de kansen op succes van het thans gekozen beleid. Er zijn te veel bezwaren op velerlei gebied waarvoor vooralsnog geen oplossing in het verschiet ligt, en al zeker niet in het nabije verschiet. De regering zou er verstandig aan doen in overleg met alle betrokkenen op dit punt naar geheel nieuwe mogelijkheden en wegen te zoeken. Doel van dergelijk overleg zou moeten zijn de nu nog veel te dominerende rol van Nederland op te veel gebieden te reduceren, en bij voorkeur te elimineren. Niettemin is mijn fractie niet optimistisch. Ook een dergelijk proces, als er al voldoende politieke steun voor zou bestaan, zal langdurig, kostbaar en frustrerend zijn. Maar het geboden perspectief voor een betere toekomst voor iedereen maakt het naar mijn mening het nastreven meer dan waard.

Ik wacht de reactie van de minister met belangstelling af.

De **voorzitter**: Ik maak van de gelegenheid gebruik om nu ook de gevolmachtigde minister van Aruba, de heer Abath, te verwelkomen, die het debat vanaf de gastentribune volgt.

Het woord is aan de heer Van Kappen.

**

*N

De heer **Van Kappen** (VVD): Voorzitter. Er is veel aan de hand in ons Koninkrijk, zoals al eerder gezegd door de vorige sprekers: de bestuurlijke en politieke problemen op Curaçao en Sint-Maarten, de hardnekkige signalen over de vermenging van de onderwereld en de bovenwereld op deze eilanden, de schokkende en laffe moord op de Curaçaose politicus Helmien Wiels, de onvrede op de BES-eilanden en de constante wrijving tussen de landen van het Koninkrijk. Dit zijn allemaal indicaties dat het niet echt goed gaat met ons Koninkrijk. Alleen met Aruba gaat het redelijk goed, hoewel de financiële situatie daar allerminst rooskleurig is.

De verleiding is dan ook groot om een breed scala aan onderwerpen aan te snijden. Mijn fractie heeft er echter voor gekozen om onze bijdrage te richten op de betekenis en de toekomst van ons Koninkrijk. Dat is naar ons idee al een hele uitdaging. Zoals bijzonder hoogleraar in het constitutionele Koninkrijksrecht mr. Jaime Saleh opmerkte in zijn rede, uitgesproken op 28 april 2006 aan de Universiteit Utrecht: "Het feit dat gebieden die zo ver uit elkaar liggen een staatsrechtelijk verband onderhouden, vindt geen basis in de logica, maar kan alleen historisch worden verklaard." En zo is het maar net.

Het is overigens wel zo dat historisch gezien de band tussen het Koninkrijk en de Caraïbische eilanden van het Koninkrijk langer bestaat dan die met de provincie Limburg. Leuk om te weten maar verder irrelevant. Wel relevant is dat het lastig is om uit te leggen hoe het Koninkrijk nu eigenlijk in elkaar steekt. Ik heb wel eens getracht om dat aan een aantal collegae uit de Verenigde Staten uit te leggen en ik moet tot mijn spijt bekennen dat ik aan het einde van mijn exposé het gezelschap in totale verwarring heb achtergelaten. Het staat, denk ik, als een paal boven water dat, als we het Koninkrijk in alle rust en rede hadden kunnen ontwerpen, het er echt heel anders zou hebben uitgezien. Maar dat is allemaal water onder de brug; het is zoals het is.

Misschien is het daarom verstandig om toch maar weer eens kort op een rijtje te zetten hoe "het is". Dan hebben wij in ieder geval zicht op de begrenzingen van het speelveld. Het belangrijkste gegeven is dat het Statuut onze hoogste staatsregeling is. Het Statuut staat dus boven onze Grondwet en de Staatsregelingen van de andere landen van het Koninkrijk. De landen van het Koninkrijk maken voorts vrijwillig deel uit van het Koninkrijk en hebben dus het recht om op ieder moment uit het Koninkrijk te treden. Behalve Nederland dan, want Nederland heeft dit recht niet. Dit blijkt zowel uit het Statuut als uit het volkenrecht. Het Statuut kan bovendien alleen gewijzigd worden met instemming van alle landen van het Koninkrijk. De mening van Nederland met bijna 17 miljoen inwoners telt wat dit betreft even zwaar als de mening van bijvoorbeeld Sint-Maarten met ongeveer 55.000 inwoners.

Verder is het zo dat het staatsburgerschap van het Koninkrijk der Nederlanden ongedeeld is. Of je nu geboren en getogen bent op Aruba, Curaçao, Sint-Maarten of in Klazienaveen, het maakt allemaal niets uit: iedereen heeft hetzelfde paspoort in zijn zak. Dat is overigens geen Nederlands paspoort, maar een paspoort van het Koninkrijk der Nederlanden. Een belangrijk gegeven

is ook dat ingevolge artikel 43 van het Statuut de landen van het Koninkrijk weliswaar zelf verantwoordelijk zijn voor het handhaven van de fundamentele rechten en vrijheden, maar dat de waarborging van deze rechten is opgedragen aan het Koninkrijk. In de ogen van velen is dat, gezien de samenstelling van de Koninkrijksregering, synoniem aan Nederland. De heer De Graaf heeft dat ook al opgemerkt. Dat is dus het speelveld, of we het nu leuk vinden of niet.

De overgrote meerderheid van de inwoners van het Koninkrijk weet overigens weinig over het Statuut. Als zij er al iets van af weten, is het oordeel vaak negatief. Door velen in Nederland wordt het Statuut ervaren als een wurgcontract, waar men zo snel mogelijk van af wil. Gezien het voorgaande is dat dus best lastig. Ook in de Caribische landen van het Koninkrijk is men veelal niet tevreden over het Statuut. Men ziet het vaak als een dekolonisatiedocument waarbij Nederland er op listige wijze voor heeft gezorgd dat Nederland uiteindelijk toch aan de touwtjes blijft trekken. Slechts een minderheid in het Koninkrijk ziet het Statuut als een genereus en visionair document.

Hoe het ook zij, of men het Statuut nu beschouwt als een visionair document of als een dekolonisatiedocument of als een wurgcontract, het valt niet te ontkennen dat de relatie tussen de landen van het Koninkrijk gekenmerkt wordt door zich regelmatig voordoende spanningen, meningsverschillen en wantrouwen. Ik heb het al eens eerder in deze zaal gezegd: het Koninkrijk bestaat, maar het koninkrijksgevoel bestaat niet. Dat is niet verwonderlijk want het Koninkrijk is geen vlees en geen vis. Het is duidelijk geen eenheidsstaat en het is duidelijk ook geen confederatie. De landen van het Koninkrijk zijn immers geen soevereine staten. Het is daarom ook geen gemenebest. Het heeft weliswaar enkele kenmerken van een federatie, maar is het toch ook weer niet. Immers, er is geen echte federale regering en er is ook geen federatief parlement. Ook is er geen constitutioneel hof om meningsverschillen over de verdeling van bevoegdheden tussen het centrale gezag en de federale onderdelen te beslechten. Evenmin zijn er federatieve regelingen op financieel gebied getroffen.

Het Koninkrijk past dus in geen van de gangbare staatsvormen. Het is een staatsvorm sui generis. Het is dus geen wonder dat het vaak wringt tussen de landen van het Koninkrijk. De geografische distantie en de aanzienlijke verschillen in taal, cultuur, sociale omstandigheden en mentaliteit maken het nog eens extra moeilijk om samen oplossingen te vinden voor meningsverschillen die met de regelmaat van de klok opduiken.

De recente wijziging van het Statuut, die de herstructurering van het Koninkrijk mogelijk maakte en die op 10 oktober 2010 in werking is getreden, heeft weinig verbetering gebracht in de onderlinge verhoudingen. Het was dan ook geen fundamentele herziening van het Statuut. Het was slechts een bijstelling om de nieuwe staatkundige structuur mogelijk te maken. Zoals ik al aangegeven heb aan het begin van mijn betoog, is de gekozen staatkundige constructie in ieder geval geen onbesproken succes.

Ongetwijfeld was het Statuut in 1954 een visionair document, dat paste in de periode van dekolonisatie na de Tweede Wereldoorlog. Wij leven nu echter in 2013 en de wereld ziet er echt heel anders uit. Het is naar de mening van mijn fractie dan ook de hoogste tijd om de bouwtekening van het Koninkrijk nu eens echt grondig tegen het licht te houden. Het kabinet was in 2011 overigens nog een andere mening toegedaan. In de notitie De Toekomst van het Koninkrijk van 15 juli 2011, in hoofdstuk 6.1, derde alinea, stelt het kabinet dat om tot een goede samenwerking en betrekkingen te komen een wijziging van het Statuut niet nodig is, omdat het thans al de nodige ruimte daartoe biedt. Mijn eerste vraag aan de minister is dan ook of dit nog steeds zijn standpunt is of dat hij nu met ons van mening is dat het Statuut wel degelijk aanpassing behoeft aan de tijd waarin wij leven.

Een poging daartoe is overigens reeds in het begin van de jaren negentig ondernomen. De daartoe ingestelde werkgroep modernisering Statuut, die bestond uit ambtelijke leden van de landen van het Koninkrijk, produceerde medio 1993 een Proeve van een vernieuwd Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. Daarna werd het angstig stil. Het bleef dus bij een proeve. Ook de notitie Investeren in gezamenlijkheid van het Comité 2004, onder voorzitterschap van mr. Pieter van Vollenhoven, waarin gezaghebbende personen uit de Antillen, Aruba en Nederland zitting hadden, heeft weinig teweeg gebracht. Het Comité 2004 is inmiddels een zachte dood gestorven. Daarvoor in de plaats is het Comité koninkrijksrelaties opgericht dat moet komen tot een meer structurele en concrete aanpak. Hoe staat het daar eigenlijk mee? Bestaat het nog? Heeft het al iets geproduceerd waar wij iets aan hebben? Graag een antwoord van de minister op deze vragen.

Ook de notitie van de minister van 15 juli 2011 betreffende de toekomst van het Koninkrijk bevat weinig nieuws. Er wordt nog eens omstandig uitgelegd hoe ingewikkeld het allemaal is en dat de landen van het Koninkrijk alleen samen een visie kunnen ontwikkelen. Het Statuut kan immers alleen maar gewijzigd worden als alle landen daarmee instemmen. Van de Caribische landen van het Koninkrijk heeft alleen Aruba een visie op het Koninkrijk gegeven. De kern daarvan is dat Aruba het Koninkrijk ziet als een strategisch verbond tussen de landen van het Koninkrijk dat grote voordelen kan opleveren voor alle landen van het Koninkrijk. Immers, het Koninkrijk heeft een unieke trans-Atlantische dimensie. Het verbindt Nederland als Europees land met de Caribische landen van het Koninkrijk die op de stoep liggen van zowel Noord- als Zuid-Amerika. De eilanden kunnen dus een belangrijke schakelfunctie tussen drie continenten vervullen en daarmee kunnen alle landen van het Koninkrijk hun voordeel doen.

Deze visie sluit overigens naadloos aan bij het betoog dat ik eerder namens mijn fractie heb gehouden tijdens het debat over de noodzakelijke wijziging van het Statuut om de nieuwe

staatkundige structuur mogelijk te maken. Mijn fractie was en is ervan overtuigd dat het uitbuiten van de trans-Atlantische dimensie van ons Koninkrijk grote kansen biedt en dat we daarmee actief aan de slag moeten. De visie van Curaçao en Sint-Maarten hebben wij overigens tot op de dag van vandaag niet ontvangen.

Het schiet dus niet echt op. Dat blijkt ook al uit het feit dat de koninkrijksconferentie dit jaar weer niet kan doorgaan, omdat de indertijd ingestelde werkgroepen te weinig voortgang hebben geboekt. Er wordt nu slechts voorzien in een Koninkrijksberaad. Een teken aan de wand: het gevoel voor urgentie ontbreekt blijkbaar volledig. Jammer, want het is hoog tijd dat de landen van het Koninkrijk elkaar eens diep in de ogen kijken en de koers vaststellen voor de toekomst van het Koninkrijk. Welke richting willen wij nu inslaan?

Op de keper beschouwd is er slechts een beperkt aantal hoofdrichtingen die wij in kunnen slaan. Willen wij het Koninkrijk uitbouwen tot een echte federatie, een confederatie of een gemenebest of blijft het Statuut een staatsregeling sui generis? Het voordeel van een federatie is dat die het beste aansluit bij het bestaande Statuut, maar dan moeten zowel het Statuut als onze Grondwet en de Staatsregelingen van de Caribische landen ingrijpend worden gewijzigd. Het kan, maar erg realistisch is dit niet. De gemenebeststructuur en de confederatie hebben als voordeel dat de waarborgfunctie, die velen in Nederland als een graat in de keel steekt, komt te vervallen. Het gaat immers bij zowel een gemenebest als een confederatie om afspraken tussen onafhankelijke landen en daar zit hem nu net de kneep. De Caribische landen van het Koninkrijk moeten dan wel alle drie kiezen voor volledige onafhankelijkheid en dat zie ik niet zo een-twee-drie gebeuren. De confederatie en het gemenebest vallen hierbij dus van het radarscherm.

Dan blijft dus over een Koninkrijk met een staatsvorm sui generis. Dat is in feite nu ook al het geval, maar dat betekent niet dat we alles moeten laten zoals het is. Als we hiervoor kiezen, zal het Statuut als hoogste constitutionele staatsregeling moeten worden aangescherpt en verstevigd door het opnemen van een aantal uitgangspunten en beginselbepalingen die de rechtstatelijke grondslagen van het Koninkrijk vormen. Wij denken hierbij onder meer aan beginselbepalingen over grondrechten, waarborgen voor de rechtsstaat, onafhankelijkheid van de rechtspraak en behoorlijk bestuur. Ook moet de mogelijkheid worden geschapen om wettelijke voorschriften door de rechter te laten toetsen aan het Statuut.

De waarborgfunctie in artikel 43 moet ook scherper worden gedefinieerd. Het is momenteel een zeer zwaar middel, een ultimum remedium, dat slechts wordt toegepast als het betrokken land zelf geen enkele mogelijkheid meer heeft om een ontoelaatbare toestand te redresseren. De zwaarte van dit middel is de reden dat wij in het verleden te vaak hebben weggekeken. Een meer verfijnd instrumentarium van het toezichtmechanisme is dan ook hard nodig evenals een meer verfijnd instrumentarium om bij te kunnen sturen.

Misschien is het een goed idee om een onafhankelijke raad van gezaghebbende deskundigen in te stellen die jaarlijks rapporteert over de naleving door de landen van het Koninkrijk van de eerder genoemde gemeenschappelijke beginselen van het Koninkrijk. Dit is ook al eerder betoogd door de voormalig gouverneur van de Nederlandse Antillen, professor Saleh. De raad zou zo nodig aanbevelingen aan de rapportage kunnen verbinden. Mochten deze aanbevelingen niet worden opgevolgd dan moet de Koninkrijksregering daarin voorzien. Wat vindt de minister van dit idee?

Mijn fractie heeft weliswaar een voorkeur voor een gemenebest, maar wij realiseren ons dat dit gezien het feit dat alle landen dan moeten kiezen voor onafhankelijkheid een weinig realistisch scenario is. Het meest waarschijnlijke scenario is dat het Koninkrijk een staatsvorm sui generis blijft, maar dan wel hopelijk met de door mij eerder in dit betoog genoemde aanpassing van het Statuut aan de eisen van deze tijd. Wij zijn benieuwd of de minister onze analyse deelt, of dat hij nog andere mogelijkheden ziet. Ik hoor hier graag een reactie op.

Een ander belangrijk punt is dat de dialoog tussen het Europese deel en het Caribische deel van het Koninkrijk vaak wordt verstoord door emoties over een vermeende aantasting van de autonomie. Dit probleem is niet op te lossen met wetgeving, omdat het veeleer een kwestie is van emotie en perceptie. Autonomie is overigens een relatief begrip. Geen enkel land is meer volledig autonoom in deze globaliserende en in hoog tempo veranderende wereld. De belangrijkste uitdaging is hoe daarmee om te gaan. Het is immers een kwestie van overleven. Darwin parafraserend: het zijn niet de sterken die overleven, maar diegenen die zich het best kunnen aanpassen. Anders was de heersende soort in deze wereld immers tyrannosaurus rex en niet homo sapiens.

De beste kans om met succes te overleven, is ongetwijfeld om dit samen te doen met gelijkgestemde landen die bovendien een besef van lotsverbondenheid met elkaar delen. De EU is een dergelijk verbond, maar het Koninkrijk is dat, weliswaar in zakformaat, in feite ook. De grote vraag is in hoeverre we gelijkgestemd zijn. Daar zit wat mijn fractie betreft de twijfel. Als we nog iets willen maken van het Koninkrijk dan zullen we de volkeren van het Koninkrijk moeten overtuigen van het feit dat het Koninkrijk meer is dan een juridische constructie, en dat het waarde heeft. Is de minister dat met ons eens en, zo ja, is hij dan ook bereid om een proces op te starten om dit te bereiken?

Ik wil in het laatste stuk van mijn betoog de focus verleggen naar de BES-eilanden. Er is, zeker op het gebied van gezondheidszorg en onderwijs, veel bereikt. Wat is dan toch de verklaring van de onvrede en de toenemende roep op de eilanden om referenda en lossere banden met Europees Nederland? Er wordt weliswaar over van alles en nog wat geklaagd, maar een steeds weer terugkerende klacht is dat het voor Nederland aanvaardbare voorzieningenniveau nooit concreet is gemaakt. Wordt het niet tijd om daarover in ieder

geval duidelijke afspraken te maken? Wat vindt de minister daarvan?

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Ik wil even terug naar het vorige punt dat de heer van Kappen aansneed, namelijk het belang van de waarden. Ik heb er in mijn bijdrage ook op gewezen. Ik ben benieuwd of de heer Van Kappen daar wat invulling aan kan geven. Aan welke waarden denkt hij waar het gaat om die gedeelde waarden voor ons Koninkrijk? Heeft hij daar een idee bij?

De heer **Van Kappen** (VVD): Ik heb ze genoemd. Het zijn de dingen die ik graag vastgelegd zie in het Statuut, namelijk de grondbeginselen van de rechtsstaat, onafhankelijkheid van de rechtspraak en de rest van het riedeltje dat ik heb afgedraaid. Dat zijn de zaken die naar ons idee in het Koninkrijk van zodanig groot belang zijn dat wij ze moeten vastleggen in het Statuut, onze hoogste staatsregeling.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Als ik het goed begrijp, betreft dat vooral procedurele waarden van onze rechtsstaat.

De heer **Van Kappen** (VVD): Nee, want later in mijn betoog heb ik al gezegd dat er ook een emotie in het debat zit. Er is sprake van een zeker wantrouwen. Dat heeft waarschijnlijk te maken met het verleden, maar ook met een groot verschil in cultuur en mentaliteit. Als je nog iets wilt maken van het Koninkrijk dan zal je daar iets aan moeten doen. Dan zal je de volkeren van het Koninkrijk ervan moeten overtuigen dat het Koninkrijk ook waarde heeft. Dat is meer dan procedures.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Daar ben ik het helemaal mee eens. Ik zoek natuurlijk naar de inhoud van die waarden. Het is een proces, daar ben ik het helemaal mee eens. Ik ben op zoek naar eventuele aanzetten tot het formuleren van de inhoud.

De heer **Van Kappen** (VVD): Ik zal een belangrijk punt noemen. Misschien is dat een typische VVD-benadering, maar dat is dan maar zo. Ik denk dat als wij met name economisch die trans-Atlantische dimensie van het Koninkrijk weten uit te buiten, wij daar allemaal voordeel aan kunnen hebben. Om het even heel rechtuit te zeggen: als je gezamenlijk geld kunt verdienen, bindt dat ook. Je kunt allerlei prachtige visionaire ideeën hebben over wat je van je land wilt maken, maar als je economie niet het geld genereert om dat waar te kunnen maken dan gebeurt er helemaal niets. Ik denk dat wij daar echt mee aan de slag moeten. Aruba heeft dat opgepikt. Daar is men daar echt mee bezig. Aruba heeft ook net weer een conferentie georganiseerd onder de titel "Europe meets the Americas". Zij spelen dus helemaal in op die trans-Atlantische dimensie. Ik vind dat de andere eilanden van het Koninkrijk daar ook van zouden moeten profiteren en dat Nederland, als grootste partner in het Koninkrijk, dat actief zou moeten stimuleren. Als die eilanden op een gegeven moment een eigen economie kunnen opbouwen die voldoende geld genereert om het eiland in stand te houden, kunnen zij ook hun visie realiseren op wat zij van het eiland willen maken. Daar kunnen wij bij helpen. En wij kunnen daar ook nog zelf voordeel van hebben, denk ik.

Ik wil, zoals gezegd, in het laatste stuk van mijn betoog de focus verleggen naar de BES-eilanden. Er is, zeker op het gebied van gezondheidszorg en onderwijs, heel veel bereikt. Ik heb al gevraagd wat dan toch de verklaring is van de onvrede en de toenemende roep om referenda en lossere banden met Europees Nederland. Ik heb al gezegd dat een van de oorzaken waarschijnlijk het voorzieningenniveau is. Ik hoop dat wij nu eindelijk het voorzieningenniveau eens duidelijk kunnen vastleggen, want daar bestaat een hoop onvrede over. Niemand weet eigenlijk wat dat voor Nederland aanvaardbare voorzieningenniveau nu precies is.

Ook over de toename van de lastendruk na 10-10-10 wordt in toenemende mate geklaagd. Volgens onze informatie hebben de Nederlandse ministeries in totaal 230 miljoen euro voor de BES-eilanden op de begroting staan. Volgens de minister kwam er echter per saldo 60 miljoen euro aan belastingen en premies van de eilanden binnen. De BES-eilanden zouden de Nederlandse belastingbetaler dus per saldo 170 miljoen euro kosten. Maar kloppen deze cijfers wel? Volgens de Belastingdienst/Caribisch Nederland bedroeg de opbrengst van belastingen en premies in 2011 112 miljoen dollar en in 2012 117 miljoen dollar. Dat is dus omgerekend respectievelijk ongeveer 86 en 90 miljoen euro. Wat zijn nu de juiste cijfers? Het antwoord op deze vraag is van belang, omdat het mede bepalend is voor het berekenen van de collectievelastendruk. Graag dus een antwoord van de minister op deze vraag.

Volgens het onderzoek van bureau Ecorys was de collectievelastendruk op de eilanden 25,7% in 2010 en 32,6% in 2011. Voor 2011 baseerde Ecorys zich echter op voorlopige cijfers over de belastingopbrengsten in 2011. Volgens de cijfers van de Belastingdienst/Caribisch Nederland die ik net heb genoemd, zou de berekening van de collectievelastendruk in 2011 echter uitkomen op 33,8%. De stijging ten opzichte van 2010 is dus echt aanzienlijk. Geen wonder dat de bevolking klaagt. Wat is nu het juiste percentage voor de collectievelastendruk?

Het lijkt mijn fractie overigens een goed idee om een soort ontwikkelagenda voor de BES-eilanden op te stellen: waar zijn wij nu, waar willen wij naartoe en wat zijn de tussenstappen? Wat gaan wij doen? Daar is in het verleden wel over gesproken, maar zijn daar nu ook concrete afspraken over gemaakt? Wij tillen vrij zwaar aan dit punt en willen heel graag de mening van de minister over dit idee horen.

Een ander punt van wrevel betreft de afgesproken terughoudendheid op legislatief gebied. Het is door voorgaande sprekers ook al genoemd. Nog steeds komt er nieuwe regelgeving bij waar de eilanden niet om hebben gevraagd. Een voorbeeld is de geluidszonering voor luchthavens. Daar zit op de BES-eilanden echt niemand op te

wachten. Het heeft er alle schijn van dat hier een oplossing is gezocht voor een niet bestaand probleem. Wellicht is het een idee om voordat men in dit stadium met dit soort wetsvoorstellen komt, de minister van BZK in zijn coördinerende rol te raadplegen. Hoe ziet de minister dit?

Dan is er nog het punt van de evaluatie. Met name op Bonaire en op Statia wordt de evaluatie in 2015 door een deel van de bevolking gezien als een mogelijkheid om de integratie in het Nederlandse staatsbestel terug te draaien en te komen tot een vorm van vrije associatie met Nederland. De minister van BZK spreekt echter over finetuning van de huidige constructie. Wat als de bevolking een referendum wil, met als optie een vrije associatie met Europees Nederland of een andere constructie? Zal de minister zich verzetten tegen de roep om een referendum of niet? Als de meerderheid in een referendum kiest voor een andere constructie, zijn er dan scenario's ontwikkeld voor de wijze waarop we met een dergelijke uitslag om moeten gaan?

Ik heb nog een laatste punt. Mijn fractie maakt zich al geruime tijd zorgen over de integriteit van het bestuur op Curaçao en Sint-Maarten. Ook de minister heeft, ondanks het feit dat dit primair een verantwoordelijkheid is van de landen zelf, diverse keren hierover zijn zorgen uitgesproken en onder andere gepleit voor een adequate screening van bestuurders in deze landen. Op Bonaire, waar wij directe verantwoordelijkheid dragen voor de integriteit van het bestuur, is echter ook het een en ander aan de hand. Twee gedeputeerden en twee eilandsraadleden zijn momenteel onderwerp van gerechtelijke onderzoeken waarbij hun integriteit in het geding is. Het is zeer wel denkbaar dat uit één of meerdere gerechtelijke vonnissen zal blijken dat de betreffende bestuursleden niet integer zijn, maar desondanks in functie willen blijven. Mocht de eilandsraad daar niet tegen optreden, is de minister dan bereid en in staat om in te grijpen?

Ik kom tot een afsluiting. In hoofdstuk 7 van de notitie De Toekomst van het Koninkrijk van 15 juli 2011, getiteld Tot slot, stelt de regering: "De tijd is aangebroken om het verleden af te sluiten en de toekomst te beginnen. Immers, het Koninkrijk is er, het bestaat en zal voortbestaan." Even verderop staat "dat een visie alleen een toekomst heeft als men zich voor de verwezenlijking daarvan inspant". En daar wringt nu net de schoen. Het wordt tijd dat we ons echt gaan inspannen om er iets van te maken. Veel keus hebben we immers niet, want het staatsrecht en het volkenrecht geven ons niet de mogelijkheid om de stekker uit het Koninkrijk trekken. Dan dus maar de schouders eronder.

*N

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Voorzitter. Het is altijd lastig om de laatste spreker te zijn, omdat heel veel dan al gezegd is. Wellicht scheelt dat echter bij de beantwoording.

Op 10 oktober 2010 werden de nieuwe staatkundige verhoudingen binnen het Koninkrijk van kracht. Uit inbrengen van anderen meende ik op te maken dat de evaluatie door sommigen gezien wordt als een evaluatie voor alle eilanden. Voor zover ik weet, is ze alleen op de BES-eilanden van toepassing. Misschien kan de minister dit straks even verduidelijken.

Afgesproken is dat de nieuwe structuur na vijf jaar geëvalueerd zou worden. Dat is ook logisch, want de weg die met de BES-eilanden is ingeslagen, was een volstrekt onbekende. Niemand wist waar hij zou eindigen. Het is dan altijd goed om de vinger aan de pols te houden, met name wat betreft de vraag of de nieuwe positie oplevert wat we er in 2010 allemaal van verwachtten, zowel hier als in het Caribisch deel van Nederland.

Dit is eigenlijk een heel mooi moment om een tussentijdse balans op te maken. We zijn ongeveer halverwege de tijd tot aan de evaluatie. Voor de autonome landen is voor zover ik weet geen evaluatie afgesproken. Dat lag en ligt ook niet in de lijn van de verhoudingen. Dat betekent echter niet dat Nederland als autonoom land binnen het Koninkrijk niets zou mogen vinden van de nieuwe situatie. De Nederlandse regering speelt immers een dominante rol in de Koninkrijksregering. Ook is het Koninkrijk medeverantwoordelijk voor het waarborgen van fundamentele menselijke rechten en vrijheden, en de rechtszekerheid en deugdelijkheid van het bestuur. Mijn fractie wil in dit beleidsdebat ook ten aanzien van de nieuwe landen een tussentijdse balans opmaken. Heeft de nieuwe staatkundige structuur voor alle landen gebracht wat wij er in 2010 van verwachtten?

Ik begin met de BES-eilanden. Deze Kamer heeft al eerder uitgesproken dat zij het gezien de ligging van, de kleinschaligheid van en de specifieke situatie op de eilanden noodzakelijk vindt dat één minister alle beleidsmaatregelen voor de BES-eilanden coördineert. Mijn fractie is dan ook verheugd dat deze minister heeft toegezegd dat hij een coördinerende minister zal zijn. De vraag is natuurlijk wel of de minister ook doorzettingsmacht heeft.

Op het terrein van samenhangend beleid is er nog het nodige werk te doen. Laat ik er maar geen doekjes om winden: mijn fractie vindt de situatie op de BES-eilanden zorgelijk. De BES-eilanden hadden het paradepaardje op het gebied van staatkundige verhoudingen moeten worden, maar dat zijn ze nog niet. Natuurlijk: er is op de eilanden op veel terreinen vooruitgang geboekt. Dat wordt ook door de bewoners erkend. Met name de gezondheidszorg en het onderwijs zijn sterk verbeterd. Er is echter ook veel onvrede. De heer Van Kappen noemde dat al. De kosten van levensonderhoud zijn enorm gestegen, evenals de belastingdruk. Toen wij daar in januari met onze commissie waren, deed dit een moeder verzuchten: wat heb ik aan goed onderwijs als ik mijn kinderen geen eten kan geven?

Volgens mijn fractie is het belangrijkste echter niet welke beleidsmaatregelen goed of verkeerd uitpakken, maar de manier waarop deze maatregelen worden getroffen, het proces. Dat is vooral van belang omdat in de komende periode de criteria voor de evaluatie zullen worden vastgesteld. Die evaluatie moet wat mijn fractie betreft niet alleen over de feitelijke stand van zaken gaan,

maar ook over de vraag hoe keuzes worden gemaakt en hoe het daaruit volgende beleid geïmplementeerd wordt.

Een aantal maatregelen lijkt te zijn getroffen met wat ik maar even een "Haagse bril" zal noemen. Ik noem als voorbeeld de importheffingen. Ze zijn ingevoerd omdat ze in heel Nederland gelden. De ratio achter de invoerheffing is het voorkomen van oneerlijke concurrentie voor de eigen bedrijvigheid. Er is op de eilanden echter nauwelijks bedrijvigheid. Men moet er alles invoeren. Dat gebeurt meestal niet door importeurs, want de omvang van de bevolking is daar te klein voor. Het gebeurt door de mensen zelf. Het gevolg is een enorme bureaucratie. Iedere inwoner die iets invoert, moet invoerformulieren invullen. Ook zijn er douanebeambten nodig. Die kosten natuurlijk veel geld en ze moeten gehuisvest worden. Bovendien leidt de heffing tot dubbele belasting. Naast de invoerheffing moeten de bewoners van de BES-eilanden namelijk btw over de producten betalen. Dat deden ze overigens ook al voor 2010. Menig bewoner van de eilanden vraagt zich af of de kosten van deze heffing de baten niet ver overstijgen.

Mijn fractie wil benadrukken dat het haar er niet om gaat om schuldigen aan te wijzen. Niemand kon de gevolgen overzien van de beslissing om de BES-eilanden onderdeel te laten worden van Nederlands grondgebied. Het was voor alle betrokkenen een volkomen nieuw traject. Het is onvermijdelijk dat daar, met de beste bedoelingen, fouten bij worden gemaakt. Van belang is dat wij in staat zijn snel van onze fouten te leren en het beleid aan de hand daarvan bij te stellen of zo nodig helemaal om te gooien. Cruciaal voor mijn fractie is de manier waarop de bevolking daarbij betrokken wordt. Ik noem opnieuw een voorbeeld. In januari van dit jaar is de omzetbelasting op eerste levensbehoeften afgeschaft. Het was logisch geweest als de samenstelling van dit pakket in overleg met de inwoners tot stand was gekomen. Wat in Nederland als eerste levensbehoefte wordt gezien, hoeft dat in Caribisch Nederland niet te zijn. Op verse groenten is de btw afgeschaft. Voor diepvriesgroenten en groenten uit blik geldt dat echter niet. Dit is ongetwijfeld goed bedoeld, maar de werkelijkheid op de eilanden is dat het merendeel van de mensen zich geen verse groenten kan veroorloven. Verse groenten zouden misschien een eerste levensbehoefte moeten zijn, maar voor de meeste mensen zijn dat diepvriesgroenten of groenten uit blik. Op deze producten is de btw gehandhaafd. Kan de minister dat uitleggen?

Ook bij de wijzigingen in het zorgverzekeringspakket had een groot aantal problemen voorkomen kunnen worden als eerst met de bevolking was overlegd. De bewoners van de BES-eilanden zijn best bereid te bezuinigen, maar zij hebben het gevoel dat op de verkeerde dingen wordt bezuinigd. Enerzijds worden basale voorzieningen als fysiotherapie en tandheelkundige zorg beperkt. Anderzijds zijn er dure, vaak inefficiënt georganiseerde medische uitzendingen naar gebieden als Guadeloupe en Colombia. Deze week ontvingen wij een brief van de Werkgroep Zorg CN, die voor de tweede helft van dit jaar met vrijwillige bezuinigingsvoorstellen komt tot een bedrag van 1 miljoen euro. Dat is precies het bedrag dat met de voorgestelde pakketmaatregelen werd beoogd. Voor de komende jaren zijn op structurele basis concrete voorstellen uitgewerkt.

Ik kom hiermee op een dieper liggend probleem, dat ook al door de heer Van Kappen werd aangeroerd. In 2010 is nooit helder geformuleerd hoe wij de toekomst van de BES-eilanden zagen. Met "wij" bedoel ik dan burgers en politici in zowel het Europese als het Caribische deel van Nederland. Duidelijk was wel dat, als het welvaartsniveau op de BES-eilanden al zou kunnen en moeten worden verhoogd tot het Nederlandse niveau, dat in ieder geval niet in één klap zou kunnen. Voor het overige zou het vooral maatwerk worden. Waarop dat maatwerk gebaseerd is, en wanneer wel of geen rekening gehouden wordt met de specifieke positie van de eilanden, blijft ongewis. In het ene geval worden de BES-eilanden op één lijn gesteld met het Europese deel van Nederland, terwijl in het andere een volstrekt afwijkende regeling geldt. De bewoners van de eilanden hebben soms het gevoel dat Nederland aan cherrypicking doet: welke regeling gekozen wordt, hangt af van wat gunstig of ongunstig is voor Europees Nederland. Wat is het oordeel van de minister hierover?

Het lijkt mijn fractie van belang dat de bestuurders van de eilanden en de bestuurders in Europees Nederland gezamenlijk tot een langetermijnagenda en een langetermijnvisie komen. Ik sluit me hier alweer aan bij de woorden van de heer Van Kappen. Waar willen we in pakweg 2025 zijn? Dit zou dan vertaald moeten worden in een ontwikkelagenda per departement. Wat is de situatie nu? Wat is er nodig om het beoogde einddoel te bereiken? Hoe geven we dat gefaseerd vorm en welke inhaalslagen zijn nodig om bestaande achterstanden weg te werken? Een dergelijke aanpak kan een deel van de onzekerheid bij de bevolking wegnemen en zorgt ook voor duidelijkheid op de verschillende departementen. De Caribisch Nederland-week kan dan deels gebruikt worden om dit proces te volgen. Hoe kijkt de minister hiertegen aan? Overigens werkt het ministerie van OCW al in grote lijnen zo; ere wie ere toekomt. Op dit punt heeft mijn fractie één concreet verzoek. De begrotingen van de departementen worden opgesteld in euro's, maar de afrekening vindt plaats in dollars. Omdat de wisselkoers steeds wijzigt, is een goede planning nauwelijks mogelijk. Kan de in euro's opgestelde begroting worden afgekoppeld van de dollarkoers, zodat iedereen weet waar hij aan toe is? De minister heeft ongetwijfeld ambtenaren die heel precies kunnen uitwerken hoe dat handig zou kunnen.

Een laatste punt betreffende de BES zijn de kosten voor levensonderhoud. Twee jaar geleden hebben wij de toenmalige minister verzocht om een studie naar de koopkracht. Die is vorig jaar verschenen, maar veel wijzer zijn we er niet van geworden. Duidelijk is wel dat de belastingdruk is

gestegen, evenals de kosten van levensonderhoud en dat de inkomens daarmee geen gelijke tred hebben gehouden. Maar er zijn meer gegevens die erop wijzen dat de inwoners van de BES steeds meer moeite hebben om de eindjes aan elkaar te knopen.

Er zijn om te beginnen de cijfers van onze eigen Belastingdienst. Ik gebruik dezelfde cijfers als de heer Van Kappen, maar net iets anders aangevlogen. Uit deze cijfers blijkt dat tot de staatkundige hervorming 52 miljoen dollar aan belastingopbrengsten in de BES werd opgehaald. Omdat het hele belastingsysteem op de schop ging en onduidelijk was wat de gevolgen daarvan zouden zijn, is toen afgesproken dat dat bedrag niet verhoogd zou worden. Het zou 52 miljoen dollar blijven. Maar wat zien wij nu? In 2011 was het 112 miljoen dollar en in 2012 is het 117 miljoen dollar. Aangezien de belastingopbrengst meer dan is verdubbeld, kan het niet anders dan dat die grote gevolgen heeft voor de koopkracht. Hoe groot die effecten zijn, weten wij niet.

Wel zijn er wat feitelijke onderzoeken gedaan naar de leefsituatie op de eilanden. Er is een verkennend onderzoek naar armoede in Caribisch Nederland en het lijvige UNICEF-rapport over de kinderen van het Koninkrijk dat de minister ruim een week geleden heeft gekregen. Dat werd ook al door anderen aangehaald. Uit deze rapporten blijkt glashelder dat de positie van kinderen in het Caribisch deel van Nederland op tal van punten dringend verbetering behoeft en dat de armoede waarin zij opgroeien, daar een belangrijke rol bij speelt. Is de minister bereid om een onderzoek te laten doen naar het bestaansminimum op de BES-eilanden, en dan bij voorkeur door het instituut dat daar in Europees Nederland ervaring mee heeft, het Sociaal en Cultureel Planbureau?

Mijn fractie beseft dat het optrekken van de salarissen, gezien de ligging van de eilanden, lastig is. Maar wij zouden de minister graag twee maatregelen in overweging willen geven die de arbeidsmarkt niet verstoren en tegelijkertijd soelaas bieden voor de kwetsbaarste groepen op de eilanden: ouderen en eenoudergezinnen. De AOV, het equivalent van de AOW op de BES-eilanden, bedroeg in 2012 gemiddeld 550 dollar. Dat is echt onvoldoende om van rond te komen. Dat wordt ook erkend door de Nederlandse vertegenwoordiging in Caribisch Nederland.

Verbaasd is mijn fractie over het feit dat de bewoners van de eilanden geen kinderbijslag krijgen. Er is wel een kinderkorting, een verhoging van de belastingvrije voet, maar voor de laagste inkomens is dat geen oplossing. Hun inkomen ligt onder de grens, waardoor zij niet eens aan de maximale belastingvrijstelling komen. Er is hier ook sprake van een principieel punt. Iedereen die in Nederland woont of werkt en kinderen onder de 16 jaar heeft, heeft recht op kinderbijslag, maar voor de inwoners van Caribisch Nederland geldt dit niet. Vindt de minister dat redelijk en, zo ja, waarom? Is hij bereid te onderzoeken of ook op de BES-eilanden kinderbijslag kan worden toegekend?

Mijn fractie realiseert zich terdege dat een eventuele verhoging van uitgaven lastig is in deze tijden van bezuinigingen, die ook de inwoners van Europees Nederland hard treffen. Maar wij zouden de minister toch willen vragen hier serieus naar te kijken. De situatie van kinderen in Caribisch Nederland blijft volgens de genoemde rapporten ver achter bij die van kinderen in Europees Nederland.

Ten slotte heb ik nog een ingelast punt. Vanmorgen kreeg ik een brief onder ogen van de gezaghebber op Bonaire. Zij meldde dat het bestuurscollege met onmiddellijke ingang de taken "toezicht" en "handhaving" bij de gezaghebber heeft weggehaald en ondergebracht bij een van de gedeputeerden. Graag horen wij het oordeel van de minister over deze stap.

Onze relatie met de autonome landen is natuurlijk van een heel andere orde dan onze relatie met de BES-eilanden. Het zijn autonome landen, waarvoor het Koninkrijk maar op een beperkt aantal terreinen medeverantwoordelijkheid draagt. Toch mag naar het oordeel van mijn fractie ook ten aanzien van de autonome landen de vraag gesteld worden of de nieuwe staatkundige structuur verbeteringen heeft gebracht in de wijze waarop het Koninkrijk functioneert.

Voor Aruba is deze vraag niet echt aan de orde, want Aruba heeft al 28 jaar een autonome status. Wij constateren, net als zo ongeveer de hele Kamer, dat het land zijn geografische ligging als autonoom land binnen het Koninkrijk tot wederzijds voordeel probeert uit te nutten. Nederlandse bedrijven kunnen op Aruba een bruggenhoofd vinden naar Midden- en Zuid-Amerika. Zuid-Amerikaanse bedrijven kunnen via Aruba voet aan de grond krijgen in Europa. Dat spreekt ons aan, evenals de inzet om zich meer te richten op duurzaamheid en de opbrengsten van het toerisme meer ten goede te laten komen van de bevolking. In de woorden van president Mike Eman: we moeten niet alleen vijfsterrenhotels hebben, maar ook vijfsterrenscholen en vijfsterren ouderenvoorzieningen. Mijn fractie hoopt dat deze samenwerking verder zal worden uitgebouwd.

Zorgen hebben wij over Sint-Maarten en Curaçao. Op Sint-Maarten doen steeds dringender verhalen de ronde over corruptie door politici. Hoe reageert de minister daar op? Daarnaast is de begroting nog steeds niet op orde en verkeert het land in een bestuurlijke impasse. Ik heb het al eerder gezegd: ons past terughoudendheid, maar het lijkt erop dat op Sint-Maarten de rechtszekerheid en deugdelijkheid van bestuur in het geding zijn. En dat zijn zaken waar het Koninkrijk, en dus ook Nederland, medeverantwoordelijk voor is. Hoe beoordeelt de minister de situatie op Sint-Maarten? Welke mogelijkheden ziet hij om de waarborgfunctie van het Koninkrijk te effectueren? Is de Koninkrijksregering wel voldoende geëquipeerd om met deze nieuwe staatkundige realiteit om te gaan?

Op Curaçao wordt een nieuwe regering gevormd. Wat het beleid van deze regering zal zijn, moeten we afwachten. Duidelijk is wel dat er op Curaçao al jaren sprake is van maatschappelijke misstanden, die door geen van de elkaar opvolgende kabinetten zijn aangepakt. Met mensen die misstanden aankaarten, lijkt te worden

afgerekend. Het meest schokkende voorbeeld is uiteraard de moord op Helmin WieIs, maar het lijkt dieper verankerd te zijn. De tijdelijk inspecteur volksgezondheid heeft in de afgelopen maanden een aantal misstanden in de gezondheidszorg blootgelegd, variërend van ondeugdelijke operaties tot frauderende specialisten. In de Curaçaose pers was hiervoor waardering van de bevolking te lezen. Toch is het contract van de inspecteur niet verlengd. Dit is uiteraard een interne aangelegenheid, maar wij maken ons zorgen dat de aandacht voor misstanden in de gezondheidszorg hiermee weer wegebt. Een goede gezondheidszorg is van belang voor de bevolking van Curaçao, maar ook voor Nederland. Het zou voor alle partijen een uitkomst zijn als de inwoners van Bonaire weer gebruik zouden kunnen maken van het ziekenhuis op Curaçao. Heeft de minister over deze gang van zaken gesproken met de regering van Curaçao en, zo ja, wat hebben deze gesprekken opgeleverd?

Wij willen nog apart aandacht vragen voor de politiek-bestuurlijke situatie die is ontstaan na de moord op Helmin Wiels. Een breed onderschreven hypothese is dat Wiels vermoord is omdat hij de fraude en corruptie wilde blootleggen en aanpakken. De kans is uiteraard groot dat na deze moord mensen zich wel twee keer zullen bedenken voordat zij misstanden aankaarten. Gezien het vertrek van de inspecteur volksgezondheid zou dat overigens ook in bredere zin kunnen gelden. Dat is nu precies waar Curaçao aan ten gronde zou kunnen gaan: het voortwoekeren van misstanden waarbij alle verantwoordelijken hun verantwoordelijkheid ontlopen of, erger nog, elkaar de hand boven het hoofd houden. De bevolking van Curaçao verdient beter. Wij horen graag van de minister hoe hij een en ander ziet, of hij van mening is dat met deze ontwikkelingen de rechtszekerheid niet in het geding is en welke mogelijkheden hij ziet voor verbeteringen.

De medeverantwoordelijkheid van het Koninkrijk voor de autonome landen is beperkt, maar precies op de gebieden waar deze medeverantwoordelijkheid van kracht is, schuurt het. Zijn de mechanismes die we hebben, het Statuut en de Koninkrijksregering, nog wel toegesneden op de nieuwe staatkundige relaties? Wat is het oordeel van de minister hierover? Wij wachten zijn antwoorden met belangstelling af.

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Ik kom nog even terug op een punt dat mevrouw Linthorst helemaal in het begin van haar betoog aanstipte, namelijk de evaluatie van de BES-constructie. Als ik mij goed herinner, zei ze ook dat het alleen de BES-constructie betrof, maar bij mijn weten zijn in de rijkswetgeving, die voor de landen geldt, ook clausules opgenomen voor de evaluatie daarvan. Als ik mij niet helemaal vergis, betreft de evaluatie de gehele transitie van 10-10-10. Misschien kan mevrouw Linthorst hierop antwoord geven en anders misschien straks de minister.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Het was mij onduidelijk en om die reden stelde ik de vraag aan de minister hoe het nu eigenlijk zit. In mijn perceptie had de evaluatie betrekking op de BES-eilanden, overigens wel in brede zin en dus niet alleen de constructie maar de gehele overgang. Ik heb altijd begrepen dat er ten aanzien van de autonome landen geen evaluatie zou zijn. Ik begon echter te twijfelen en om die reden heb ik daarnaar gevraagd.

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Uitstekend. De rijkswetgeving wordt in ieder geval geëvalueerd.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

*B
!Veiligheid wegtunnels!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels in verband met het vaststellen van een veiligheidsnorm en het stellen van regels omtrent het gebruik van gestandaardiseerde uitrustingen en in verband met wijzigingen in het totstandkomingsproces van Wegtunnels (33125).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Voorzitter. Ik zal eerst in algemene zin toelichten waarom de huidige wijziging noodzakelijk is en ingaan op de vraag over de soort norm die hier gesteld wordt. Deze vraag is aan de orde gekomen bij alle partijen die hierover vragen hebben gesteld. Daarna zal ik de vragen van mevrouw Martens, de heer Schouwenaar en van mevrouw Ter Horst beantwoorden.

Waarom was deze wijziging noodzakelijk? De huidige wet stelt geen norm voor veiligheid van wegtunnels en kent ook geen eenduidige methode om de veiligheid van een tunnel te toetsen. Er is geen eenduidige risicoanalyse en het ontbreken van eenduidigheid op deze punten heeft er in ieder geval toe geleid dat er verschillende interpretaties bij verschillende tunnels zijn geweest in de afgelopen periode over het veiligheidsniveau en over de wijze waarop een veilige tunnel gerealiseerd moet worden. Ik herinner me nog levendig de discussie over de tunnel bij de A2, die eigenlijk al helemaal klaarlag, maar waar geen vergunning verleend kon worden voor de openstelling daarvan omdat er discussie was over de vraag of het allemaal wel veilig genoeg was of niet.

Deze en de discussies rondom andere tunnels -- de A73 is ook zo'n voorbeeld -- hebben ertoe geleid dat zowel door mijn ambtsvoorganger als door de Tweede Kamer gezegd is dat er een wet met aanvullende regels over veiligheid wegtunnels zou moeten komen. Daarvoor heeft ook een evaluatie van de bestaande wet plaatsgevonden. In

het wetsvoorstel wordt ook het genoemde knelpunt voor alle onder de wet vallende tunnels opgelost door een eenduidige norm te introduceren in een ministeriële regeling en door een risicoanalyse vast te stellen die eenduidig is. Met deze aanpassingen van de wet- en regelgeving kan in ieder geval voor elke nieuwe maar ook voor elke bestaande tunnel heel snel en eenduidig worden vastgesteld of hij ook echt voldoet aan de veiligheidseisen die wij stellen en of de risicoanalyse op een juiste manier is uitgevoerd.

Door daarnaast voor rijkstunnels ook gestandaardiseerde uitrustingen voor te schrijven, zal er in de toekomst voor de rijkstunnels geen onduidelijkheid meer bestaan over concrete uitrustingsmaatregelen voor een tunnel. Dat zijn de redenen voor de wijziging die vandaag in deze Kamer voorligt.

De vraag die bij alle sprekers naar voren kwam, was waarom ik voor deze norm van $0{,}1/N^2$ heb gekozen en bij andere wetten voor andere normen. Deze norm geldt per kilometer tunnelbuis per jaar en dat betekent dat een ongeval met tien of meer slachtoffers in een tunnelbuis met een lengte van een kilometer niet vaker dan een keer in de 1.000 jaar mag voorkomen en dat dezelfde kans op een ongeval met 100 slachtoffers of meer in dezelfde tunnelbuis niet meer dan eens in de 100.000 jaar mag voorkomen. De basis voor de normstelling bij maatschappelijke risico's is de risicobenadering. Bij de risicobenadering en de normstelling zijn er een paar uitgangspunten, die ertoe leiden dat verschillende normen gesteld worden. De eerste is de vraag of de oorzaak een natuurlijke is, zoals bij waterveiligheid, of door menselijk handelen wordt veroorzaakt. Voor menselijk handelen is de norm in de regel strenger dan bij natuurlijke oorzaken, omdat je menselijk handelen wel kunt voorkomen en dat bij de natuurlijke oorzaak, zoals een overstroming, dat toch wat complexer ligt.

Het andere onderscheid dat wij hanteren, is dat wij vragen welke invloed mensen hebben door hun eigen handelen, of ze al dan niet aan een risico worden blootgesteld. Dat is het principe van de eigen keuze. Woon je naast een spoor waarover gevaarlijke goederen worden vervoerd, dan heb je er minder over te zeggen dan ingeval je de keuze kunt maken om een tunnel al dan niet te gebruiken.

De norm voor groepsrisico van het vervoer van gevaarlijke stoffen is een factor 10 strenger. Dat betekent dat een ongeval met tien of meer dodelijke slachtoffers niet vaker dan een keer in de 10.000 jaar mag voorkomen. Het argument is dat bij tunnelveiligheid mensen worden beschermd, die ervoor gekozen hebben in de tunnel te gaan rijden. Bij externe veiligheid gaat het erom dat mensen die langs een weg verblijven of wonen niet de keuze hebben om van dat gevaar verschoond te blijven.

Een belangrijk verschil is ook dat het bij vervoer van gevaarlijke stoffen om een richtwaarde gaat, waarvan kan worden afgeweken. Bij de norm voor tunnelveiligheid kan er niet van worden afgeweken. Het gaat erom dat je bij alle tunnels stabiliteit en helderheid hebt, terwijl je bij het vervoer van gevaarlijke stoffen ook flexibiliteit wilt hebben, omdat er in samenhang met de ruimtelijke ontwikkeling rondom zo'n spoor en door de verschillende vervoerders maatregelen kunnen worden genomen om het veiliger te maken. Die wet wordt binnenkort in deze Kamer behandeld.

Over waterveiligheid heb ik in april een brief naar de Tweede Kamer gestuurd, waarin wordt aangegeven dat we niet alleen naar een nieuwe norm gaan gebaseerd op individuele overlijdenskans als gevolg van overstroming, maar dat we ook nog gaan kijken naar andere risico's die daaruit kunnen voortvloeien, bijvoorbeeld economische schade die geleden wordt of risico's voor gebieden waar heel veel mensen wonen. In principe werken we daar ook weer met een basisnorm en dus is het voorstel daar 10^{-5}, maar vervolgens zeggen we dat we in de maatregelen wel meer kunnen gaan doen om bepaalde gebieden waar de gevolgen veel groter zijn ook extra beschermingsniveau te leveren.

De vraag is ook gesteld of de norm in vergelijking met het buitenland op een overeenkomstig niveau ligt. Zij is vergelijkbaar met die in Oostenrijk, strenger dan die in Italië en minder streng dan die in Duitsland en Zwitserland. Zo hebben we geen vergelijkbare normen, maar dat komt ook omdat we geen vergelijkbare tunnels hebben. Ik kom daar dadelijk wat specifieker op terug in mijn beantwoording van de vraag van de heer Schouwenaar.

Mevrouw Martens heeft mij veel vragen gesteld. De CDA-fractie twijfelt en is vrij kritisch over de wet. Zij heeft dat op basis van een aantal uitgangspunten geïllustreerd. Ik hoop dat ik de zorgen van de CDA-fractie op dit punt kan wegnemen door ze allemaal maar even langs te lopen.

De eerste vraag was of de risicoanalyse wel adequaat was, aangezien er kritiek was geweest op de modellen. Is het eigenlijk wel een adequaat model? De risicoanalyse toetst het veiligheidsniveau van de tunnel en rekent uit hoe groot de kans is dat er een ongeval plaatsvindt en hoeveel dodelijke slachtoffers er zullen zijn. De methodiek is gevalideerd door het RIVM en daarbij zijn veel partijen uit het veld betrokken, zoals de brandweer en de GHOR. De eerder geuite bezwaren die mevrouw Martens heeft genoemd, hebben we uiteindelijk ook bij de methodiek betrokken in het proces tot vaststelling van de QRA voor tunnels. Het klopt dus dat er kritiek is geuit door de Adviesraad Gevaarlijke Stoffen, maar naar aanleiding van die kritiek en na overleg met de adviesraad zijn alle QRA-modellen doorgelicht en zijn vervolgens toetsingscriteria opgesteld. De rekenmethode in de QRA is dus eigenlijk gestandaardiseerd. Ik hoop dat ik daarmee ook de zorg heb weggenomen die er was, want we hebben de aanbevelingen overgenomen. Vlaanderen, Oostenrijk en Zwitserland hebben veel interesse in ons model. Rijkswaterstaat krijgt ook veel verzoeken om er nadere informatie over te verschaffen. Ik geloof dus dat het een adequaat model is.

Mevrouw Martens vroeg zich dat ook af omdat zij keek naar de bestaande tunnels. Zij

verwees naar de Maastunnel, uit 1943, en vroeg hoe het kan dat ook dat soort oude tunnels er nog onder vallen. De Maastunnel moet worden gerenoveerd en de tunnelbeheerder heeft de gegevens aangeleverd aan Rijkswaterstaat. Die berekening geeft aan dat, als die maatregelen zijn genomen en de renovatie dus heeft plaatsgevonden, de voorzieningen in goede staat zijn en de tunnel dus aan de QRA voldoet. De tunnel moet dus nog gerenoveerd worden en dan voldoet hij eraan. Door de Maastunnel gaan overigens ook geen gevaarlijke stoffen, waardoor de gevolgen van een ongeluk beheersbaarder zijn dan bij tunnels waar wel gevaarlijke stoffen doorheengaan. Overigens klopt het niet dat alle tunnels zonder meer aan de QRA voldoen. De Wijkertunnel, ook een rijkstunnel, moet bijvoorbeeld ook worden gerenoveerd. Die voldoet zonder renovatie dus ook niet aan de norm. Renovatie vindt daar ook in de komende periode plaats. Voor de bestaande tunnels geldt dus dat ze nog niet allemaal voldoen, maar dat wij verwachten dat dit na renovatie wel het geval is.

Mevrouw Martens heeft ook gevraagd naar de nationale kop. Dat debat hebben we ook in de Tweede Kamer gevoerd. De Europese richtlijn kent geen norm en geen standaarduitrusting, en schrijft ook geen veiligheidsmaatregelen voor voor tunnels korter dan 500 meter. Dat betekent inderdaad dat er sprake is van een nationale kop. De Kamer weet dat deze regering daar zeer terughoudend in is. Ik ben daar zelf ook zeer terughoudend in, maar ik vind dat ik in dit geval een reden heb om zo'n kop wel toe te staan. Ik vind het namelijk niet wenselijk dat voor het beperkte aantal Nederlandse tunnels verschillende wetgevingsregimes van toepassing zijn. Het gaat maar om een aantal tunnels en ik vind het belangrijk om daarvoor één wetgevingsregime te hebben. Een-op-eenomzetting van de richtlijn in nationale regelgeving zou ook leiden tot een verlaging van het veiligheidsniveau naar het Europese minimum. Ook dat zou ik niet willen, omdat wij het hier goed geregeld hebben. Dat is niet overal hetzelfde, dus dan kies je eigenlijk het niveau van het land dat het het minst goed heeft geregeld.

Mevrouw Martens vroeg zich af of er op standaarduitrustingen niet altijd uitzonderingen nodig zullen blijken. Voor een gestandaardiseerde uitrusting geldt dat je daarvan alleen mag afwijken als je echt niet in staat bent om met de huidige standaardisatie aan de norm te voldoen. Bij de ontwikkeling van die standaarduitrusting hebben we die echter ook getoetst, aan de bestaande tunnels maar ook aan geplande tunnels. We hebben natuurlijk ook bekeken of de toetsing aansluit bij de praktijk. We verwachten dus redelijkerwijs dat zowel voor de bestaande tunnels als voor de toekomstige tunnels met die gestandaardiseerde uitrusting kan worden voldaan. Waarom hebben we het dan toch opgenomen in de wet? Je weet nooit wat zich nog in de toekomst gaat voordoen of wat voor tunnels we nog zullen maken. Het is dan lastig als je in de wet geen enkele mogelijkheid hebt om daarvan af te wijken, bijvoorbeeld in een heel specifieke situatie waarbij er heel veel verkeer van verschillende kanten komt of in een heel druk gebied. Wij verwachten echter dat alle situaties die wij nu hebben bekeken aan de standaarduitrusting zullen kunnen voldoen en er dus geen afwijking van de norm nodig is.

Mevrouw Martens heeft ook gevraagd naar de kwaliteit van de gestandaardiseerde uitrusting. Zij maakt zich zorgen dat die uitrusting zo'n beetje het laatste is waaraan in een project aandacht geschonken zal worden, net als aan de TTI's. De wet stelt echter gewoon regels aan de totstandkoming van de gestandaardiseerde uitrusting. Uit een risicoanalyse moet dus blijken dat de gestandaardiseerde uitrusting met de fysieke kenmerken van de reeds opengestelde en in aanbouw zijnde tunnels aan de wettelijke veiligheidsnorm voldoet. Het Veiligheidsberaad moet in de gelegenheid zijn om advies uit te brengen over de uitrusting en het heeft positief geadviseerd over de gestandaardiseerde uitrusting van het Rijk. De gestandaardiseerde uitrusting wordt in overeenstemming met mijn ambtsgenoten van BZK en V en J vastgesteld. Ik denk dat we daarmee voldoende waarborgen hebben voor een kwalitatief goede gestandaardiseerde uitrusting.

Hoort de gestandaardiseerde uitrusting wel in de wet thuis? Wat mij betreft, is het onderbrengen van de gestandaardiseerde uitrusting in de wet de enige mogelijkheid om iedereen een inzichtelijke en dwingend geldende regeling te geven voor de uitrusting van de rijkstunnels, omdat we anders iedere keer weer discussie krijgen over nieuwe technieken en nieuwe mogelijkheden. Ik zal daar straks nog op ingaan bij het onderwerp "innovatie". Ik denk dat het goed is om dit nu te bevriezen, zodat er stabiliteit en helderheid is bij de investeringen die gedaan moeten worden. Daarmee kun je ook de discussie over de uitrusting van de tunnels in relatie tot het veiligheidsniveau het best oplossen.

Dan komt natuurlijk de vraag over innovatie. Gaat de techniek niet te snel voor een wijziging van de standaard eens in de vijf jaar? We evalueren eens in de vijf jaar. Bij vliegtuigen wordt de techniek toch ook niet belemmerd door de regels? Met de gestandaardiseerde uitrusting beogen we echter ook stabiliteit in de uitrusting. We beogen ook om tegelijkertijd wel innovaties mogelijk te houden. Daarom hebben we ook de vijfjaarlijkse evaluatie. Ik denk dat er een goede balans moet zijn. Er moet stabiliteit zijn, zodat partijen weten waar ze aan toe zijn. Dit zijn vaak langetermijntrajecten, waarbij je niet ieder jaar weer een andere insteek wilt hebben. Als je ieder jaar opnieuw met een aannemer moet gaan onderhandelen over nieuwe technieken die moeten worden ingebracht, leidt dat vaak tot vertraging en tot kosten. Door echter iedere vijf jaar even te bekijken wat er nieuw op de markt is, bied je wel de mogelijkheid om de standaard aan te passen. Het is wel mogelijk om binnen de producten innovatie toe te passen. We spreken bijvoorbeeld over verlichting, maar er is niet aangegeven of dat led moet zijn of iets anders. Misschien heeft er tegen die tijd alweer een andere ontwikkeling

plaatsgevonden. Binnen de producten zijn dus zeker innovaties mogelijk.

Mevrouw Martens heeft mij ten slotte gevraagd hoe het wetsvoorstel een einde maakt aan de discussie nu ook facetten als gebrek aan samenwerking, de beheersbaarheid van processen en kennis en ervaring een rol spelen. Juist om de facetten die mevrouw Martens noemt te verbeteren, is het wetsvoorstel tot stand gekomen. Ik herinner me de discussie over de A2 nog levendig. Wij zeggen: de uitrusting die erin zit is veilig genoeg. De veiligheidsregio zegt: ja, maar in dat land hebben ze al een watermistinstallatie; zou dat ook niet aantrekkelijk zijn? Dan zeggen wij weer: het is nog helemaal niet bewezen dat dit product echt het juiste effect heeft. Voor een burgemeester is het dan ontzettend lastig om op basis daarvan een openstellingsvergunning te geven. Hij zit namelijk in een squeeze tussen Rijkswaterstaat, die zegt dat het zo goed genoeg is, en bijvoorbeeld een brandweercommandant, die zegt: maar mijn mensen moeten die tunnel in, en er zijn nog zo veel meer mogelijkheden dus ik wil het allerbeste van het allerbeste. Door met de standaard, waarover uiteindelijk ook door het Veiligheidsberaad is positief is geadviseerd, die verantwoordelijkheid naar het Rijk toe te trekken, creëer je rust. Daardoor kun je beter de discussie voeren over de vraag wat er vervolgens nodig is om je rol waar te kunnen maken als verantwoordelijke voor de veiligheidsregio.

Aan het wetsvoorstel is evaluatie van de bestaande regels voor tunnelveiligheid voorafgegaan en de uitkomst van die evaluatie heeft geleid tot het wetsvoorstel waarover wij nu spreken. Daar zijn ook alle stakeholders bij betrokken geweest, dus de VNG, het IPO, het Veiligheidsberaad, de hulpverleningsdiensten, de NVBR, de brandweer, de GHOR, de politie en de markt. Zo doen we dat tegenwoordig bij alle voorstellen; zo ongeveer iedereen heeft mee om tafel gezeten. Daarbij is ook heel duidelijk gesproken over de processen en de bevoegdheden. In het stakeholdersproces is bijvoorbeeld ook de keuze voor de norm en de standaard tot stand gekomen. Het is natuurlijk voor gemeenten heel lastig om die openstellingsvergunning te verlenen als niet helemaal duidelijk is wie dat restrisico op zich neemt. Daarom heb ik dat restrisico bij mezelf neergelegd door die standaard zo vast te leggen. De wet en de werkzaamheden rondom de wet geven dus een antwoord op de achterliggende problemen die de Kamer schetste.

De heer Schouwenaar vroeg of de norm voor tunnelveiligheid niet te hoog is omdat het veiligheidsniveau in het verleden vaak verhoogd werd als gevolg van eisen van de gemeenten. In de huidige wet is er echter geen eenduidige norm opgenomen, ook is er geen eenduidige risicoanalyse vastgesteld. Er werden verschillende risicoanalyses uitgevoerd. Daardoor ontstond in de praktijk discussie, niet zozeer over de norm dus, maar over de materialen die moesten worden toegepast, over de uitrusting. Dat proberen we met dit wetsvoorstel weg te nemen en te standaardiseren. Er was vooral discussie over de maatregelen. In dit wetsvoorstel zit wel een eenduidige norm en een eenduidige risicoanalyse. Als de tunnel met de beoogde uitrusting aan die norm voldoet, is de tunnel voldoende veilig en zijn er ook geen andere maatregelen nodig.

De heer Schouwenaar vroeg ook hoe de kosten voor tunnels in Nederland zich verhouden tot de kosten van tunnels in het buitenland, bijvoorbeeld in Oostenrijk, Zwitserland en Italië. Ik had het net al over de verschillen tussen de normen. Voor het vaststellen van de norm is die vergelijking dus wel mogelijk, maar een kostenvergelijking hebben we niet uitgevoerd. Dat is namelijk heel complex. Een tunnel in Italië of Oostenrijk door een berg is heel wat anders dan een overkapte weg of een landtunnel in Nederland. Wij hebben ook tunnels die onder rivieren doorgaan en die hebben ook weer hun eigen specifieke problemen. Het is heel moeilijk om het kostenniveau te bepalen. Tunnels door bergen zijn heel duur, bijvoorbeeld vanwege de uitvluchtwegen. Daarvoor moet veel meer gebeuren dan bij ons. Wij hoeven alleen een deurtje in de overkapping te zetten.

De heer Schouwenaar vroeg ook of de regeling waar de standaarduitrusting in staat al beschikbaar is. Ook vroeg hij of de kosten lager uitvallen dan in de huidige situatie. Het concept van de ministeriële regeling waar die gestandaardiseerde uitrusting in staat, is naar de Tweede Kamer verzonden. Die is dus beschikbaar als Kamerstuk. De verwachting is dat de kosten in de praktijk lager zullen uitvallen omdat de kosten veel beheersbaarder zullen worden. Ik heb al iets gezegd over die discussies. Als je het project moet vertragen omdat je opnieuw met een aannemer moet onderhandelen over het contract, dan krijg je enorme kostenstijgingen. Dat hebben we gezien bij de A73 en de Leidsche Rijntunnel in de A2. De verwachting is dat de kosten lager worden. Het stuk over de standaarduitrusting ligt als Kamerstuk bij de Tweede Kamer en is dus in te zien.

Er is gevraagd waarom er alleen rekening wordt gehouden met mensenlevens en niet met aantallen ernstige gewonden of met economische schade. Ik gaf al aan dat het gebruikelijk is om veiligheidsrisico's uit te drukken in mensenlevens. Dat zien we onder andere ook bij waterveiligheid en externe veiligheid. Bij waterveiligheid wordt nu wellicht ook gesproken over de economische schade en de aantallen gewonden, niet in de norm maar in de maatregelen. Dat is het verschil. Het is heel complex om een dubbele normstelling te hebben voor een tunnel, want welke norm is dan het belangrijkst? Is de schade- of de mensenlevenskant belangrijker? Het is moeilijk om dan een eenduidige norm te maken. Daarom wordt er in veiligheidsrisico's tot nu toe alleen met mensenlevens rekening gehouden.

De heer Schouwenaar zei dat hij het eens was met één norm en één standaarduitrusting. Hij wilde echter ook weten of er nog andere, wellicht goedkopere, mogelijkheden zijn. Hij noemde veiligheidsinstructies zoals die in vliegtuigen worden gegeven en spotjes in de media. Dat is natuurlijk mogelijk. Dat kan ook een goede aanvulling zijn op

wat we bij tunnels doen. Er is bijvoorbeeld een instructiekaart gemaakt door NedMobiel met wat je als weggebruiker kunt doen bij een incident in een tunnel. Die kaart is vergelijkbaar met de veiligheidsinstructie in vliegtuigen. Daar krijg je 'm direct als je erin zit en zit de kaart in het vakje voor je. Ik weet natuurlijk niet hoeveel mensen de kaart van NedMobiel zullen gaan bestuderen. Het zal iets complexer zijn om mensen te bereiken. Voor spotjes in de media is de problematiek niet groot genoeg. Daar gaan we denk ik geen Postbus 51-campagne voor inzetten. Het kenniscentrum heeft sowieso de opdracht om steeds te kijken naar verbeteringen in de wet. Ik kan dus altijd bekijken of dit soort maatregelen extra kunnen worden ingezet. Het kenniscentrum kan ons adviseren over de manier waarop we dat doeltreffend kunnen doen.

Voor niet-rijkstunnels is de standaarduitrusting niet verplicht. De heer Schouwenaar vroeg of dit leidt tot divergentie of convergentie. Die vraag werd trouwens ook gesteld door mevrouw Ter Horst. Ik wil die dus straks samen even behandelen.

De heer Schouwenaar en mevrouw Martens verwezen beiden, weliswaar vanuit een andere invalshoek, naar de oratie van professor Helsloot. Die moet ik ook eens lezen, want kennelijk is die multi-interpretabel. Die betreft het aanstellen van een onafhankelijke veiligheidsbeambte en de vraag of dit een risico in zich draagt tot overaccentuering van de veiligheid, want hij is onafhankelijk en gaat niet over de kosten. Wat betekent dat? De onafhankelijke veiligheidsbeambte is in de praktijk aangesteld bij de tunnelbeheerder en adviseert de tunnelbeheerder. Omdat de tunnelbeheerder ook de kosten voor de maatregelen draagt, zal die ook de integrale afweging maken. Daarmee is de paradox waar de leden naar vroegen in de praktijk opgelost. Die afweging is transparant, want bij het vragen van de openstellingsvergunning moet de tunnelbeheerder het advies van de veiligheidsbeambte integraal meesturen. De tunnelbeheerder kan dus niet zeggen: omdat ik de kosten draag, lijkt het me goed als de veiligheidsbeambte het advies een beetje afzwakt. Het advies van de veiligheidsbeambte heeft geen invloed op de te hanteren veiligheidsnorm, want die wordt wettelijk vastgelegd. Voor rijkstunnels geldt dat het advies van de veiligheidsbeambte over de uitrusting alleen toe kan zien op de vraag of de juiste wettelijk voorgeschreven uitrusting is gehanteerd. Overaccentuering van de veiligheid zie ik dus niet echt als een probleem.

Dan kom ik bij de vraag van de heer Schouwenaar en mevrouw Ter Horst over de gestandaardiseerde uitrusting voor niet-rijkstunnels. Voordat ik tot deze wetswijziging ben gekomen, is eerst de bestaande wet geëvalueerd. VNG en IPO hebben bij de evaluatie van de huidige wet, bij het opstellen van de wetswijziging en bij de totstandkoming van de gestandaardiseerde uitrusting aan tafel gezeten. We hebben hen daar nadrukkelijk bij betrokken. Een belangrijk winstpunt van dat proces is dat we gekomen zijn tot de vaststelling van de norm. Die norm geldt zowel voor de rijkstunnels als voor de niet-rijkstunnels; dit om zorgen wellicht weg te nemen. Bij het vaststellen van de standaarduitrusting ging het om stabiliteit en die is meer een aanvulling op de norm, niet zozeer een vereiste voor de veiligheid. Wel schept het natuurlijk duidelijkheid. De wet bevat dus geen lacune, want de norm is er gewoon in opgenomen en de standaarduitrusting is een aanvulling voor stabiliteit. Vanaf het begin hebben we er wel rekening mee gehouden dat die standaarduitrusting er ook voor niet-rijkstunnels zou komen. Mijn mensen hebben daar ook over overlegd, maar uiteindelijk waren VNG en IPO er niet van overtuigd dat zij met de gestandaardiseerde uitrusting voor de rijkstunnels ook uit de voeten kunnen voor de niet-rijkstunnels. Je hebt bijvoorbeeld tunnels waar ook een tram doorheen loopt. Dat is heel wat anders dan de rijkstunnels die wij kennen. Ondanks meerdere toenaderingen vanuit mijn ministerie hebben VNG en IPO zich op het standpunt gesteld geen gestandaardiseerde uitrusting voor hun tunnels in de wet of de regeling opgenomen te willen hebben. Ik heb hun hulp aangeboden als ze alsnog tot een gestandaardiseerde uitrusting willen komen. Ik houd dat gewoon boven tafel. Als ze daar alsnog toe willen besluiten, wil ik graag helpen en onze kennis aanbieden. Ik kan wel twee positieve signalen geven. Een aantal gemeenten en provincies heeft al aangegeven zo veel mogelijk voor de standaarduitrusting te willen kiezen als leidraad voor hun tunnels. Daarnaast is er recentelijk op een conferentie van tunnelburgemeesters een bestuurlijke handreiking openstellingsvergunning wegtunnels gepresenteerd, waarbij de gemeenten ook de wetswijziging omarmen.

Mevrouw Ter Horst vroeg of ik alsnog bereid ben dat te doen. Ik vind dat moeilijk. Ze willen het zelf expliciet niet. Ze moeten aan de norm voldoen, maar er bestaat dus ruimte voor de manier waarop ze dat doen. Daarom wil ik het niet voorschrijven. Tegelijkertijd denk ik dat ze onder druk van hun eigen raden en achterbannen wel zullen kiezen voor enige standaardisering. Dat zie je ook aan de twee punten die ik net noemde. Uiteindelijk kunnen ze daarmee aan hun achterbannen laten zien dat ze de juiste uitrusting hebben gekozen. De norm zit dus wel in de wet, net als de QRA, de risicoanalyse. Alleen de wijze waarop is de keuze van de gemeente zelf.

Tot slot ben ik bereid om met de VNG en het IPO nogmaals om de tafel te gaan om te bespreken of zij alsnog tot de gestandaardiseerde uitrusting willen komen. Tegelijkertijd moet ik de verwachtingen temperen, omdat ze tot nu toe vrij expliciet hierover geweest zijn. Het lijkt mij het beste dat ik mijn hulp en medewerking aanbied op het moment dat ze wel zo ver zijn.

De **voorzitter**: Ik dank de minister voor haar beantwoording. Hiermee zijn wij toegekomen aan de tweede termijn van de Kamer.
**

*N

Mevrouw **Martens** (CDA): Voorzitter. Ik dank de minister voor de heldere antwoorden en zeker ook voor de diepgang in de antwoorden. Het doel van het wetsvoorstel is fantastisch: het oplossen van de discussies over de veiligheid in tunnels. De cruciale vraag is echter of de discussies met een norm en een standaard zullen verdwijnen. Vakmensen zeggen mij dat de discussies hierdoor niet zullen eindigen. De norm geeft een kader, maar er blijft sprake van een mate van willekeurigheid. De minister geeft immers aan dat de norm op andere vlakken anders is en dat dit het maximaal haalbare is, wat er na overleg is uitgekomen.

Met de bezwaren over het rekenmodel is veel rekening gehouden. Daar ben ik blij om. Partijen in het veld zeggen echter dat het rekenmodel alleen wordt gebruikt aan het begin van het traject. Als de standaarduitrusting eenmaal is aangebracht, wordt ze niet meer getoetst en blijkt ze soms toch niet te voldoen aan het rekenmodel. Dan krijg je alsnog problemen bij de opening.

De vraag blijft of je het resultaat op andere terreinen veel goedkoper kunt realiseren. Ik heb gelezen dat voor drie tunnels de contracten enige tijd geleden zijn opengebroken. Daarvoor heeft het ministerie 100 miljoen euro gereserveerd. Je praat over grote bedragen, zeker als het gaat om iets wat het veiligheidsniveau niet echt verhoogt, maar alleen een einde maakt aan de discussie erover.

De minister zegt dat het voorschrijven van de standaarduitrusting helderheid verschaft. Het is echter de vraag of daarmee ook de discussies beëindigd worden. Natuurlijk schept het enige helderheid als je stelt dat er licht, ventilatie en een bepaald aantal waterkranen in de tunnels moeten komen. De problemen deden zich echter al voor bij het testen van de Coentunnel. Als ik het goed begreep heeft de brandweer aansluiting A en is er in de tunnel aansluiting B aangelegd. De problemen met de standaarduitrusting ontstaan vooral als er onvoldoende overleg wordt gevoerd. Dat blijft ons grote probleem bij het wetsvoorstel. Het kan niet voldoende ingaan op de oorzaak van de discussie. Die ligt volgens het veld bij gebrek aan samenwerking. Er zijn tegenstrijdige belangen en verschillende visies. Het grootste probleem ontstaat in het proces om tot een tunnel te komen, want daar liggen de partijen niet altijd op één lijn. De vraag is of de partijen met deze wet wel op één lijn zullen komen.

Het wetsvoorstel gaat dus niet over de veiligheid van tunnels maar over het einde van de discussie erover. Dat werpt de vraag op hoeveel wetgeving we nodig hebben om discussies te beslechten. Is dat niet iets heel vreemds? We hebben op heel veel terreinen discussies. Gaan we op al die terreinen wetgeving maken? Dat blijft de vraag.

Voor onze fractie is het geen probleem dat de wetgeving niet voor gemeentelijke tunnels geldt. Daar hadden we in eerste instantie wel moeite mee, omdat het van een afstand heel gek lijkt dat je het afdichten van de discussie over veiligheid wel voor rijkstunnels voor elkaar krijgt, maar niet voor gemeentetunnels. Vanwege de diversiteit die in de standaarduitrusting nodig is, kan ik me steeds beter voorstellen dat de VNG en het IPO zeggen dat ze de uitrusting preciezer willen kunnen afstemmen op de situatie. Die is immers in elke tunnel anders. De heer Schouwenaar zei het al: wie betaalt, bepaalt. Dat is een mooi principe. Voor gemeentelijke tunnels moeten gemeenten zeggenschap houden en voor provinciale tunnels de provincies. Juist bij de gemeentelijke tunnels zullen er vaak uitzonderingen zijn. Ons verbaast het daarom niet dat de VNG en het IPO zeggen dat zij niet zullen overgaan op de standaarduitrusting.

De vraag blijft of het kwaad kan om deze wetgeving in te voeren. Dat kan het niet, want het verandert niets aan het veiligheidsniveau en de discussies worden er niet mee beslecht. We hebben al een norm en een tunnelstandaard. In die zin kan het geen kwaad om het wetsvoorstel al dan niet aan te nemen. De discussies gaan gewoon door. Onze fractie blijft aarzelingen houden omdat ze het ziet als overbodige wetgeving. Wij zullen ons er nog op beraden.

*N

De heer **Schouwenaar** (VVD): Voorzitter. Ik dank de minister voor haar uitvoerige en duidelijke beantwoording. Ik wil op drie punten terugkomen. Ik begin met het punt waarmee mevrouw Martens afsloot: moeten gemeenten en andere instanties die een niet-rijkstunnel beheren, verplicht worden tot een standaarduitrusting, bij wijze van TTI? Het is goed dat voor de tientallen tunnels in ons land dezelfde norm geldt. Zoals mevrouw Ter Horst opmerkte, weet een automobilist niet of hij door een rijkstunnel of een niet-rijkstunnel rijdt. Er zouden geen verschillende veiligheidsniveaus moeten gelden. Dat er één norm geldt, is prima. Dat het Rijk die norm vanuit zijn verantwoordelijkheid stelt, is ook prima. De manier waarop de tunnelbeheerder daaraan voldoet, kan wat ons betreft vrijgelaten worden. Wellicht zijn er verschillende situaties die om heel verschillende TTI's vragen.

De minister heeft gezegd dat het IPO, de VNG en de tunnelgemeenten zelf het overleg verlaten hebben en hebben gezegd dat ze geen standaarduitrusting in de wet willen. Het gaat over het algemeen om grotere gemeenten die een zekere verantwoordelijkheid aan moeten kunnen. Ook de VNG is een zeer verantwoordelijke organisatie. Als zij deze vrijheid claimen, moet hun die vrijheid gelaten geworden, vind ik. Het is goed dat de minister zegt dat zij betrokken blijft, dat ze de knowhow aanbiedt die bij het ministerie aanwezig is en dat zij bereid is om nogmaals te overleggen. Ik denk dat zij alles gedaan heeft wat van haar verwacht mag worden. Nu zijn de gemeenten aan zet om te bepalen hoe zij aan de norm gaan voldoen.

Bij dit specifieke wetsvoorstel gaan wij ermee akkoord dat alleen mensenlevens tot norm verheven zijn, maar bij komende wetgeving, met

name de Wet vervoer gevaarlijke stoffen, wil mijn fractie hier graag op terugkomen.

Een laatste punt is weliswaar geen hoofdzaak van beleid, maar ik vind het niettemin nuttig om te vermelden. Het net dat de minister noemde, zegt mij niets, maar ik wil mijzelf niet tot de maat van alle dingen verheffen. Misschien heb ik iets belangrijks gemist. Over het algemeen is er een vrij grote mate van onbekendheid bij automobilisten over de vraag wat je moet doen als je in een tunnel komt en zeker als je in de tunnel in de problemen komt. Ik kan me voorstellen dat het Kenniscentrum voor Tunnels, dat voor de Commissie tunnelveiligheid in de plaats komt, iets meer doet dan tot nu toe het geval was. Ik kan me voorstellen dat het net zo gaat als met de hellingproef. Misschien kan bij de rijinstructie een tunnelproef worden geïntroduceerd. Dat lijkt mij een belangrijke bijdrage tot de veiligheid. Verder hoop ik dat de periode van 100.000 jaar nu gaat starten en dat we niet al een heel eind op weg zijn met tellen. Dan zouden we onze mening wellicht moeten herzien.

*N

Mevrouw **Ter Horst** (PvdA): Voorzitter. Elke beantwoording levert natuurlijk weer vragen op. Ik heb twee puntjes.

Als ik het goed heb, zei de minister dat de Wijkertunnel niet voldoet aan de veiligheidsnorm. Ik dacht in de memorie van toelichting of in de beantwoording van vragen gelezen te hebben dat dit het geval is bij de Velsertunnel. Ik vroeg me nog even af of de Wijkertunnel en de Velsertunnel een en dezelfde zijn, maar ik dacht het niet. De minister zei ook dat de Velsertunnel de enige rijkstunnel was die niet aan de norm voldoet en dat die in 2019 wel aan de norm zal voldoen. Graag krijg ik hier nog even duidelijkheid over.

De minister verwees naar "net-huppeldepup"; ik weet niet precies hoe de website heet. Ik heb die zojuist proberen op te zoeken, maar absoluut niet kunnen vinden. Bij die organisatie kun je informatie vinden over wat je zou moeten doen als je in een tunnel bent. Misschien kan de minister de naam nog even herhalen, want dan gaan wij allemaal bekijken wat je moet doen als je in een tunnel bent.

Nu kom ik op het belangrijkste punt, namelijk de standaarduitrusting voor niet-rijkstunnels. Als je bepaalt dat er een standaarduitrusting moet zijn en dat die een nuttig instrument is, moet die volgens mij zowel voor rijkstunnels als voor niet-rijkstunnels gelden. De fractie van het CDA vindt de standaarduitrusting een niet-nuttig element. Als je dat vindt, zou die noch voor de rijkstunnels, noch voor de niet-rijkstunnels moeten gelden. Ik neem aan dat de minister de standaarduitrusting een nuttig element van het wetsvoorstel vindt. Mijn conclusie is dus dat die voor beide soorten tunnels zou moeten gelden. Daar staat tegenover dat de minister heeft aangegeven dat zij al veel inspanningen heeft geleverd om de VNG en het IPO daarvan te overtuigen. Naar mijn oordeel heeft de minister gedacht: choose your battles. Dat doen wij dan ook maar.

*N

Minister **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Voorzitter. Het CDA heeft nog enige zorgen. Die fractie vraagt zich af of de wet overbodig is. Eigenlijk zegt mevrouw Martens dat het de fractie een beetje om het even is. Ik ben mede namens en juist door de Tweede Kamerfractie van het CDA op pad gestuurd om zo'n wet te maken. De overweging daar was dus een andere dan hier, maar ieder heeft zijn eigen afwegingen. Wat mij betreft is deze wet zeker niet overbodig. Bij wegen zijn er ontwerprichtlijnen en een standaardontwerp. Ik vind het van belang om dit ook voor tunnels vast te leggen, zeker omdat andere partijen dan de ontwerpende partij, wij, vervolgens een besluit moeten nemen over de vraag of de tunnel veilig genoeg is of niet.

Mevrouw **Martens** (CDA): Ik weet niet of de minister in dezen aan dezelfde motie refereert. Ik heb begrepen dat de motie bedoeld was om het bevoegd gezag voor rijkstunnels juist bij het Rijk te laten en het bevoegd gezag van gemeentetunnels bij de gemeenten. Die motie heeft mede geleid tot deze wet, maar op zich is de uitwerking van deze wet niet een-op-een het verzoek van de CDA-fractie geweest.

Minister **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Toen ik minister werd in 2010 heeft de heer Koopmans van het CDA mij met enige regelmaat achter de broek gezeten om dit wetsvoorstel op te leveren waardoor de discussie over de wijze waarop een standaarduitrusting van een tunnel er moet uitzien, zou verdwijnen. Dit had volgens mij ook te maken met zijn ervaringen rondom de A73 in het Limburgse. Hij zat daar soms dicht op. Niet alleen de CDA-fractie maar ook de rest van de Kamer heeft hiermee ingestemd, omdat de Kamer zag dat er heel veel geld verloren ging tijdens de discussies over de uitrusting. Daardoor trad er tijdsverlies op en werden er extra kosten gemaakt.

Ik reageer nu maar meteen op de opmerking van mevrouw Martens over de 100 miljoen die gereserveerd is voor het openbreken van contracten. Wij doen dit juist om kosten in de toekomst te voorkomen. Wij hebben namelijk gezien dat wij bij de tunnels in de A73 en de Leidsche Rijntunnel in de A2 uiteindelijk veel meer hebben moeten betalen dan wanneer wij een van tevoren gestandaardiseerde tunnel zouden hebben. Er werd ook verwezen naar de Coentunnel. Die stamt nu juist uit de periode voor de standaardisatie. Coentunnel 1 wordt nu gerenoveerd. Daarvoor moesten wij de contracten opbreken. Voor Coentunnel 2 geldt hetzelfde, want die kwam ook tot stand toen de standaardisatie er nog niet was. Al met al vraagt het CDA zich af of er niet alsnog discussie zou zijn daarna. Dat is de grootste zorg van het CDA. Er zal altijd discussie blijven en dat is helemaal geen kwalijke zaak. Het

is goed dat de verantwoordelijken voor een veiligheidsregio zich altijd zullen afvragen of hun mensen zich in de regio veilig kunnen bewegen.

Het is belangrijk om vast te stellen dat het bevoegd gezag voor de openstelling, de burgemeester, vaak in een moeilijke situatie zat, waarin de ene partij zei dat iets veilig was, terwijl de andere partij daar vraagtekens bij zette. Het risico kwam daarmee bij de burgemeester te liggen. Wij beogen met deze wet het restrisico weg te nemen. Wij geven de norm en de standaarduitrusting aan. Op basis daarvan is de taak van de veiligheidsregio en de burgemeester veel meer om te bekijken of dit alles op de juiste wijze geïmplementeerd is dan om de vraag te beantwoorden of er veel meer instrumentarium mogelijk was geweest in zo'n tunnel. De tunneltechnische installaties zijn de meest geavanceerde systemen. Al die systemen moeten met elkaar communiceren. Zij doen immers veel dingen tegelijkertijd, zoals rook detecteren en ontsluitingsdeuren en camera's op het juiste moment activeren. Al die systemen interacteren met elkaar. Daar moet je vanop aan kunnen. Hoe complexer en ingewikkelder je het maakt, hoe meer je in de tunnel hangt, hoe gevaarlijker zo'n systeem wordt, want als een deeltje het niet doet, heb je een probleem. Daarom hecht ik heel erg aan het vastleggen van die standaardisatie en denk ik dat de aanpassing van de wet absoluut niet overbodig is.

De woordvoerder van de VVD-fractie heeft een aantal opmerkingen gemaakt, vooral ter ondersteuning. Verder heeft hij gevraagd of het kenniscentrum iets meer kan doen om bekendheid te realiseren. Hij vroeg ook nog even naar NedMobiel, want kennelijk is dat niet te vinden. Ik zal daar nog even achteraan gaan. Ik zal bij het kenniscentrum in ieder geval expliciet de vraag neerleggen -- zoals ik ook al in de eerste termijn zei -- hoe wij ervoor kunnen zorgen dat wij meer bekendheid krijgen bij de gebruikers van zo'n tunnel en over wat daar eigenlijk moet doen. Ik ben daar zelf een grote voorstander van. Bij waterveiligheid ben ik daar ook altijd voor, want hoe goed wij onszelf ook beveiligen, het is altijd wel handig om te weten wat je moet doen als het toch een keer misgaat.

De heer Schouwenaar had het over de kansberekening. Hij hoopte dat wij nog niet te ver gevorderd waren in die 100.000 jaar. Bij kansberekening is het nu eenmaal zo dat het gewoon morgen kan zijn, ook al is het eens in de 100.000 jaar. Je moet er dus altijd klaar voor zijn.

De heer Schouwenaar vroeg of wij net als de hellingproef ook een tunnelproef gaan doen. Ik herinner mij van mijn rijlessen dat je bij een hellingproef stilstond op een brug waar even niemand was en dan die hellingproef kon uitproberen. Bij een tunnel is dat iets complexer. Het is echter wel goed om te bekijken of er bij het rijonderwijs op de een of andere manier aandacht is voor dit soort specifieke situaties.

De heer **Schouwenaar** (VVD): Ik heb hier de instructie Veilig door de Westerscheldetunnel. Dat is een heel eind. Ik zal de minister deze instructie doen toekomen. Ik hoorde de minister ook spreken over de inaugurele rede van de heer Helsloot. Die heb ik hier en zal ik ook meesturen.

Minister **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Hartelijk dank. Het belangrijkste is natuurlijk om te weten of de heer Schouwenaar de veiligheidsinstructie voor de Westerscheldetunnel zelf gelezen heeft, want daar gaat het uiteindelijk om. Zijn de mensen zich bewust van wat zij moeten doen zodra zich een probleem voordoet? Wij kunnen veel vastleggen en beschrijven, maar het gaat om de actieve kennis. Ik zal het kenniscentrum vragen op welke wijze wij dat het beste kunnen organiseren.

Mevrouw Ter Horst had gelijk, het is de Velsertunnel. Ik heb dat verkeerd gezegd. Ik ben blij dat zij mij behoed heeft voor het verkeerd informeren van de Eerste Kamer.

Ik heb zojuist al NedMobiel genoemd. Mevrouw Ter Horst heeft aangegeven dat zij weliswaar vindt dat ook de niet-rijkstunnels onder de standaard zouden moeten vallen, maar dat zij ook mijn pogingen gewaardeerd heeft. Ik blijf erbij dat mijn deur openstaat voor de VNG en het IPO om alsnog ondersteuning te bieden op het moment dat zij zover zijn.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Wenst een van de leden stemming over het wetsvoorstel? Ik stel vast dat dit het geval is. Wij zullen volgende week dinsdag over dit wetvoorstel stemmen. Ik schors nu de vergadering voor de dinerpauze.
**

De vergadering wordt van 17.47 uur tot 19.00 uur geschorst.

Voorzitter: Fred de Graaf

*B
!Toekomst van het Koninkrijk!

Aan de orde is de voortzetting van het **debat** over **de toekomst van het Koninkrijk in brede zin**.

*N

Minister **Plasterk**: Voorzitter. Allereerst dank ik de Kamer voor de gelegenheid om een hele dag aan dit portefeuilleonderdeel te mogen besteden. Het is het meest spannende deel van mijn portefeuille en ook het meest verstrekkende, zowel in kilometers als in andere zin. Ik vind het dus mooi om vanavond, los van specifieke actuele punten, hoewel die daar wel aan gekoppeld zijn, in algemene zin met de Kamer te kunnen spreken over dit deel van mijn portefeuille.

Als men vanaf de planeet Mars naar de aarde kijkt en zou nadenken over een verstandige manier om de aarde staatkundig in te delen, dan

komt men niet uit op de huidige structuur. Dat is al door diverse sprekers in eerste termijn aangevoerd. Alleen al het idee om ons land, door Lodewijk-Napoleon ooit aangeduid als een aanslibsel van Franse rivieren, staatkundig te combineren met zes eilanden aan de andere kant van de oceaan, waarvan er drie onderdeel zijn van het land dat hier ligt en drie andere een eigen status hebben, terwijl daarnaast drie ervan deel uitmaken van de bovenwindse eilanden en de overige drie van de benedenwindse eilanden, zonder dat er een systeem zit in de staatkundige verhouding met Nederland tussen bovenwindse en de benedenwindse eilanden. Dat is een ingewikkelde situatie, die slechts te begrijpen is als zij verklaard wordt vanuit de geschiedenis.

Dat brengt mij meteen op de vraag die door de heer Ganzevoort, maar impliciet door alle sprekers werd gesteld, namelijk voor welke waarden wij in dit Koninkrijk staan. De eerste waarde is de geschiedenis. Op zichzelf is het heel redelijk om te zeggen: tot hier heeft de geschiedenis ons gebracht; er zijn op het vlak van de slavernij en het kolonialisme allerlei dingen gebeurd waarvan wij diepe spijt kunnen hebben, maar zo is het gegaan en dat heeft geleid tot de situatie waarin wij ons nu bevinden. Geen nu levende Nederlander is als persoon verantwoordelijk voor de slavernij, zoals ook niemand in enig ander deel van het Koninkrijk zich voortdurend op de slavernij zou moeten beroepen als dingen niet goed zitten, wat men daar overigens ook niet doet. Als land zijn wij natuurlijk wel verantwoordelijk voor de ontstane situatie. Wij moeten dat onder ogen zien en van daaruit moeten wij zeggen: zo is het gekomen, hoe gaan wij ervoor zorgen dat alle mensen in het hele gebied van het Koninkrijk een goede toekomst voor zich hebben? Dat is de eerste waarde.

De tweede waarde -- ik noem ze in willekeurige volgorde -- is het zoeken van een gemeenschappelijk belang. Dat belang kan liggen op het gebied van de economie, waar ik aanstonds bij het bespreken van een aantal landen nog op zal terugkomen, maar ook op andere gebieden. Er zijn allerlei manieren om het wederzijds belang te vinden. Het gaat daarbij niet alleen om handelsbetrekkingen, hoewel dat wel een belangrijk punt is, want de BRIC-landen zijn belangrijk voor een exportland als Nederland. Er liggen daar een aantal landen waar men de regio kent, waar men de taal spreekt en waar men de weg weet, dus dat is een Nederlands belang.

Omgekeerd is er een onderwijsbelang -- daarmee kom ik meteen op een derde waarde -- dat twee kanten op gaat. Er is niet of nauwelijks hoger onderwijs aan de andere kant van de oceaan, dus heel veel mensen komen hier studeren. De mensen die je daar spreekt, hebben kinderen die hier studeren, of zijzelf hebben hier gestudeerd. Omgekeerd vind ik het ook voor Nederlandse jongeren van belang dat zij de mogelijkheid hebben om ergens anders een deel van hun studie of opleiding te volgen, in een land dat onderdeel is van het Koninkrijk der Nederlanden en waar zij soms ook met de Nederlandse taal uit de voeten kunnen. Ik ben bioloog, dus mij spreekt aan dat 80% van de diersoorten in het Koninkrijk in het Caribisch gebied voorkomt, dus daar is op dat terrein veel meer te vinden dan hier. Hetzelfde geldt voor gebieden als toerisme, tropische geneeskunde en energieonderzoek. Als men wind, getijden en zon wil hebben, kan men beter daar zijn dan hier. Ook vanuit Nederlandse kant gezien is het dus goed om op die punten samenwerking te zoeken. Onderwijs en blikverruiming zijn mijn derde waarde.

Ik hoop dat men mijn vierde waarde niet zweverig vindt. Ik denk dat het voor een klein en welvarend land als Nederland goed is om zicht te houden op wat elders in de wereld gebeurt. Omdat de wereld ook gebieden kent waar dingen minder vanzelfsprekend zijn, maar wij niet de hele wereld in gelijke mate tot onze verantwoordelijkheid kunnen rekenen, zie ik het als pars pro toto dat wij het tot onze verantwoordelijkheid rekenen om met dit deel van de wereld, waarmee wij een historische band hebben, samen op te trekken en samen een toekomst te zoeken.

Bij het voorgaande zeg ik twee dingen. De basis moet zijn de wederzijdse wens om die toekomst met elkaar te vinden. Die wederzijdse wens is sowieso van belang, in het bijzonder omdat er een asymmetrie zit in de onderlinge verhoudingen. Die asymmetrie vloeit logischerwijs voort uit het verleden. De Verenigde Naties hebben dat gecodificeerd, dus die binden ons aan die asymmetrie, maar ook los daarvan zeg ik, met de heer De Graaf en anderen, dat wij ook een morele verantwoordelijkheid hebben voor die asymmetrie. Die brengt mee dat het een land vrij staat om zich vrij te maken uit de samenwerking met de voormalige kolonisator, maar dat het de voormalige kolonisator niet vrij staat om eenzijdig uit het verband te stappen, dan wel een land eenzijdig daaruit te verwijderen.

Over de waarden wil ik ten slotte nog zeggen -- ik ga er straks nog in detail op in -- dat ik zorgen heb over de situatie die wij op dit moment kennen. De grondwaarden -- de heer Van Kappen wees er al op toen hem werd gevraagd wat hij een grondwaarde vond -- zijn gewoon de waarden die in de Grondwet vastliggen. Rechtsstatelijkheid en integriteit spelen hierbij een heel grote rol, maar die staan hier en daar stevig onder druk, en dat zet uiteindelijk het hele Koninkrijk onder druk. Dat vind ik een punt van zorg.

Ik wil een paar onderwerpen waarover door verschillende woordvoerders is gesproken, in algemene zin bespreken. Het gaat dan om het staatkundig verband en de evaluatie daarvan, en Caribisch Nederland, ofwel de BES-eilanden. Daarnaast wil ik specifiek ingaan op de kinderrechten, waarover anderhalve week geleden een rapport is aangeboden. Vervolgens zal ik per spreker de gestelde vragen langsgaan.

Allereerst maak ik enkele opmerkingen over het staatkundig verband. Ik heb al toegelicht dat ik het eens ben met de woordvoerders die vinden dat de asymmetrie niet alleen juridisch, maar ook moreel van doorslaggevend belang is. Wij gaan een situatie die pas tweeënhalf jaar bestaat, die

gecreëerd is op 10-10-10, binnenkort evalueren. Ik herinner mij dat ik op 10 oktober 2010 de periode van vijf jaar best een lange tijd vond, maar eigenlijk is dat slechts een heel korte tijd. Wij zijn nog maar net aan de gang in de nieuwe situatie. De mensen zijn nog niet eens een politieke periode ingewerkt, of er moet al begonnen worden met het organiseren van een evaluatie. Ik heb de Raad van State het verzoek gedaan om mee te denken over de wijze waarop wij de evaluatie precies in het vat zouden moeten gieten. In elk geval is het mijn vaste voornemen om bij de evaluatie de zes eilanden te betrekken en om de evaluatie op afstand te zetten van BZK, in die zin dat ik niet met mijn Directie Koninkrijksrelaties die evaluatie eigenstandig zal uitvoeren. Ik kom aanstonds op het tijdsaspect nog apart terug.

Een van de woordvoerders heeft een concrete vraag gesteld over het houden van een referendum. Het staat vrij aan de openbare lichamen of landen om dat zelf te organiseren. Ik ga daar niet over. Men mag zelf bepalen hoe men de wil van het volk wil peilen. Dat kan via representatieve democratie, maar als men een referendum zou willen houden, dan zal ik dat niet kunnen of willen tegenhouden. Dat betekent wellicht wel iets voor de tijdstabel.

Ik zal meteen het specifieke punt van de tijd bij de kop nemen, ook omdat de heer De Graaf verwees naar het besluit van de Kamer om op dit moment de besluitvorming over het in de Grondwet verankeren van de openbare lichamen even te parkeren. Ik zou denken dat regering en Kamer op geen enkele manier van mening verschillen over de doelstellingen. Vandaar dat ik het even wil aansnijden. Het zou onwenselijk zijn om nu in eerste lezing in de Grondwet te gaan verankeren dat er openbare lichamen ontstaan, waarna vervolgens bij de evaluatie blijkt dat we toch voor de andere constellatie kiezen. Dan staat er namelijk een loze formulering in de Grondwet. Het eet geen brood, het kan geen kwaad, maar het is niet de bedoeling om in de Grondwet dingen vast te leggen die niet worden gebruikt. Dat zie ik.

Wanneer ik een krappe planning maak van de consequenties van een evaluatie, dan houd ik er rekening mee dat die evaluatie volgens de wet in 2016 klaar moet zijn. Maar goed, we kunnen wel vinden dat dat moet, maar als we daar de openbare lichamen bij gaan betrekken, en zeker als een referendum een rol gaat spelen, dan vrees ik dat het 2017 wordt. Dan lopen we, zelfs als dit kabinet tot de allerlaatste dag blijft zitten, wat zeker ons voornemen is, uit deze kabinetsperiode. Dan kan de wijziging waardoor de mensen op de BES-eilanden stemrecht krijgen voor deze Kamer, niet worden doorgevoerd. Dat zou dan kunnen betekenen dat men pas in 2023 stemrecht krijgt. We zullen het erover eens zijn dat dat onwenselijk is. Qua aantallen maakt het natuurlijk niet dramatisch veel uit, maar het gaat om een principieel en fundamenteel punt.

Als het allemaal goed loopt, krijg ik deze zomer de voorlichting van de Raad van State. Dan bereiken we een akkoord over de opzet van het onderzoek. In november 2013 informeer ik de MR over de opdracht voor een evaluatie. Dat gaat per brief naar de Eerste en Tweede Kamer, die het van belang vinden te weten wat de precieze opdracht voor die evaluatie wordt. Dan volgen er debatten. Vervolgens gaat er een definitieve versie van de terms of reference uit, waarna er een EU-aanbesteding en de gunning van het onderzoek volgen. Inmiddels zitten we dan in 2014, in welk jaar er een rapportage komt, die voortdurend moet worden besproken met de andere partners. In deze planning gaat alles in december 2015 naar Eerste en Tweede Kamer, met de bedoeling dat we in 2016 een besluit kunnen nemen. Dat is de planning als alles ideaal verloopt. Ik wil met alle plezier in commissie- of ander verband eens bespreken of die planning wel realistisch is. Ik denk van wel. Ik denk zelfs dat ze optimistisch is. Niemand wil dat het stemrecht voor de Eerste Kamer nog zo lang wegblijft voor de bewoners van de BES-eilanden. Tegelijkertijd zie ik het bezwaar van het veranderen van de Grondwet terwijl de evaluatie nog niet klaar is.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Ik denk dat deze Kamer zich daar terdege van bewust is. Het gaat nota bene om stemrecht ten behoeve van deze Kamer. Het is niet zo dat deze Kamer willoos laat gebeuren dat de eerste lezing niet meer wordt afgehandeld voor de eerstvolgende verkiezingen voor de Tweede Kamer. Daar zijn we zelf bij. Dat is een belangrijke constatering, want het betekent dat wijzelf in de gaten kunnen houden wat de planning van de minister is en of onze planning daarop kan aansluiten. Ik ben het met de minister eens dat we over die tabel nog eens in kleiner verband moeten komen te spreken. Maar de minister heeft het over een onderzoek dat leidt tot een Europese aanbesteding, wat wel een specifieke invulling van het begrip "evaluatie" is. Het was mij niet duidelijk dat dat uit de wetgeving voortvloeit. De minister zou ook kunnen kiezen voor een gezaghebbende commissie die misschien wat onderzoek laat doen, zonder dat daaraan direct Europese aanbestedingen met termijnen te pas komen. Die termijnen zouden het inderdaad krap maken. Is dat geen politieke keuze van de minister, die zodanig interpretabel is dat je ook iets anders zou kunnen doen?

Minister **Plasterk**: Ik heb hierover advies gevraagd van de Raad van State, wat gevolgen kan hebben voor de tijdstabel. Daar staat wel tegenover dat de Kamerbehandeling redelijk krap is ingepland. Dit zijn zaken waarvan ik me kan voorstellen dat het langer duurt dan gepland. Nogmaals, ik weet niet hoeveel tijd de andere koninkrijkspartners nodig hebben voor het vormen van hun mening. In die zin weet ik niet of dat netto gezien korter is dan wat ik net aangaf. Ik stel voor dat we daar nog eens in detail naar kijken, aan de ene kant om te zorgen dat mensen het stemrecht zo snel als praktisch mogelijk is krijgen, terwijl aan de andere kant de Grondwet niet nodeloos wordt veranderd.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Ik vind dat prima. Ik vraag alleen aan de minister om bij die gelegenheid goed af te wegen of zo'n extern

aanbesteed onderzoek nodig is, of dat het veel beter in de vorm van een commissie kan worden gedaan. Ik denk aan een commissie van gezaghebbende mensen uit verschillende landen. Dat zou misschien helpen.

Minister **Plasterk**: Ik zeg toe dat ik dat zal overwegen.

Een aantal leden heeft vragen gesteld over het Comité Koninkrijksrelaties, dat overigens nog steeds bestaat en nuttige en belangrijke dingen doet. In principe is dat een particulier initiatief, mede geïnitieerd door mr. Pieter van Vollenhoven. Ik kan straks nog de website noemen. Verder zijn vragen gesteld over de door de heer Saleh geopperde raad voor koninkrijksrelaties. Ik denk dat we dat punt beter kunnen meenemen in de evaluatie.

De heer Van Dijk vindt dat er geen geld meer moet gaan naar de andere landen in het Koninkrijk. Dat vindt de regering ook. Sinds 10-10-10, toen de schuldsanering heeft plaatsgevonden, is het uitgangspunt: er gaat geen begrotingssteun meer vanuit het ene naar het andere land. Er zijn samenwerkingsverbanden, en in dat kader kunnen dingen worden opgepakt, maar andere landen van het Koninkrijk staan niet meer op de begroting. Dat is belangrijk, want het maakt het staatkundig verband in die zin wat losser dat het doel niet is dat het ene land structureel geld van het andere land aftapt.

Een belangrijk punt is dat van de waarborgfunctie, genoemd in artikel 43, lid 2. Ik waarschuw tegen het automatisme om te zeggen: de waarborgfunctie heeft betrekking op de mensenrechten, dus de fundamentele menselijke rechten en vrijheden, de rechtszekerheid en de deugdelijkheid van bestuur. Dus is het Koninkrijk, dus de rijksministerraad, verantwoordelijk voor al die zaken. Een waarborg is natuurlijk iets anders dan een verantwoordelijkheid. Goed onderwijs behoort ook tot de mensenrechten, maar dat maakt niet dat de rijksministerraad, en Nederland als onderdeel daarvan, verantwoordelijk is voor het onderwijs in een van de andere landen van het Koninkrijk. Het gaat dus nadrukkelijk om waarborgen, daar waar geen redres meer mogelijk is. Ik zeg dat met nadruk, omdat er in andere landen regelmatig dingen gebeuren waarvan je denkt: ik zou dat zo niet doen. Dan kun je niet iedere keer onder verwijzing naar de waarborgfunctie ingrijpen.

Voor artikel 43, lid 2 zijn er twee kwesties die het toch complex maken. Wanneer roep je het in? Wanneer is echt sprake van het structureel wegvallen van de mensenrechten, van de rechtszekerheid en van behoorlijk bestuur. Niet als er iets gebeurt waarvan je denkt: dat is niet goed. Er moet meer aan de hand zijn. Verder is de vraag wat je, als je dan ingrijpt, doet. Een bepaalde minister doet dingen waarvan je vindt dat hij ze in die rol niet kan doen. Dan kan de rijksministerraad inderdaad besluiten om die minister op non-actief te stellen, onder verwijzing naar de waarborgfunctie. Maar zo'n situatie zal zich alleen maar voordoen in een land waar men al de neiging heeft om zich niet aan alle regels te houden. Anders zaten we niet in die situatie. Stel: de rijksministerraad neemt een grote stap door de betrokken minister op non-actief te stellen, maar die minister weigert dat. Dan moet je wel hebben nagedacht over de stap daarna. De heer De Graaf wees er terecht op dat niemand de harde acties uit 1969 wil. We moeten dus goed nadenken over de waarborgfunctie. Dat wil niet zeggen dat die functie geen betekenis heeft, of heeft gehad. Je kunt immers ook zeggen dat er een preventieve werking van is uitgegaan, omdat eenieder zich realiseert dat ze kan worden ingeroepen. De vier landen zorgen er daarom voor dat dat niet actueel zal worden.

Ik ben het eens met de heer De Graaf, die sprak van een zwart-wit-situatie: of je roept de functie niet in, of je doet het wel. Maar dat gaat heel ver. Dan grijp je heel diep in in de autonomie van een land, met alle gevolgen van dien voor dat land, maar ook voor het Koninkrijk als geheel. Je neemt dan wel een grote verantwoordelijkheid op je. Je kunt dan niet meer weglopen en zeggen dat men het zelf maar moet oplossen.

Dan kom ik bij Caribisch Nederland, ofwel de BES-eilanden. Wij hebben eerder een Caribisch Nederland-week gehad, waarin de vertegenwoordigers van Caribisch Nederland hier waren en de hele week hebben gesproken met mensen van de departementen en met de bewindspersonen. Ik heb ook verschillende malen met hen gesproken. De conclusie aan het eind van de week was dat de BES-eilanden beter af zijn dan zij op 10 oktober 2010 waren en dat zij naar hun oordeel ook beter af zijn dan wanneer zij niet voor die plek in het bestel hadden gekozen. Dat wil niet zeggen dat men tevreden is over de totale situatie, maar men vindt zelf wel dat men beter af is en dat is belangrijk. In die context is er door diverse sprekers gevraagd naar de ontwikkelplannen. Ik kom daarop straks specifiek terug, want die zijn van belang voor de goede samenwerking en het verbeteren van de situatie daar.

Ik zal eerst iets zeggen over de rol van de Rijksvertegenwoordiger. Mevrouw Van Bijsterveld concludeerde dat die naam een eenzijdige rol suggereert en verwijst daarbij naar de CdK. De CdK is veel meer degene die vanuit Groningen in Den Haag komt acteren voor de provincie Groningen dan degene die in Groningen uitvoering geeft aan het rijksbeleid, hoewel betrokkene volgens de wet een rijksheer is, een landelijke bestuursinstantie.

Mevrouw Van Bijsterveld vroeg of de naam en de formele positie niet moeten worden veranderd. Ik zou daarvoor niet direct kiezen. Het is immers zeer wel mogelijk dat die functionaris zich in de toekomst ontwikkelt tot iemand die het werk aan twee kanten doet. Aan de ene kant is hij Rijksvertegenwoordiger op de BES-eilanden, maar aan de andere kant is hij degene die hier aan de bel trekt en de weg vindt op de departementen en naar de bewindspersonen. De huidige Rijksvertegenwoordiger doet dat ook. Men kan vinden dat dit nog meer zou moeten gebeuren. De situatie van 10 oktober 2010 bestaat nog niet zo lang en ik zie zeer wel de mogelijkheid dat het zich die kant op ontwikkelt. Dat lijkt mij verstandiger

dan er een tweede functionaris naast te zetten. Het is echter aan de BES-eilanden. Als men daar vindt dat hier een lobbyist neergezet moet worden, kan men dat besluiten, zoals ook gemeenten dat kunnen doen. Ik aarzel echter om dat staatkundig te verankeren. Ik zou dan liever zien dat de functionaris de dubbelrol vervult zoals de CdK dat doet.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): In de schriftelijke ronde voorafgaand aan dit debat hebben wij daarover een vraag gesteld. Ik heb het nog even nagelezen, maar uit het antwoord leid ik niet af dat de Rijksvertegenwoordiger een bestuurder is. Ik zie in het antwoord op de schriftelijke vragen meer een ambtenaar die door de minister wordt aangestuurd en die aan de ministers verantwoordelijkheid moet afleggen. Is het nu een bestuurder of een ambtenaar?

Minister **Plasterk**: De CdK heeft in zijn of haar rol als rijksheer ook een verantwoordelijkheid naar het kabinet te vervullen. De burgemeester is in het bestel ook een bestuurder, maar hij is niettemin gebonden aan een aantal wetten, regels en aanwijzingen.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Die wordt toch ook geacht de belangen van zijn provincie te behartigen?

Minister **Plasterk**: Ja, maar er is niets wat zich ertegen verzet dat de Rijksvertegenwoordiger hier aan de bel trekt en zegt dat iets niet goed gaat. Dat doet hij ook.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): In de schriftelijke antwoorden vind ik dat niet duidelijk. Toen wij op werkbezoek waren, gaf de bevolking van de eilanden aan ook niet de indruk te hebben dat hij die taak serieus neemt. Zijn uitvoerende taak neemt hij heel serieus, maar de bevolking en de bestuurders hebben de indruk dat hij de taak om de eilanden te vertegenwoordigen bij onze ministeries niet voldoende serieus neemt.

Minister **Plasterk**: Ik ben blij dat ik kan ophelderen dat het in ieder geval kan. In mijn ervaring doet hij dat overigens ook. Tussen de Bovenwindse en de Benedenwindse Eilanden ligt 900 kilometer, dus er ontstaat vrij snel de indruk dat je niet voldoende aanwezig bent. In de functie is er niets wat zich ertegen verzet om ook de andere rol te spelen.

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Toen ik het voorbeeld van de CdK gaf, was ik mij ervan bewust dat de minister precies het antwoord zou kunnen geven dat hij nu geeft, namelijk dat het een CdK is maar dat de functie zich naar twee kanten heeft ontwikkeld. Die vergelijking gaat inhoudelijk niet helemaal op. Het is een heel natuurlijke ontwikkeling geweest die zich in een periode van 200 jaar heeft voltrokken. Er was niet direct een concrete aanleiding waarom je in het begin al die tweezijdigheid zou moeten inbouwen. Bij de functie van Rijksvertegenwoordiger -- bij mijn weten is het een bestuursorgaan, dat leid ik althans af uit de WolBES -- ligt dat heel anders. Bij de eilanden was er direct na 10 oktober 2010 en zeker nu na tweeënhalf jaar behoefte aan een functionaris die beide rollen vervult. Dat moet ook zichtbaar zijn in de naamgeving. Ik heb daaraan de vraag gekoppeld of de minister vindt dat dit bestuursorgaan een zekere doorzettingsmacht richting Den Haag nodig heeft, juist met het oog op een ordentelijke invoering van wetgeving op de BES-eilanden. Ik denk dat hier de naam wel van belang is en dat aan die naam een extra bevoegdheid gekoppeld zou moeten zijn.

Minister **Plasterk**: Ik hecht niet vreselijk aan de naam, maar ik vind het nu ook weer zoiets om die elke paar jaar te veranderen. De CdK is een mooi voorbeeld, want die naam doet ook niet helemaal recht aan datgene wat de CdK doet.

Over de doorzettingsmacht wil ik duidelijk zijn. Wij gaan de hele structuur in de war schoppen als de Rijksvertegenwoordiger doorzettingsmacht krijgt naar de ministeries. Dan treedt hij in de ministeriële verantwoordelijkheid, terwijl de openbare lichamen zich in principe tot het Rijk verhouden zoals de gemeenten zich tot het Rijk verhouden. Ik wil daarmee dus oppassen. Hij kan aan de bel trekken en zaken aankaarten en dat gebeurt ook.

Laat ik de andere kant van de medaille ook laten zien. Als je het per hoofd van de bevolking uitdrukt, is er geen plek in Nederland waarvoor zoveel bestuurlijke aandacht is als voor de BES-eilanden. Wij hebben hier de Caribisch Nederland-week gehad, waarbij heel politiek Den Haag op zijn kop stond. De Kamerleden zijn regelmatig daar om er contact te hebben. De gedeputeerden van daar zijn regelmatig hier. Er is niemand van een bestuurlijk lichaam staande voor het aantal inwoners waarvoor bijvoorbeeld Bonaire staat, die zo goed de weg weet te vinden naar de politiek in Den Haag als mensen van de BES-eilanden. Ik weet wel dat er goede redenen voor zijn. Je kunt de een BES-eiland niet vergelijken met een gemeente van dezelfde omvang, want de omstandigheden zijn uitzonderlijk. Men weet die weg echter wel te vinden.

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Ik wil er nog één vraag aan vastkoppelen. De minister zegt dat het niet zo handig is om na tweeënhalf jaar de naam te veranderen. Wij krijgen echter nog een evaluatie. Ik neem aan dat in het kader van de evaluatie die functie wordt meegenomen. Het ligt dan voor de hand om dit soort zaken te bekijken, inclusief de naamgeving en de bevoegdheden. Is de minister bereid om dit punt in de evaluatie mee te nemen?

Minister **Plasterk**: Ik ben daartoe bereid. Ik gaf slechts een eerste reactie op de vraag, maar dat is natuurlijk mogelijk.

Dan kom ik bij de legislatieve terughoudendheid. Een aantal sprekers wijst erop dat die intentie onvoldoende wordt waargemaakt en dat de drie filters kennelijk niet voldoende werken om te zorgen dat er geen situaties ontstaan. Soms

worden er overigens voorbeelden genoemd die al in een eerder stadium zijn opgelost, zoals wetgeving over de waterleiding op een eiland waar geen waterleiding bestaat. Die voorbeelden zijn al eerder afgevangen.

Er is inmiddels een interdepartementaal juristenoverleg dat niet anders doet dan proberen om tussen de departementen de legislatieve terughoudendheid te organiseren. Zo wordt er bij het eerste filter, voordat er iets de ministeries uitgaat, nagegaan of het allemaal nuttig en nodig is en of je postcodes moet uitrollen in een gebied waar 1.100 mensen wonen en waar slechts één weg is. Wij doen er van onze kant alles aan. Wij hebben goede afspraken gemaakt tijdens de Caribisch Nederland-week. Wij hebben tegen de bestuurders daar gezegd dat zij aan de bel moeten trekken als er iets van de rails loopt, zodat wij ernaar kunnen kijken. Dat is volgens mij de beste manier om dit aan te pakken.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Uit eigen ervaring weet ik dat als je een stel juristen bij elkaar zet, dat niet per se tot minder regels leidt. Dat zou toch tot nadenken moeten stemmen. Zou bij dat overleg niet bij uitstek de Rijksdienst Caribisch Nederland aanwezig moeten zijn, de Rijksvertegenwoordiger of zijn dienst? Die kunnen immers praktijkervaring inbrengen. Dat zou ik zeer op prijs stellen.

Minister **Plasterk**: Ik weet niet of dat het geval is, maar het lijkt mij een nuttige suggestie. Ik zal nagaan of de Rijksvertegenwoordiger vertegenwoordigd is bij dat overleg.

Ik sprak over de BES, maar misschien is het goed om ook de individuele eilanden even in algemene zin langs te lopen. Een aantal sprekers heeft dat immers ook gedaan. Allereerst viel het mij op -- daar was ik blij mee -- dat er zo positief werd gesproken over Aruba. Ik heb sprekers zelfs horen zeggen dat zij daar niet zo veel zorgen over hadden. Ik ben ook onder de indruk van de voortvarende manier waarop de regering daar de zaken aanpakt en probeert de economie te stimuleren. Aruba was ook koploper wat betreft het organiseren van goede verhoudingen met Nederland en het zoeken naar situaties van gemeenschappelijk belang in plaats van voortdurende de strijd te zoeken. De samenwerking met de regering van Aruba is uitstekend.

Ik wil hier echter één kanttekening bij plaatsen. Wij worden iets indringender geconfronteerd met de financiële situatie op Sint-Maarten of Curaçao doordat wij het College financieel toezicht hebben dat ons voortdurend rapporteert over hoe het daar gaat. Dat is niet het geval bij Aruba. Dat wil echter niet zeggen dat er geen zorgen hoeven te zijn over de situatie daar. De schuldquote op Aruba is ongeveer twee zo groot als op Curaçao en Sint-Maarten. De economie wordt stevig gestimuleerd en er worden goede dingen gedaan, maar dat gebeurt wel voor een deel van geleend geld. De geschiedenis zal uitwijzen hoe dat uiteindelijk gaat. Op zichzelf is stevig stimuleren natuurlijk de manier om ervoor te zorgen dat het vliegwiel de goede kant op gaat draaien, maar daar kunnen ook zorgen over zijn. Ik deel dus de waardering voor de voortvarende manier waarop men daar werkt, maar ik wil wel gezegd hebben dat de begroting natuurlijk nog niet binnen de Europese 3%-norm zit.

Over Curaçao sprak de Kamer daarentegen met veel meer zorg. Daar wil ik ook een keerzijde bij noemen. Onder het kabinet-Betrian is er al een grote verbetering aangebracht. Vervolgens is er een zakenkabinet gekomen, met de nadrukkelijke bedoeling dat het na zes maanden over zou gaan in een politieke regering. Ik heb dit weekend de gouverneur nog gesproken. De indruk is dat de regering er wellicht deze week al zou kunnen zijn. Dan is het vaste voornemen dat deze regering doorgaat met het programma van het zakenkabinet en dat er vier van de zeven bewindspersonen uit het zakenkabinet doorgaan naar het nieuwe kabinet. Er wisselen er dus slechts drie. Op cruciale portefeuilles als financiën en justitie is het de bedoeling dat de bewindspersonen uit het zakenkabinet doorgaan. Ik ben het er zeer mee eens dat dit een wending ten goede is. Ik heb er vertrouwen in dat die lijn zal worden doorgezet door het politieke kabinet. Ik vind dat wij dat vanuit Nederland positief moeten oppakken en dat wij de samenwerking, die al een stuk beter is geworden dan zij in het verleden was, moeten proberen voort te zetten.

Op Sint-Maarten is er een politieke patstelling ontstaan, zoals in de media heeft gestaan. Ik wil mij niet te diep in de politiek van Sint-Maarten begeven, bij deze gelegenheid of welke gelegenheid dan ook. Er is een soort patstelling ontstaan omdat de Staten het vertrouwen in de regering hebben opgezegd. De regering zou dan de Staten kunnen ontbinden, waardoor er verkiezingen komen. Dat gebeurt echter nu niet. Daarmee wordt een ingewikkelde situatie gecreëerd, met name omdat een meerderheid van de ministers meent dat er verkiezingen zouden moeten worden uitgeschreven. Dat wordt niet geagendeerd in de ministerraad en daardoor gebeurt het niet. Dat is de patstelling waar het land zich nu politiek in bevindt. Dat laat ik verder aan het land Sint-Maarten. Daar wil ik dus niet meer over zeggen dan dit.

Wat ik belangrijk vind vanuit Nederland -- ook vanuit de rijksministerraad is daar herhaaldelijk op aangedrongen -- is dat als er een nieuwe regering komt, er een strenge integriteitstoets wordt uitgevoerd. Op Curaçao heeft men dat gedaan. Dat heeft er inderdaad toe geleid dat er nu een kabinet zit op Curaçao -- het is nu nog een doorstart van het zakenkabinet, waar iedereen politiek alles van kan vinden -- met mensen van wie men weet dat zij er zitten er voor de publieke zaak zitten en niet met verkeerde zaken bezig zijn. Dat is zo ontzettend belangrijk, binnen het Koninkrijk, voor de internationale relaties, voor het bedrijfsleven en voor de financiële markten. Laten wij hopen dat er, wat er ook politiek verder gebeurt, er een regering komt met mensen van wie eenieder weet dat zij aan strenge eisen van integriteit voldoen. Daar is vanuit de rijksministerraad uitdrukkelijk op aangedrongen.

Ik kom bij het laatste punt van mijn algemene deel, waarna ik overga tot de beantwoording van de specifieke vragen. Ik wil nog iets zeggen over de kinderrechten. UNICEF heeft inderdaad een rapport aangeboden over de kinderrechtensituatie in de Cariben. Ik heb het gelezen. Het is per eiland een dik pak, met een oplegger waarin het wordt samengevat. Als je alleen maar opsomt wat er niet goed gaat, klinkt de situatie bijna gruwelijk. Dat is echter niet helemaal de algemene conclusie van het rapport. Men concludeert allereerst dat er veel dingen goed gaan en dat veel dingen beter gaan dan zij voorheen gingen. UNICEF noemt bijvoorbeeld toegang tot gratis en voor iedereen beschikbaar onderwijs. Dat is een kinderrecht. Er zijn veel landen, ook veel in de Cariben, waar dat niet wordt gerealiseerd. Dat is in de andere landen en op de BES-eilanden wel het geval. Over de gezondheidszorg voor kinderen worden ook positieve dingen gezegd.

Er worden ook serieuze zorgen aangetekend. Voor Aruba werd obesitas als een groot probleem aangeduid. Het is een kinderrecht om fatsoenlijke voeding te krijgen waardoor je op een gezonde manier je lichaam ontwikkelt. Wanneer kinderen niet gezond worden gevoed, is dat buitengewoon zorgelijk.
Tienerzwangerschappen zijn een probleem. Je moet betere voorlichting geven om die te voorkomen. Schooluitval is een groot probleem, met name op Curaçao. Dat leidt tot een hoop sociale ellende. In zijn algemeenheid wordt gesignaleerd dat vaders te veel afwezig zijn.

Met deze opsomming wil ik een paar dingen zeggen. Het gaat om serieuze problemen. Kinderen hebben recht op goede voeding en op een veilig thuis zonder dreiging van bijvoorbeeld incest. Ik wil er ook mee zeggen dat deze problemen niet met één maatregel kunnen worden opgelost. Er zitten ook patronen in misbruik en huiselijk geweld. Het is vaak gedrag dat men van de eigen vader heeft overgenomen. Er moet van alles aan gebeuren.

Ik was sowieso onder de indruk van Helmin Wiels en ook van zijn positie op dit punt. Hij gaf echt het goede voorbeeld. Ik heb bij zijn begrafenis geciteerd uit het interview dat hij aan NRC heeft gegeven. Dat hebben de leden vast allemaal gelezen. Ik vond het wel aandoenlijk dat hij zei dat hij met zijn kinderen in een mandje naar het consultatiebureau ging, omdat hij vond dat de vader een verantwoordelijkheid heeft voor zijn eigen kinderen. Hij zei erbij dat de vrouwen dachten dat hij homoseksueel was, maar dat hij ze had uitgelegd dat het heel normaal is dat je als man ook voor je baby's zorgt. Ik vond het mooi dat hij niet alleen die opvatting had, maar dat hij die ook wilde uitdragen als politiek leider. Hij wilde het voorbeeld te geven en laten zien dat je je verantwoordelijkheid moet nemen. Het is daar een structureel probleem dat te veel vaders kun gezin laten zitten.

Een vervolgvraag is wat wij hieraan kunnen doen. Ik wil niet stoppen bij het formele antwoord, namelijk dat de zorg voor de jeugd een verantwoordelijkheid is van de afzonderlijke landen. Je kunt het echter toch niet hebben dat in ons Koninkrijk, dat bestaat uit vier landen en alles bij elkaar opgeteld een van de rijkste rijken ter wereld is, kinderen in schrijnende situaties verkeren. Ik vind dus dat we dat wel gezamenlijk moeten agenderen. Dat wil niet zeggen dat Nederland weer gaat betalen voor de oplossing van problemen in andere landen, maar wel dat we met elkaar bespreken hoe we vanuit Nederland expertise ter beschikking kunnen stellen en daar ondersteuning bij kunnen bieden. Sowieso hebben we op de BES-eilanden een andere verantwoordelijkheid, want daar zijn we als regering verantwoordelijk. Om een lang verhaal kort te maken: nog voor deze zomer komt er een eerste gezamenlijke reactie op het rapport van de ministeries van VWS, OCW, SZW, V en J en BZK. Daarin reageren we op de bevindingen in het rapport en schetsen we wat we er vanuit Nederland aan denken te kunnen bijdragen. Bij die gelegenheid kan de Kamer hierop terugkomen.

De heer **Ester** (ChristenUnie): Ik ben heel blij dat de minister de rapporten heeft gelezen. Ook ik heb ze allemaal gelezen. Ik ben erg geschrokken van de conclusies. De minister heeft het over bepaalde culturele patronen. Die kan hij niet veranderen. Er zijn echter ook bepaalde gegevenheden als het gaat om de sociaaleconomische positie, het onderwijs en tienerzwangerschappen. Op die gebieden kan de minister als vertegenwoordiger van het kabinet wel zaken inzetten. Dat geldt zeker voor de BES-eilanden. Ik zou dus toch graag wat meer willen horen, zeker over de BES-eilanden. Daar heeft de minister voor kinderen directe beleidsverantwoordelijkheid. We hebben het immers wel over de jongste generatie, die gestalte moet geven aan dat prachtige Koninkrijk van ons. Daar gaat het gewoon niet goed mee. Wat gaat de minister doen voor de kinderen op de BES-eilanden?

Minister **Plasterk**: Ik ben het helemaal eens met de stelling dat we ons daar ten volle voor verantwoordelijk voelen. Daarom noemde ik net ook de verschillende departementen. Op de BES-eilanden zijn de ministers van onder andere Volksgezondheid, Onderwijs en Sociale Zaken natuurlijk verantwoordelijk voor elk van die deelterreinen. Om te voorkomen dat die verantwoordelijkheid voortdurend bij een ander op het bord wordt geschoven, hebben we voor een gemeenschappelijke beleidsreactie gekozen. Bij de andere landen in het Koninkrijk staan we iets meer op afstand, maar dat vind ik geen reden om maar de andere kant op te kijken. Je kunt het immers gewoon aankaarten. Ik heb al gezegd dat ik dit weekend de mp's van die andere landen zie. Dan wil ik dit ook aan de orde stellen en als gemeenschappelijk probleem op tafel leggen. Zij zullen evenzeer geschrokken zijn van de conclusies.

De heer **Ester** (ChristenUnie): Ik dank de minister voor dit antwoord. Als minister is hij verantwoordelijk voor de coördinatie van de beleidsreacties. Kan hij ook een paar extra stappen zetten, zodat we echt een plan krijgen voor de manier waarop het kabinet die forse problemen

gaat aanpakken, in plaats van een paar goedbedoelde beleidsreacties van individuele departementen?

Minister **Plasterk**: Ik meen dat ik mijn coördinerende rol nu juist heb ingevuld door te zeggen dat we met een gemeenschappelijke reactie komen, in plaats van met afzonderlijke reacties van verschillende departementen. Die reactie komt er voor de zomer, en dat is best snel. We pakken dit dus direct en in samenhang op.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik denk dat de minister nog apart ingaat op de armoede die een en ander veroorzaakt. Ik wil echter graag weten wat hij vindt van mijn suggestie om een campagne te voeren voor de gerechtelijke vaststelling van het vaderschap. Daarmee kan de mentaliteit veranderd worden. Waarschijnlijk heeft hij destijds ook dat interview van Rosenmöller met die knullen gezien, die zeiden: tja, er zal wel een jongen aan te pas gekomen zijn. Het doet ze echter helemaal niets. Ik denk dat het goed zou zijn om, als jongens niet betalen voor het kind, te vragen om gerechtelijke vaststelling. Die mogelijkheid is er tenslotte. Ik denk dat je het maar tien keer hoeft te doen of ze gaan allemaal aan het condoom.

Minister **Plasterk**: Ik begrijp de suggestie, maar mijn aarzeling zit hem in de rechtsstatelijkheid van het geheel. Ik ben DNA-onderzoeker. Als je bij die paar duizend mensen DNA afneemt, kun je met één uitdraai en binnen 24 uur de vader vaststellen. Technisch kan dat allemaal. Ik vraag me echter sterk af of je dat ook moet willen, en of dat rechtsstatelijk allemaal kan.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik ben het artikel kwijt, maar het is artikel tweehonderd zoveel van ons Burgerlijk Wetboek. In Nederland gebeurde dit vroeger heel regelmatig. Met een bloedonderzoek kwam dan voor 99% vast te staan dat iemand de vader was, "behoudens apen" stond er dan bij. Dat gebeurde vroeger heel vaak. Je hoeft het maar een paar keer te doen. Je kunt het niet opleggen, maar je kunt vrouwen wel stimuleren om de vader aan te wijzen en te gaan procederen als hij niet wil betalen.

Minister **Plasterk**: Ik noemde net het voorbeeld van Wiels. Ik denk toch dat de beste weg is dat politieke leiders de verantwoordelijkheid nemen en naar voren treden. Zij moeten aangeven dat het niet normaal is dat je ergens een kind verwekt en wegloopt. Dat zal een culturele verandering vereisen. Ik krijg de indruk dat mevrouw Quik die verandering ook beoogt, maar dan met zo'n schoktherapie. Ik denk dat het langs de culturele weg moet gaan. Ik zie geen andere weg. Ik denk niet dat we dit met een eenvoudige juridische maatregel kunnen veranderen. Dit is diep geworteld in de tradities van mensen.

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Ik noemde het rapport van UNICEF in combinatie met schooluitval en bezuinigingen op het onderwijs. Dat is een wat breder verband. Ik vind het heel goed om te horen dat ook de minister dit een probleem vindt, en dat hij het wil aankaarten bij de bewindspersonen in de betreffende landen. Mijn vraag was ook of het niet goed zou zijn om dit onderwerp wat structureler te agenderen, of in ieder geval voor te stellen dat het een agendapunt wordt bij de Koninkrijksconferenties. Dat geeft toch wat meer structurele aandacht aan deze zaken dan het alleen bij gelegenheid noemen ervan.

Minister **Plasterk**: We hebben het rapport twee weken geleden gekregen. Ik spreek dit weekend alle mp's van de drie landen. Ik vind het niet aan mij om hier in Nederland een toezegging te doen over hoe we dit gaan doen. Ik wil dit punt daar bij ze aankaarten. Ik ben ervan overtuigd dat ook zij het als een punt van grote zorg zien. In gezamenlijkheid kunnen we dan bekijken hoe we dit het beste kunnen aanpakken. De weerslag daarvan kan ik aan de Kamer doen toekomen in de brief die het kabinet sowieso over deze kwestie stuurt.

Dat is ook meteen een brug naar de vragen van mevrouw Van Bijsterveld. Ik houd de volgorde van de sprekers aan. Daarbij geldt dat de eerste spreker altijd veel punten aansnijdt die anderen ook hebben aangesneden, maar dat zij dan zo.

Allereerst ga ik in op de Koninkrijksconferentie. Ook de heer Van Kappen vroeg daarnaar. Vanwege het feit dat die conferentie dit jaar niet gehouden wordt, vroeg hij zich af of er wel voldoende gevoel van urgentie is. Ik zal hem precies zeggen hoe dit gegaan is. We moesten constateren dat de werkgroepen die zijn ingesteld, weinig hebben gedaan. Dat is niet mooi, maar het is niet anders. Men is op de eilanden met andere kwesties bezig geweest dan met die werkgroepen. We hebben elkaar vervolgens aangekeken en ons afgevraagd of we de Koninkrijksconferentie moesten schrappen. Het heeft immers geen zin om daar voor de formaliteit te gaan zitten. Toen heb ik het volgende gesuggereerd. We staan nu aan de vooravond van een belangrijke evaluatie. Ook staan we in een aantal landen van het Koninkrijk op een politiek kantelpunt. Zou het nou niet goed zijn om, in plaats van de Koninkrijksconferentie, die heel formeel is en sterk op structuur en regeltjes gericht, een beraad te organiseren waarin we elkaar in beslotenheid eens diep in de ogen kunnen kijken? We kunnen ons dan afvragen wat we nou met dat Koninkrijk willen en wat we van elkaar verwachten. Dat is de aard van de bespreking die we in de komende week hebben. Ik vind het eigenlijk juist het bewijs van een gevoel van urgentie dat we dit zo doen. Niets was immers gemakkelijker geweest dan een aantal dingen formeel af te tikken en een jaar lang verder te gaan met die werkgroepen. Ik denk dat dit een nuttige manier is om het in te vullen.

Mevrouw Van Bijsterveld vroeg of een aantal terreinen kan worden meegenomen in het Koninkrijksberaad, zoals we het maar genoemd hebben. Dat kan. Juist werkloosheid, onderwijs en gezondheidszorg zijn echter typisch

landsaangelegenheden. Dat wil echter niet zeggen dat je er niet over kunt spreken of niet kunt kijken wat je met elkaar kunt doen. De heer Thom de Graaf sprak over een "hub to the Americas". Aruba heeft daarin inderdaad het goede voorbeeld gegeven. Het is daar voortvarend mee aan de slag gegaan. Minister-president Eman was onlangs hier en heeft dit niet alleen met de mond beleden. Hij is namelijk al die bedrijven langsgegaan: Schiphol, de KLM, Shell en noem ze allemaal maar op. Hij heeft ze geïnteresseerd om hier ook echt invulling aan te geven. Ik weet dat men dit ook op Curaçao een interessante ontwikkeling vindt en haar wil oppakken. Het is, in modern jargon, duidelijk een win-winsituatie als we dit op deze manier kunnen organiseren.

Mevrouw Van Bijsterveld vroeg naar de versterking van de gouverneurs. De juridische functie bij het kabinet van de gouverneur is na 10-10-10 geborgd en op Sint-Maarten zelfs versterkt. Dat nieuwe land kon niet terugvallen op de wetgevende capaciteit die al werkzaam was voor de Nederlandse Antillen. Dit vraagt dus meer van het kabinet van de gouverneur dan bijvoorbeeld op Curaçao. Op Sint-Maarten geldt bovendien een plan van aanpak. Dat heeft tot gevolg dat de inrichting van de functie regelmatig door de voortgangscommissie wordt getoetst en wordt besproken in het overleg tussen de mp van Sint-Maarten en de regering van Nederland. Het belang van goede wetgeving wordt ook door dat land ondersteund. Onlangs heeft iemand van mijn directie Constitutionele Zaken en Wetgeving (CZW) daar langere tijd gewerkt. Op een eerste reis naar de landen heb ik de onderlinge regeling Ambtelijk Wetgevingsoverleg Koninkrijk (AWOK) ondertekend met de collega's overzee. Aan het overleg overzee nemen ook de directeuren wetgeving deel en de raadsadviseur koninkrijksrelaties van de wetgevingsdirectie van mijn ministerie. Een doel is om te komen tot een verbetering van de kwaliteit van de wetgeving. Wij proberen die dus zeker te bereiken.

Over de legislatieve terughoudendheid met betrekking tot de BES-eilanden heb ik al gesproken, alsook over de positie van de Rijksvertegenwoordiger met name in de communicatie tussen Nederland en de BES-eilanden twee kanten op.

Dan kom ik op het welvaartsniveau, specifiek de differentiatie die daarin plaatsvindt. Daar hebben diverse sprekers aandacht voor gevraagd. Allereerst was het uitgangspunt op 10-10-10 om de welvaarts- en voorzieningenniveaus af te stemmen op de situatie op dat moment en vervolgens van daaruit te gaan werken aan verbetering. De doelstelling was nooit om het in een keer op te trekken naar het niveau van Nederland. Dat zou aan allerlei kanten niet reëel zijn en budgettair ongelooflijke consequenties hebben. Het zou ook in de regio tot eigenaardige situaties leiden.

Overigens is die differentiatie niet eenzijdig. Over de tandheelkundige zorg en de fysiotherapie waren diverse leden kritisch omdat de regering op de BES-eilanden een maatregel doorzette die in Nederland al was doorgezet. Er werd gezegd: houd toch rekening met de differentiatie, omdat daar de tandheelkundige zorg met de achterstanden daarin anders is. Er zit in die differentiatie dus een tweezijdigheid. Dat geldt ook voor de koopkracht. Er is geen kinderbijslag maar wel een toelage voor mensen die in de bijstand zitten en de belasting is veel lager. Beneden een bepaald inkomensniveau wordt eigenlijk geen belasting geheven. Dat is fundamenteel anders dan in Nederland.

Die differentiatie moet dus altijd proportioneel zijn, gemotiveerd zijn en in de wet vastliggen. Je kunt daar dus geen willekeur in plegen, maar die differentiatie is wel ingebakken in de structuur die op 10-10-10 door de Kamers is vastgelegd.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik begrijp niet zo goed wat de minister hiermee probeert te zeggen. Wij waren inderdaad kritisch over de tandheelkundige zorg en de fysiotherapie, juist omdat de situatie op de BES-eilanden fundamenteel verschilt in die zin dat je in Nederland een aanvullende verzekering kunt afsluiten en dus kunt kiezen voor tandheelkundige zorg, terwijl dat op de BES-eilanden niet het geval is. Wij waren ook kritisch omdat de toezegging was gedaan dat de tandheelkundige zorg op basisniveau zou worden gebracht omdat er nooit iets was gedaan aan tandheelkundige zorg. Wat is nou precies de strekking van wat hij beoogt te zeggen, want ik kan het niet volgen.

Minister **Plasterk**: Ik beoog niet om hier namens de minister van VWS de hele discussie weer te recapituleren, maar een van de argumenten in de Tweede Kamer om aandacht te vragen voor de tandheelkundige maatregelen was: de situatie is daar een andere dan hier, dus er is reden voor differentiatie. Ik wil er slechts op wijzen dat die differentiatie twee kanten op kan zijn. Dat kan een reden zijn om daar een budgetbeperkende maatregel niet door te voeren die in Nederland wel is doorgevoerd. Dat kan ook een reden zijn om te zeggen: de AOV of de kinderbijslag daar is niet dezelfde als de AOW of kinderbijslag in Nederland.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Misschien is het maar een gedachte waar ik in tweede termijn nog op terugkom, maar voor de mensen daar en ook voor mensen als mijzelf komt het af en toe een beetje hapsnap over: het is de ene keer dit en de andere keer dat. Er is geen duidelijk perspectief van waar wij naartoe gaan en hoe wij daar gefaseerd komen. Ik weet niet op welke gronden, maar er is op een gegeven moment besloten tot een bepaald pakket voor de BES-eilanden -- ik heb het nu even alleen over de BES-eilanden -- maar misschien moeten wij nog een keer goed kijken of dat pakket wel het juiste pakket is geweest. Zouden wij dat pakket niet eens opnieuw tegen het licht moeten houden en zouden wij ons niet moeten afvragen of wij met de kennis van nu niet tot een andere afweging zouden zijn gekomen?

Minister **Plasterk**: Dat kan. Dat gesprek moet dan worden gevoerd met de collega van VWS, maar vanuit de eenheid van regeringsbeleid wil ik daar wel het volgende bij noemen. Ik wil dit namelijk niet afschuiven …

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Even voor de orde. Het gaat juist niet om de collega van VWS. Het gaat om de samenhang van het pakket. Wij hebben afgesproken: geen kinderbijslag, geen huurtoeslag, geen zorgpremie, geen dit, geen dat. De minister zou als coördinerend minister het voortouw kunnen nemen en zeggen: wij hebben dat pakket afgesproken, maar misschien is dat pakket bij nader inzien toch niet zo verstandig en moeten wij dat eens opnieuw bekijken.

Minister **Plasterk**: Ik weet niet of dat bij nader inzien niet zo'n verstandig pakket is geweest. Ik wil er ondanks deze opmerking op wijzen dat de zorgkosten voor de BES-eilanden in 10-10-10 15,3 miljoen waren. Die zijn sinds 10-10-10 verviervoudigd. Dus als je gaat heroverwegen, weet dan waar je aan begint. Daar zijn naar Nederlandse maatstaven nieuwe arrangementen gecreëerd, die hebben geleid tot een verviervoudiging van de zorgkosten. Dat een collega daar op een gegeven moment een grens aan stelt, wil ik hier dus verdedigen.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Dat begrijp ik helemaal. De mensen op de BES-eilanden zijn ook onder de eersten om dat te begrijpen. Mij irriteert echter dat niet duidelijk is of de kosten zijn verviervoudigd doordat er verkeerd begroot is of doordat er geen rekening is gehouden met achterstallig onderhoud, zoals het ministerie van OCW overigens wel doet. Dat zegt: wij hebben een aantal gebouwen neer te zetten; dat is niet regulier. Ook is niet duidelijk wat er is veroorzaakt door de wisselkoersen. Het is dus een brij. In eerste termijn hebben meerdere partijen gezegd: laten wij komen tot een ontwikkelagenda waarin wordt geformuleerd waar wij heen willen en wat dat dan betekent. Het is nu -- vergeef mij het woord -- een beetje een ratjetoe. Soms is het namelijk de wisselkoers. Soms is zijn het tegenvallende uitgaven voor uitzendingen die de bevolking niet vraagt. Het is alles bij elkaar. Wij willen eigenlijk toe naar een heldere visie: daar willen wij heen en zo willen wij er komen.

Minister **Plasterk**: Zeker, en die hebben wij ook. Ik had mevrouw Linthorst op dit punt apart willen beantwoorden, maar ik kan het ook bij deze interruptie doen. Er zijn per eiland ontwikkelplannen die zijn afgestemd met de Nederlandse departementen. In de Caribisch Nederland-week hebben wij met de eilandbestuurders afgesproken dat wij de door de eilanden op te stellen en aan te passen ontwikkelplannen in het najaar gaan bespreken. Dan zal ook naar de financiering worden gekeken, waarbij wel geldt dat de budgetten aan de zijde van het Rijk beperkt zijn, maar binnen die context zullen wij precies doen wat mevrouw Linthorst vraagt. Die afspraken zijn gemaakt met de eilandbestuurders toen zij hier waren. Ik ben het er namelijk volledig mee eens dat er geen sprake van mag zijn dat er geen planmatige aanpak in zit. Ik krijg de indruk dat dat niet een bevredigend antwoord is.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Dat is een geheime planmatige aanpak, begrijp ik.

Minister **Plasterk**: Sorry?

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Een geheime planmatige aanpak.

Minister **Plasterk**: Nee. Tussen de bestuurders van de BES-eilanden en de Nederlandse regering is afgesproken om die plannen uit te werken. Vervolgens zullen ze ook worden voorgelegd.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik heb gevraagd naar de armoede. Daar heeft het Sociaal en Cultureel Planbureau onderzoek naar gedaan. Ik heb erop gewezen dat het College voor de Rechten van de Mens, dat wij niet voor niks heel recentelijk hebben ingesteld, zegt: je kunt je niet beroepen op gemaakte afspraken; je moet hier en nu voor ieder verschil een impact assessment maken. Als wij al een rapport van het SCP hebben waardoor wij weten hoe het met de armoede zit, hoeft een impact assessment misschien niet voor van alles en nog wat, maar dat is wel de eerste basis die wij moeten hebben. De minister kan niet volstaan met te zeggen: er is geen kinderbijslag omdat dat in 2006 is besproken toen wij met elkaar aan tafel zaten. Dat heb ik in de schriftelijke beantwoording steeds vernomen. Dat hoor ik de minister nu eigenlijk weer zeggen.

Minister **Plasterk**: Ik heb zojuist in antwoord op de vraag van mevrouw Linthorst gewezen op de ontwikkelplannen. En naar de armoede is vorig jaar onderzoek gedaan. Ik weet dat de Kamer niet tevreden was over de reikwijdte daarvan, maar de staatssecretaris Klijnsma van Sociale Zaken zal volgende maand de BES-eilanden bezoeken. Zij zal tijdens dat werkbezoek uitgebreid spreken met werkgevers, werknemers en anderen, en dit onderwerp daar agenderen. Als coördinerend minister zeg ik dat mevrouw Quik ervoor kan kiezen om de voortgang van het gesprek over sociale zaken op de BES-eilanden met collega Klijnsma te bespreken. Ik kan me voorstellen dat dit gebeurt nadat zij haar werkbezoek daar heeft afgelegd.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Het is mij niet helemaal duidelijk waarom in Nederland het SCP altijd de onderzoeken doet en waarom het dat niet op de BES-eilanden doet. Dan pas zou ik tevreden zijn en denken dat we een rapport hebben dat we kunnen vergelijken met de situatie in Nederland.

Minister **Plasterk**: Dat gesprek zou ik willen verwijzen naar de portefeuillehoudend bewindspersoon, dat wil zeggen staatssecretaris Klijnsma.

De heer **Van Kappen** (VVD): Het voorzieningenniveau is iets wat ons al heel lang achtervolgt. Het is breder dan alleen maar volksgezondheid, want het heeft te maken met het totale pakket. Tijdens de beraadslagingen over 10-10-10 is gezegd dat het niveau van de voorzieningen in ieder geval acceptabel moest zijn binnen de Nederlandse context. Iedereen begrijpt dat je niet meteen het voorzieningenniveau van Nederland kunt transplanteren naar de eilanden. Dat heeft de minister uitgelegd en daar is iedereen het mee eens. Er is echter een onduidelijke frase gebruikt en die proberen we op dit moment in te vullen, namelijk dat het voorzieningenniveau in ieder geval acceptabel moest zijn binnen de Nederlandse context. Ik heb me toen ook al afgevraagd wat dat was en we groeien er nu langzaam naartoe, maar het is meer dan alleen maar volksgezondheid. Ik sluit me een beetje aan bij wat mevrouw Linthorst al heeft gezegd. Ik zal het niet herhalen, maar ik denk dat met name de ontwikkelagenda, waarin de minister nu inzicht heeft gegeven, zou kunnen leiden tot de uiteindelijke vaststelling van wat het voorzieningenniveau dan moet zijn. Dat is natuurlijk geen statisch gegeven. Dat zal blijven fluctueren. We moeten in ieder geval langzaam toe groeien naar een voorzieningenniveau dat past binnen de Nederlandse context. Die onduidelijkheid heeft vanaf het eerste moment bestaan. Iedereen vroeg zich altijd af wat daarmee precies werd bedoeld. Ik hoop dat de minister het met mij eens dat we met name de ontwikkelagenda zouden kunnen gebruiken om dat geleidelijk in te vullen en dat niveau te bereiken dat wij met zijn allen acceptabel achten. Dat is breder dan alleen maar volksgezondheid.

Minister **Plasterk**: Daar ben ik het mee eens. Dat geldt bijvoorbeeld voor het onderwijs. Ik heb ook scholen bezocht die ik fatsoenlijke scholen vond, een school waar ik mijn eigen kinderen ook naartoe zou willen sturen. Dat is toch een beetje in beeld brengen van wat met "acceptabel" wordt bedoeld, namelijk dat je je niet hoeft te generen om te denken dat er Nederlandse kinderen naartoe gaan. Maar bijvoorbeeld op het gebied van de infrastructuur hebben de wegen bijvoorbeeld op Sint-Eustatius of Bonaire zeker niet het niveau dat we normaal en acceptabel vinden. Daar is dus sprake van een achterstand. Ik ben het ermee eens dat je de verschillende terreinen stap voor stap in die ontwikkelplannen af moet gaan en dat het niet alleen op volksgezondheid betrekking heeft. In een laatste nalezing zal ik kijken of ik alle vragen van iedereen heb beantwoord. Ik heb nu geantwoord op basis van mijn eigen notities. Ik zal kijken of ik bij de vragen van mevrouw Van Bijsterveld nog iets gemist heb.

De heer Ganzevoort vroeg met name naar de waarden. In mijn inleiding ben ik daar uitgebreid op ingegaan. Hetzelfde geldt voor de motieven, waarnaar de heer Ester vroeg. Hij vroeg aandacht voor de plek van de ngo's. Mijn beeld daarvan op dit moment is dat de situatie op de verschillende eilanden verschillend is. Op Sint-Maarten heeft het zich redelijk ontwikkeld, maar bijvoorbeeld op Curaçao is het nog weinig van de grond gekomen. Het is een verantwoordelijkheid van het land zelf en ik kan alleen maar entameren en het aan de orde stellen. Het gaat grotendeels ook om lokale ngo's en dus moet men er ook zelf aan trekken. Iets anders kunnen wij niet doen.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Dat begrijp ik wel, maar daar zit precies het probleem. Is het nu binnenland of buitenland? Als het gaat om binnenlandse ngo's hier in Nederland, is dat een van de manieren waarop je veranderingen kunt bewerkstelligen die je misschien niet rechtstreeks als overheid zelf in handen wilt nemen, maar waar je wel een beetje de goede kant op wilt steunen. Bij buitenlandse ngo's doen wij dat op sommige plaatsen ook. We hebben een aantal speerpuntlanden waar we juist via ngo's werken, omdat we menen dat we, zeker als buitenlandse mogendheid, sommige dingen niet in handen moeten nemen, maar langs deze weg en via geleidelijkheid wel degelijk iets kunnen doen. Maar niemand stelt hier de vraag of het nu binnenland of buitenland is. Als wij binnen het Koninkrijk een aantal dingen willen zien verbeteren en willen stimuleren -- en niet opleggen -- dat daar ter plekke de verantwoordelijkheid daarvoor wordt genomen, is dan niet juist de weg van de ngo's een goede gelegenheid? Dan is het niet alleen maar een verantwoordelijkheid van Sint-Maarten, Curaçao of Aruba, maar is het een van de manieren waarop wij ondersteunen en via de ngo's toch een aantal processen de goede kant op kunnen helpen. Wreekt zich daar dan niet dat we eigenlijk in een soort dubbelheid zitten met de vraag of het nu binnenland of buitenland is?

Minister **Plasterk**: Dan begrijp ik nu de vraag van de heer Ganzevoort beter. Hij richt zich met name op de ngo's die ook vanuit Nederland actief zijn. Ik herinner mij echter een sessie van het Oranje Fonds van een paar maanden waar de toen nog kroonprins en prinses ook aanwezig waren, samen met een stoet mensen uit het bedrijfsleven en van de overheid. Het Oranje Fonds is met name gericht op kinderen en is ook buitengewoon actief in de andere landen van het Koninkrijk. Vanaf die kant kunnen we uit Nederland natuurlijk heel veel doen. Daar ben ik het helemaal mee eens.

Misschien is het goed als ik de coördinerende rol in Caribisch Nederland nog eens toelicht. Ik wil die coördinerende rol inderdaad serieus nemen. Wanneer mensen aan de andere kant van de oceaan iets aankaarten, kan ik niet antwoorden dat zij bijvoorbeeld bij de minister van Volksgezondheid moet zijn. Het is namelijk aan mij. Ik ben daar vaker dan de minister van Volksgezondheid of de minister van Onderwijs en mijn coördinerende rol brengt met zich dat ik ervoor zorg dat het op het bureau van de desbetreffende collega komt en dat er een antwoord op komt. Omgekeerd, aan deze kant van de grote plas, is het mijn taak om te coördineren bijvoorbeeld met die legislatieve terughoudendheid, dat wil zeggen door ervoor te zorgen dat geen

overregulering plaatsvindt en dat dingen in samenhang gebeuren. Zojuist is het voorbeeld van het UNICEF-rapport gegeven. Ik moet ervoor zorgen dat er niet vier verschillende beleidsreacties komen, maar dat we dat in een keer en in samenhang doen zodat je ook het complete plaatje kunt krijgen.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Ik heb al in eerste termijn gezegd dat ik erg blij ben met de manier waarop de minister die coördinerende rol wil vervullen en ook vervult, maar het is een grote breuk met het standpunt van zijn voorgangers, want zowel mevrouw Spies als de heer Donner hebben expliciet, ook in de stukken, gezegd dat zij geen coördinerend minister voor de BES-eilanden waren omdat hun collega's voor hun eigen terrein verantwoordelijk waren. Zij waren net als zij minister van Binnenlandse Zaken in Nederland waren, alleen verantwoordelijk voor de zaken die te maken hadden met de financiën, de lagere overheden en de inrichting van het binnenlands bestuur. Ik ben er erg blij mee, maar is het ook een aangelegenheid die in de ministerraad als zodanig is besloten? Ik vraag dat omdat ik dan ook weet hoe wij ons verhouden tot die andere ministers.

Minister **Plasterk**: Dat is zo. Laat ik allereerst zeggen dat ik door te reageren niet wil bevestigen wat de heer De Graaf zegt over voorgangers. Dat heb ik niet nagegaan. Dat laat ik dus maar even in het midden.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Nee, niet in het midden. Het is gewoon zo.

Minister **Plasterk**: Ik hoor wat u zegt. Ik heb geen reden te twijfelen aan wat hier door de leden wordt gezegd. Alle Kamervragen die betrekking hebben op Caribisch Nederland moeten mede namens mij ondertekend worden. Die gaan over mijn bureau. De beantwoording vindt altijd plaats mede namens de minister van Binnenlandse Zaken. Dat alleen al brengt met zich mee dat ik altijd kan meekijken. Als ik "ik" zeg, bedoel ik dat de mensen op mijn departement kunnen meekijken of dat past in het grotere plaatje. Dat is in de ministerraad besloten. Die rol is daar inderdaad vastgelegd.

De heer Ester heeft gesproken over de reactie op de Arubaanse position paper. Ik was ervan onder de indruk. Ik heb in de inleiding gezegd dat men het op een voortvarende manier aanpakt met de keuze voor de hub to the Americas, maar ook de keuze voor groene energie en ecotoerisme. Men bouwt bewust niet de stranden vol met zo veel mogelijk hotels, maar men wil iets van de eigenheid bewaren. Dat vind ik allemaal buitengewoon verstandige keuzes. Het zijn keuzes voor duurzaamheid en ik was daar zeker van onder de indruk. Wat betreft de hub to the Americas is het misschien nog relevant om te vermelden dat collega Timmermans zijn collega uit Venezuela ontmoet. Hij is minister van Buitenlandse Zaken voor het gehele Koninkrijk, inclusief Aruba. Venezuela is eigenlijk het grootste buurland van het Koninkrijk der Nederlanden. Het is ook heel goed dat hij daar is om de relaties te verstevigen en diverse kwesties aan de orde te stellen. Dat heeft dus ook te maken met de hub to the Americas.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Komt de minister ook nog terug op de Islaraffinaderij, want die heeft ook wel iets met Venezuela te maken?

Minister **Plasterk**: Daar kom ik apart op terug.

De heer Ester heeft een vraag gesteld over abortus en de voorlichting daarover op de BES. Dat is inderdaad de verantwoordelijkheid van mijn collega van VWS. Zij heeft het ziekenhuis op Bonaire geaccrediteerd en dat betekent dat dit ziekenhuis volgens mijn collega de toets kan doorstaan van hoe het op dit punt zou moeten zijn. Ik realiseer me overigens dat ook verschillend kan worden gedacht over abortus, maar dat is niet het punt dat de heer Ester hier wil aansnijden.

Ik heb gesproken over UNICEF. Ook hebben we bij interruptie gesproken over het onderzoek vanuit Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

De heer **Ester** (ChristenUnie): De minister begon met mijn tweede vraag, maar daar ging nog een vraag aan vooraf over de visie op het Koninkrijk van het vorige kabinet. Die staat in een mooi rapport, waarin allerlei accenten worden gelegd. Mijn vraag was: neemt de minister dat rapport over? Is dat ook zijn beleid en zijn visie, of legt hij ook eigen, misschien andere accenten als gaat om de toekomst van het Koninkrijk?

Minister **Plasterk**: Dat is een moeilijke vraag. Aan de ene kant sta ik als minister van Koninkrijksrelaties voor het Statuut en voor de huidige situatie, die we in de wet hebben vastgelegd, inclusief de statelijke verhoudingen waarin we nu zitten. Aan de andere kant gaan we die nu evalueren en doen we dat niet voor niets. Dat doen we om elkaar diep in de ogen te kijken en te vragen: waar willen we nu naartoe met het Koninkrijk? Ik ben begonnen met de asymmetrie: het is met name van belang wat men aan de andere kant van de oceaan wenst te doen. Ik zit er in die zin redelijk open in -- zo heet dat tegenwoordig -- dat ik bereid ben om het gesprek aan te gaan. Als men op een positieve manier met Nederland wil samenwerken en op een aantal fundamentele punten zoals rechtsstaat, integriteit en financiën verantwoordelijkheid wil nemen en de zaken op orde wil brengen om te voorkomen dat er instabiliteit voor het hele Koninkrijk zal ontstaan, en men tegelijkertijd samen met Nederland een mooie toekomst wil opbouwen, vind ik dat een mooi perspectief.

De heer **Ester** (ChristenUnie): Dank voor dit antwoord, maar ik ben simpelweg geïnteresseerd of de minister dezelfde prioriteiten stelt of misschien toch op zoek is naar een ander verhaal. Neemt de minister de prioriteiten, de schets en de filosofie over die in koninkrijksvisie zijn neergelegd? Het is een heel bepalend document geweest. Is het ook het document van de minister, of legt hij ook eigen accenten?

Minister **Plasterk**: Ja, ik hoop toch dat ik werkenderweg mijn eigen accenten kan leggen. Ik heb het document gelezen. Het was een vrij lijvig stuk en er sprongen voor mij niet een of twee heel pregnante prioriteiten uit. Misschien kan de heer Ester toelichten welke punten hem aan het hart gaan, dan kan ik daarop reageren.

De heer **Ester** (ChristenUnie): Nee, ik bedoel simpelweg het volgende. De minister zegt dat het een heel dik document is, maar het is eigenlijk helemaal geen dik document. Het is een document van een bladzijde of 30, waarin de visie van het vorige kabinet wordt beschreven op de toekomst van de koninkrijksrelaties. Ik ben slechts geïnteresseerd in de vraag of dat ook het verhaal van de minister is of dat hij een ander verhaal heeft.

Minister **Plasterk**: Ik heb geen reden om daar dramatisch afstand van te nemen, maar mijn aarzeling zit erin dat we aan de vooravond staan van een evaluatie, waarbij we de andere landen diep in de ogen gaan kijken en gaan vragen: wat wilt u nu met ons? Dat doe ik in het besef dat er in het grootste Caraïbische land in het Koninkrijk, Curaçao, ook politieke partijen zijn die meer afstand wensen te nemen.

Ik had daarop willen ingaan in antwoord op de vragen van de heer Van Kappen, maar ik zal daar nu bij interruptie op reageren. De heer Van Kappen besprak een aantal scenario's. Laat ik ze hier maar even op de duim noemen. Ik noem ze alle vier, van meest uitgesproken naar minst uitgesproken. Ten eerste heb je het Surinamescenario. Een land stapt eruit en zegt: wij willen er niets meer mee te maken hebben; wij zijn vanaf nu buitenland ten opzichte van Nederland. Dat kan. Het tweede scenario is het scenario van het gemenebest, waarin nog hetzelfde staatshoofd op de postzegels staat maar er op geen enkel terrein meer sprake is van gemeenschappelijk beleid of medeverantwoordelijk van het ene of van het andere land. Ten derde zijn er de varianten op de huidige situatie, die een complexe situatie is met een aantal landstaken en een aantal Koninkrijkstaken, en daarbij een waarborgfunctie. Ten vierde is er de BES-variant, waarbij men dichter bij Nederland komt te staan en zegt: zo'n landelijke constructie bevalt ons toch niet zo goed; wij zouden liever kiezen voor een grotere verbondenheid in de vorm van een openbaar lichaam, of hoe je dat zou noemen. Dat zijn de vier scenario's.

Daarbij is in de eerste plaats de voorkeur leidend van de andere landen in het Koninkrijk. Ik wil daar één ding bij aantekenen, namelijk dat wat mij betreft niet alle smaken bestaan. De beschikbaarheid van een paspoort en de waarborgfunctie in die zin dat er als puntje bij paaltje komt een koninkrijksverantwoordelijkheid is voor een aantal zaken, kunnen alleen bestaan als er ook enigerlei vorm van betrokkenheid is vanuit het Koninkrijk op wat er in een land gebeurt. Je kunt dus niet in een gemenebestconstructie zitten en zeggen dat ieder land volledig, ten volle en voor elk terrein eigen baas is, terwijl je op de terreinen die ik zojuist noemde wel onderdeel wilt zijn van het Koninkrijk. We kunnen naar mijn mening dus niet alle smaken accommoderen. Dat gezegd hebbende denk ik echter dat het in de eerste plaats aan de andere landen is om aan te geven hoe zij de toekomst zien.

De laatste vraag van de heer Ester was wat mijn grootste hoofdbreken is. Mijn grootste hoofdbreken is integriteit. Ik denk dat het fundamenteel is dat we in de landen van het Koninkrijk een politiek bestuur hebben dat voldoet aan de gewone eisen van de rechtsstaat, inclusief de integriteit. Als dat er is, kun je van daaruit nog wel over zaken van mening verschillen, maar dan kom je er wel uit.

Ik ga nu in op de vragen van mevrouw Quik. Over kinderrechten heb ik uitgebreid gesproken, net als over artikel 43, lid 2. De situatie op Sint-Maarten werd beschreven als zorgelijk en daar ben ik het mee eens. Ik ben daar ook op ingegaan. De stand van zaken op Curaçao heb ik weergegeven.

Natuurlijk baart de Islaraffinaderij mij zorgen. De laatste keer dat ik minister-president Hodge sprak, heb ik daar ook uitgebreid met hem over gesproken. Ze zijn bezig met een nieuwe hinderwetvergunning. Collega Timmermans is in Venezuela geweest en heeft daar gesproken over de samenwerking met Aruba en Curaçao. In die context kan dan ook worden gekeken naar de toekomst van de raffinaderij na 2019, want men zal er iets mee moeten. Ik hoorde het bijna als een noodkreet van mevrouw Quik: in hemelsnaam, wat moeten we daar nu mee? Het is ook een complexe situatie. De schattingen van wat het zou kosten om het helemaal op orde te brengen liggen in de orde van grootte van 0,5 miljard tot 1 miljard. De begroting van Curaçao is 1 miljard, dus er is geen sprake van om te zeggen: spaar even wat en los het even op. Het helemaal oplossen is niet zomaar aan de orde.

Er is door Nederland in de afgelopen jaren wel geïnvesteerd. Dat heeft onder meer geleid tot het aanleggen van een meetstation. Met die meetstations wordt nu geconstateerd wat de bevolking al wist, namelijk dat de raffinaderij verontreinigt. Maar goed, de gradatie van de verontreiniging kan nu in ieder geval worden gemonitord. De verontreiniging heeft twee belangrijke effecten, te weten een effect op de gezondheid van mensen en een effect op het milieu. Dat zijn op zichzelf landstaken, dus juridisch is er op geen enkele manier een aansprakelijkheid van Nederland in het geding, ook niet terugkijkend op de geschiedenis. Dat is destijds allemaal aldus vastgelegd met de Nederlandse Antillen. Wat dan resteert, en dat is niet gering, is dat we kunnen meedenken. Ik heb ook aangeboden om expertise ter beschikking te stellen: als u van milieumensen of gezondheidsmensen in Nederland expertise wenst, dan zullen we u graag ondersteunen. Het is echter geen eenvoudige kwestie.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Het is prachtig dat die meetstations er nu zijn, maar in de vergunningsvoorwaarden staat ook een aantal plichten van de Venezolaanse leasemaatschappij, want zo ligt het, en daar voldoen ze voor geen meter aan. In 2008, meen ik, is er beloofd dat ze binnen zoveel tijd aan de voorwaarden zouden voldoen. Daar is weer niets aan gedaan, en zo gaat het jaar in, jaar uit, jaar in, jaar uit. Nu hoor ik de minister eigenlijk weer zeggen: mooi, we hebben een meetstation en verder maken we ons ook zorgen. Ik heb het gevoel dat de tijd is aangebroken dat er echt iets moet gebeuren. Waarom kan PDVSA niet worden verplicht om zijn contractvoorwaarden na te komen? Kan Nederland Curaçao daar niet bij helpen? Waarom wordt er gemeten en wordt daar verder niets mee gedaan? Er is geen milieuorganisatie. Waarom heeft Curaçao geen milieuorganisatie? Kan Nederland niet helpen om die op te zetten? Ik stel alleen maar vragen, maar ik constateer dat zowel de Tweede Kamer als de Eerste Kamer het er jaar in, jaar uit over heeft. Nu loopt er een procedure bij het Europese Hof. Kan de minister niet iets meer zeggen dan dat hij zich zorgen maakt en dat er nu meetapparatuur is? Mij lijkt de tijd aangebroken dat er iets gaat gebeuren. Tot nog toe kun je zeggen dat het niet kan als Curaçao het niet wil, maar nu heeft de minister van Volksgezondheid heel nadrukkelijk de vraag gesteld: help ons.

Minister **Plasterk**: Ik deel dat gevoel voor urgentie, maar Curaçao is een autonoom land binnen het Koninkrijk. Dit zijn taken die bij het land Curaçao berusten. Dat gezegd zijnde, ben ik te allen tijde bereid me hiervoor in te zetten. Ik heb niet alleen maar gezegd dat we meetstations hebben geplaatst. Bij mijn laatste bezoek heb ik dat ook bij de minister-president van Curaçao aangekaart. Hij heeft gezegd met een hinderwetverordening te komen. Dat is een eerste instrument om te bekijken of de Venezolanen voldoen aan datgene waaraan ze zouden moeten voldoen. Dan kan wellicht geconstateerd worden dat dit niet het geval is. Dan kan daarop geacteerd worden.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Wat kan er dan gebeuren? We weten namelijk van tevoren …

Minister **Plasterk**: Dat is aan de regering van Curaçao. Die moet die afweging maken. Daar wees mevrouw Quik zelf ook al op. Het is een grote werkgever op het eiland; er werkt een kleine 1.000 man aan personeel. Het bedrijf is voor de economie belangrijk. Dat zijn geen redenen om een milieuvervuilende en ongezonde situatie te continueren, maar als mevrouw Quik met haar vraag of Nederland kan helpen, doelt op het opruimen, dan moet ik toch zeggen dat dat niet aan de orde is. We kunnen niet zeggen dat we dat dan maar betalen. Daar vraagt zij trouwens ook niet om. Ik zal het toch moeten houden op het ter beschikking stellen van expertise en het aanmoedigen en agenderen, maar dat alles in het besef dat Curaçao het moet oplossen.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Het is wel voor het eerst dat Curaçao nadrukkelijk om hulp gevraagd heeft. Dat is het nieuwe in de situatie.

Minister **Plasterk**: Misschien was er in het verleden een neiging om te zeggen: bemoei je er niet mee; wij doppen onze eigen boontjes wel. Ik heb dat natuurlijk niet zelf van dichtbij ervaren. In de huidige samenwerking vind ik het positief dat men ook op verschillende terreinen zegt dat we samen wat kunnen betekenen. Men doet daar niet kinderachtig over en vraagt om hulp. Van onze kant doen we het uiterste wat we kunnen om die hulp te verlenen. Het gevoel van machteloosheid deel ik echter. Ik zie ook geen simpele oplossing die we morgen kunnen realiseren. Ik ben het ook met mevrouw Quik eens dat het al veel te lang duurt.

Over differentiatie hebben we zojuist uitgebreid gesproken.

Dan kom ik op de vragen van de heer De Graaf. Hij herinnerde mij er terecht aan, zoals ik al in mijn inleiding zei, dat die evaluatie binnen zes jaar moet plaatsvinden. Dat is een wettelijke verplichting. We gaan doen wat we kunnen. Kan daarbij ook gekeken worden naar het Statuut? Als daar aanleiding voor is, kan dat een reden zijn om het Statuut opnieuw aan de orde te stellen. Dat moet dan wel met instemming van vier landen veranderd worden. Ik sluit dat echter niet op voorhand uit. Ik ben het met de heer De Graaf eens dat het Statuut al heel lang meegaat en daardoor wellicht zijn actualiteitswaarde verliest.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Op zichzelf pleit het juist voor het Statuut dat het al bijna 60 jaar meegaat. Net als ik heeft ook de heer Van Kappen de minister eraan herinnerd dat het Statuut op onderdelen in zekere zin obsoleet is geworden. Het is dus verstandig om dat toch eens te doen. Overigens is dit een voornemen dat al lang in de pen lag, want ook voor de tijd die ik beschreef, werd er al gedacht aan de instelling van een staatscommissie. Is de evaluatie van de nieuwe staatkundige verhoudingen niet een goed moment om dat mee te nemen? Ik zou het zeer plezierig vinden als de minister zou toezeggen dat dit in zijn denken wordt meegenomen en dat hij de Kamer daarover zal rapporteren als hij komt te spreken over het tijdpad en de inhoud van de evaluatie.

Minister **Plasterk**: We gaan sowieso de opdracht voor die evaluatie in de Kamers bespreken. Laten we in die context bekijken of dit ook op de agenda wordt gezet. Dat zou mij ook de gelegenheid geven om te bekijken hoe de andere landen hier tegenover staan. Zij moeten het er ook mee eens zijn, want zonder hun instemming kunnen we het überhaupt niet veranderen. Als we het zo zouden mogen doen, kunnen we het netjes in de procedure passen.

Dan ga ik door naar het samenwerkingsprotocol met Aruba. Daar is niet echt de wind onder gekomen, eerlijk gezegd. Dat is van voor 10-10-10. Ik hoor de heer De Graaf zeggen dat het van 2011 is. Excuus, dan vergis ik me. Wat is daarvan geworden? De samenwerking

wordt met name gezocht op het gebied van groen -- dat was ook onderdeel van het protocol -- en op het terrein van integriteit. Bovendien spreek ik op 9 juni met minister-president Eman over een herschikking van de FDA-middelen. Dan kan ik bezien op welke terreinen nog meer samenwerking mogelijk is. Dat is de stand van zaken. Die is dus niet echt om over naar huis te schrijven.

Over de waarborgfunctie en over Sint-Maarten hebben we gesproken.

Dan kom ik op de UPG-status. De keuze is aan de landen. Met name op Aruba is men er op dit moment niet enthousiast over. Ik kom daar zo op terug.

Het viel me op dat de heer Van Dijk met veel warmte sprak over de Cariben. Dat sprak me aan. Hij zei ook dat hij de wereld daar goed kent en stelde vervolgens een aantal grenzen. Wat hem betreft gaat er geen euro meer naartoe. Zo zou ik het niet formuleren, maar ik heb wel gezegd dat de keuze is gemaakt om geen structurele begrotingssteun meer te geven aan de andere landen in het Koninkrijk. In die zin gaan we een beetje dezelfde kant op.

De heer Van Dijk sprak ook over de asymmetrie. Bij interruptie met de heer De Graaf is al ingegaan op het al dan niet uit het Koninkrijk kunnen treden van afzonderlijke landen.

Hij vroeg ook naar het uitzetten van mensen met een Antilliaanse achtergrond. Ik heb dat voornemen niet. Sowieso is dat typisch geen koninkrijkskwestie. Dat zou hij met de minister van Justitie moeten bespreken. Voor zover mij bekend heeft hij dat voornemen overigens ook niet.

De heer De Lange heeft de complexiteit van de geschiedenis nog eens weergegeven, evenals de complexiteit van de huidige situatie. Volgens mij zei de heer Van Kappen dat hij het aan een Amerikaan had proberen uit te leggen. Er is een Amerikaanse video op YouTube die ik kan aanbevelen -- gewoon even zoeken; bij andere gelegenheid kan ik de link weleens geven -- waarin men precies dat doet. Men probeert een Amerikaan die statelijke verhoudingen uit te leggen en dat is inderdaad hilarisch. In dat filmpje worden de begrippen "Dutch", "The Netherlands" en "Holland" er ook nog bij gehaald. Dat maakt het voor een buitenlander totaal onbegrijpelijk wat hier in hemelsnaam aan de hand is. Maar goed, wij begrijpen het en dat is mooi.

De heer De Lange vroeg ook naar zelfbeschikking en zei dat hij dat uiteindelijk als einddoel zag. Ik zou nog een stap verder willen gaan. Ik vind zelfbeschikking op elk moment het recht van een land. In de andere landen van het Koninkrijk heeft men recht op zelfbeschikking. Of dat ertoe leidt dat men uiteindelijk voor autonomere vormen kiest -- dan val ik eigenlijk terug op de scenario's die ik net weergaf -- is aan hen. De Nederlandse regering kijkt daar redelijk open tegen aan, waarbij overigens niet alle combinaties altijd mogelijk zijn. Maar die zelfbeschikking heeft men.

Ik heb gereageerd op de opmerking van de heer Van Kappen dat het alleen met Aruba goed gaat. Financieel is daar ook nog wel een punt van zorg. Het Statuut en de mogelijkheden van de vier varianten heb ik weergegeven.

Over het koninkrijksberaad heb ik gesproken.

De zorgen van de heer Van Kappen over de integriteit deel ik, zoals ik ook in mijn inleiding al zei. Er zijn te veel meldingen dat de bovenwereld en de onderwereld elkaar raken. De georganiseerde misdaad dreigt te dicht bij het openbaar bestuur te komen. Er zijn bendes, gewoon gangs, actief op Sint-Maarten en Curaçao en die hebben een grote invloed. Dat is zorgelijk. Ik weet dat de regeringen die zorg delen, maar daarmee is het nog niet weg.

Hij verwees gelijktijdig naar Bonaire. Dat vind ik van een andere orde. Van mijn kant heb ik in ieder geval geen redenen om te denken dat daar directe banden zijn met de harde criminaliteit. Daar heb ik geen aanwijzingen voor. Ik wil niet zeggen dat er geen integriteitsissues zijn, maar die zijn er in Nederland ook.

Mevrouw Linthorst sprak over de coördinerende rol. Daar heb ik zojuist al het een en ander over gezegd. Ze heeft haar zorgen uitgesproken over de BES. Die hebben we ook bij interruptie verder gewisseld. Ik heb toen al -- ik had het voornemen om het nu te zeggen -- gewezen op de actieplannen voor de langetermijnagenda, waarbij we per eiland op ieder van die terreinen terugkomen, zodat we dat in samenhang kunnen doen.

De heer **Van Kappen** (VVD): Het ging me net iets te snel. Ik dacht dat de minister nog niet klaar was met zijn verhaal, maar blijkbaar was dat wel zo. Ik heb nog een heel nadrukkelijke vraag aan de minister. Ik heb omstandig getracht om uit te leggen welke keuzemogelijkheden we hebben binnen het Koninkrijk. Het meest realistische scenario is dat men kiest voor de sui-generisregeling. Zoiets hebben we nu al, maar in onze visie zal deze wel moeten worden aangepast. De minister zei net heel voorzichtig dat hij persoonlijk ook vindt dat het Statuut zo langzamerhand moet worden aangepast aan de wereld van vandaag. Ik weet dat dit alleen mogelijk is met medewerking van de andere landen, maar wij kunnen toch een beetje sturing geven aan het proces? Wat wij willen is toch ook belangrijk?

Hoe staat de minister tegenover het idee van de onafhankelijke raad dat ik heb ingebracht? Dit idee is ook door Saleh, de voormalig gouverneur Nederlandse Antillen al een keer naar voren gebracht.

Minister **Plasterk**: Ik heb getracht om te zeggen dat het laatste punt volgens mij in de evaluatie kan worden meegenomen. Wat betreft het eerste punt zou ik de juridische vorm niet voorop zetten. Ik zou niet beginnen met het Statuut, maar ik zou eerst helder willen krijgen in welke constellatie we met elkaar willen zitten. Hiervoor heb ik vier varianten genoemd. Ik ga er straks nader op in. Vervolgens moeten we de vorm in een Statuut vastleggen. Dan hangt het er net vanaf welke smaken we kiezen. Ik heb er vier genoemd, waarvan er twee vrij extreem

zijn. Ik moet nog zien of deze gerealiseerd kunnen worden.

De ene is de Surinamevariant waarbij men volledig afstand neemt van het Koninkrijk. Ik heb geen signalen ontvangen dat men dat wenst. De andere extreme variant is dat men elk weer een gemeente van het land Nederland wenst te worden. Die geluiden hoor ik vanuit Curaçao bijvoorbeeld niet. Dan houd je de twee middenvarianten over. Dat is enerzijds een soort Gemenebestconstructie en anderzijds de sui-generisoplossing die we nu hebben. Daarbij kun je nog een aantal knoppen bijstellen om de precieze verhoudingen te krijgen. Ik denk dat het zich daar ergens tussen begeeft. Vanuit de Nederlandse regering gezien is het uitstekend om door te gaan met de sui-generisoplossing, een variant op de huidige constellatie. Een voorwaarde is wel dat de andere landen dat ook wensen.

De heer **Van Kappen** (VVD): De minister heeft vast ook gehoord wat er volgens ons als aanvulling op het Statuut zou moeten komen. Maar goed, ik begrijp wat de minister zegt.

Op dit moment lopen er tegen twee gedeputeerden en twee eilandraadsleden op Bonaire strafrechtelijke onderzoeken die iets te maken hebben met integriteit. Als daar strafrechtelijke uitspraken uit voortvloeien en ze worden veroordeeld, maar ze willen hun functie behouden, is de minister dan bereid om in te grijpen?

Minister **Plasterk**: Ik wil niet op als-danvragen ingaan, zeker niet als het zittende bestuurders betreft. Het hangt uiteindelijk af van de ernst van de zaak om er een oordeel over te geven. Ik begrijp de vraag, maar ik hoop dat de heer Van Kappen ook begrijpt dat ik hem niet wil beantwoorden.

We hebben gesproken over het onderzoek naar de sociale situatie en ik heb gezegd dat collega Klijnsma daar volgende maand is. Dat is een mooie aanleiding om dit met haar te bespreken. Op de individuele landen ben ik in mijn inleiding al ingegaan. Tot slot sprak mevrouw Linthorst nog over de moord op Wiels. Afgezien van alle persoonlijke tragiek en de gruwelijkheid van het geheel, beïnvloedt de situatie ook onze verhoudingen met het land. Vanzelfsprekend was ik me er zeer van bewust dat Wiels een buitengewoon invloedrijke man was -- dan zeg ik het nog bescheiden -- in de Curaçaose politiek. Ik had een goede werkrelatie met hem. Hij valt ineens weg, waardoor iedereen zich moet heroriënteren, ook op de relatie tussen Nederland en de politiek op Curaçao. Ik hoop natuurlijk dat de daders gepakt worden. De Nederlandse regering staat Curaçao bij waar dat kan.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Begrijp ik het goed dat de minister mijn vragen al heeft beantwoord?

Minister **Plasterk**: Ik heb nog een heel stapeltje vragen ter nalezing, maar misschien kan mevrouw Linthorst mij op weg helpen.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik heb een aantal heel concrete vragen gesteld. Ik heb gevraagd naar het oordeel van de minister over het feit dat er in Caribisch Nederland geen kinderbijslag wordt uitgekeerd, terwijl dat in alle andere gevallen wel gebeurt. Ik vind niet dat de minister daar voldoende op ingegaan is. Ik zal proberen het te verhelderen. Ik heb in eerste termijn gevraagd naar het onderzoek naar het bestaansminimum. De minister zegt nu dat hem dat een taak lijkt voor staatssecretaris Klijnsma. Of heb ik dat verkeerd begrepen?

Minister **Plasterk**: Dat heb ik zojuist gezegd.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): De kinderbijslag was een heel specifieke vraag, net als de vraag of de wisselkoers kan worden vastgezet. Waar het mij vooral om gaat is het proces van beleidsvorming en -implementatie. Ik heb als voorbeeld de eerste levensbehoeften genoemd, waarop geen btw wordt geheven. Er is echter geen overleg gevoerd over de vraag wat het pakket van eerste levensbehoeften inhoudt. Op verse groenten wordt daardoor geen btw geheven, maar op diepvriesgroenten en groenten uit blik wel. Misschien kan de minister dit soort concrete vragen beantwoorden.

Minister **Plasterk**: Mevrouw Linthorst had gevraagd of de begroting die in euro's is opgesteld, gekoppeld kan worden aan de dollarkoers. De financiële afspraken die het Rijk met de eilanden heeft gemaakt, luidde al in dollars. Rijksbreed is afgesproken dat het wisselkoersresultaat bij de departementen ligt. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor de vrije uitkering uit het BES-fonds. In Europees Nederland worden de begrotingen vanzelfsprekend opgesteld in euro's. De eilanden zien deze rijksbegroting niet en werken met de bedragen in dollars. Ook de begroting van de eilanden wordt opgesteld in dollars.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Als dat zo is, hoe kan het dan dat het ministerie zelf een deel van de gestegen kosten voor de gezondheidszorg verklaart door een stijging van de wisselkoers. Ongeveer een kwart van de gestegen kosten wordt veroorzaakt door koerswisselingen. Het kan niet aan de afzonderlijke eilanden toegerekend worden dat zij hun budget overschrijden door een stijgende koers tussen de dollar en de euro. Nederland heeft er zelf op aangedrongen dat ze de dollar zouden invoeren. We kunnen deze rekening niet eenzijdig bij de eilanden leggen. Vandaar mijn vraag. Je kunt van tevoren zeggen dat een x-aantal euro een x-aantal dollar is. Er zijn allerlei technische manieren waarop je dat aan het begin van een begrotingscyclus kunt vaststellen. Nu is het nog steeds zo dat een overschrijding als gevolg van koerswisselingen leidt tot een overschrijding op de begroting. Als ik het betoog van de minister goed begrijp, zou dat niet moeten. Maar het is wel zo.

Minister **Plasterk**: Volgens mij is het volledig consistent. De minister van VWS zegt dat het budget in twee jaar verviervoudigd is. Voor een

deel van de verklaring verwijst ze naar de wisselkoersverandering, waarvan ik zojuist heb gezegd dat de consequenties bij het departement liggen. Dat leidt inderdaad tot een extra aanslag op het budget van mijn collega van VWS, omdat dit zo is afgesproken.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Dit klopt niet. De rekening ligt weliswaar bij het departement, maar wordt vervolgens doorgeschoven naar de eilanden. Zij moeten bezuinigen omdat ze het budget hebben overschreden, terwijl het budget niet echt is overschreden, maar is overschreden door koerswisselingen. Daar zou toch een andere oplossing voor moeten zijn, zodat gewoon een stabiele rekeneenheid wordt gebruikt?

Minister **Plasterk**: Er is niet bezuinigd op het budget. Het budget is van jaar tot jaar uitsluitend gestegen. De collega van VWS heeft op enig moment gezegd dat de stijging beteugeld moest worden: minder stijging dus, maar geen bezuiniging op de budgetten. Ter verklaring van de vervierdubbeling van het budget in twee jaar heeft zij mede gewezen op het feit dat het budget dat drukt op VWS de wisselkoerseffecten verdisconteert. Dit is conform afspraak, maar het leidt ertoe dat het bedrag op de begroting van VWS verder is gegroeid. Het is een van de verklaringen waarom het bedrag in twee jaar is vervierdubbeld. Samen met andere redenen waarom het budget zo is opgelopen, is dit voor haar een reden om een grens te stellen aan de groei. Nogmaals, de leden der Kamer hebben uitgebreid met mijn collega van VWS van gedachten gewisseld over de procedure daarvan en de wijze waarop dat is gegaan. Het is wel consistent met het antwoord dat ik zojuist gaf op de vraag over de dollarkoers. Dit is volgens mij het meest riante arrangement. De consequenties daarvan liggen bij de departementen en worden dus niet afgewenteld op de eilanden.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Nog één keer. Ik heb mij laten vertellen dat er technieken zijn waarmee je het geld aan het begin van de begrotingscyclus uitkeert in euro's die de landen zelf meteen kunnen omzetten in dollars. Dan heb je niet meer te maken met veranderingen in de wisselkoers. Ik heb geen ambtenarenapparaat tot mijn beschikking, maar dit schijnt te kunnen op een manier waarop je geen last hebt van wisselkoersen.

Ik had ook een vraag gesteld over de bestuurlijke situatie op Bonaire in verband met het bericht dat de taken toezicht en handhaving zijn weggehaald bij de gezaghebber. Wat is de reactie van de minister daarop?

Minister **Plasterk**: Dit bericht is nieuw voor mij. Ik had de schorsing misschien kunnen gebruiken om mij over dit punt te laten informeren. Als mevrouw Linthorst het goed vindt, kom ik daar in de tweede termijn op terug. Dit moet echt nieuws van vanochtend zijn. Ik weet dus ook niet of het waar is. Voordat ik reageer, richt ik een blik op mijn ambtenaren. Ik hoop dat ik hier in de tweede termijn op terug kan komen.

Er is ook een vraag gesteld over de kinderbijslag. Die valt in de portefeuille van SZW. Ik zou die met collega Klijnsma bespreken. Dit alles is natuurlijk een deel van het arrangement dat op 10-10-10 in de Kamers is vastgelegd. Wij kunnen daar van alles van vinden, maar die keuze is toen gemaakt.

Voorzitter. Als u het goed vindt, loop ik er nog even heel snel doorheen, hoewel ik denk dat ik de meeste punten wel heb behandeld. Over de legislatieve terughoudendheid, de differentiatie en de coördinerende rol hebben wij al gesproken.

De heer Ganzevoort vroeg welke mogelijkheden er zijn om zonder in te grijpen, toch ondersteuning te verlenen bij het democratische proces en welke behoefte men daaraan heeft. In de afgelopen jaren heeft het departement de landen Curaçao en Sint-Maarten onder meer ondersteund in het verder ontwikkelen van goed bestuur door het samenwerkingsprogramma Institutionele Versterking en Bestuurskracht. Dat loopt nog door tot eind 2014 en maakt deel uit van een groter pakket aan samenwerkingsmiddelen, waartoe ook samenwerkingsprogramma's behoren over de thema's onderwijs en jongeren, sociaaleconomische ontwikkeling en ngo's, waar wij net al over spraken. Aruba wordt op deze thema's ondersteund door middel van het Fondo Desaroyo Aruba (FDA). Mijn cursus Papiaments moet nog beginnen, maar ik ben wel van plan om die echt te gaan volgen. Ik ben met de landen in gesprek om te bekijken op welke wijze zij de resultaten van die programma's kunnen borgen in hun reguliere begroting, want daar moet dit alles uiteindelijk toe leiden.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Ik ben blij met dit antwoord. Dit helpt alvast. Misschien is dit een goed moment om nog even concreet naar Sint-Maarten te kijken, hoewel de minister al een aantal keren heeft aangegeven dat hij daar al iets over gezegd heeft. Naast de integriteitsvraag is de politieke impasse op dit moment een bron van zorg. Hoe komt men daar nu zelf verder? Of kan er vanuit de andere landen, vanuit koninkrijksniveau, met zachte hand geholpen worden om dit proces weer vlot te trekken? Het is voor het land zelf toch ook problematisch dat het in een impasse raakt? Is daarvoor in een of andere vorm bestuurlijke ondersteuning denkbaar?

Minister **Plasterk**: Ja, maar het belangrijkste kanaal daarvoor is de gouverneur. Ik spreek hem met grote regelmaat. Hij probeert er volgens mij buitengewoon serieus voor te zorgen dat eenieder zich aan de regels houdt. Dat is ook zijn constitutionele taak. Men is buitengewoon actief bezig met de regels, zo valt mij elke keer op. Ik heb er nooit bij stilgestaan wie precies het ontslag aanvraagt als de regering in Nederland valt. Je gaat gewoon naar huis als de regering is gevallen. In Sint-Maarten is men op dat vlak dus buitengewoon actief. Men vraagt zich af wie de agenda bepaalt en wie wat agendeert, zowel in de Staten als in de ministerraad. De gouverneur ziet daarop toe. Als ik hem kan ondersteunen, doe ik dat ook. Dit is het kanaal om dit te doen. Het is niet aan mij om dit

hier verder te delen, want het is met name zijn eerste verantwoordelijkheid.

Over de ngo's hebben wij gesproken. De heer Ester vroeg naar de samenwerking binnen het Koninkrijk. Ik heb gereageerd op het position paper van Aruba.

De heer Ester bracht de Antillianen die in Nederland wonen als belangrijk punt naar voren. Daar hebben wij het vandaag nog helemaal niet over gehad. Vorige week vertelde iemand bij de Pearls of the Dutch Caribbean dat er 20.000 mensen uit Curaçao in Nederland wonen. Dat is een behoorlijk deel van de bevolking. Daar zijn veel jongere mensen bij, dus dat is een behoorlijk deel van de jonge populatie. De meesten die dat kunnen, komen na de middelbare school naar Nederland om hier hoger onderwijs te genieten. Zij hebben op dat moment de bedoeling om terug te keren naar hun land. Een deel van deze mensen doet dat ook, maar tot mijn verbazing zei iemand bij de UNESCO-sessie -- er waren op dit terrein veel bijeenkomsten de laatste weken -- dat zij moeite had om vacatures te vinden in het eigen land, hoewel zij hier hoog opgeleid was. Kennelijk kunnen wij dus nog wel wat verbeteren aan de communicatie. Er waren daar ook gevolmachtigde ministers aanwezig, dus zij zijn hiervan al op de hoogte. Wij moeten ervoor zorgen dat de aansluiting aan de kant van Curaçao weer goed werkt, want vaak komen juist de meest ondernemende en getalenteerde mensen hier studeren. Als zij hier allemaal blijven, is dat natuurlijk niet goed voor hun land. Er is dus een wederzijds belang dat men de goede plekken weet te vinden. In dit verband bestaat er altijd een zelfversterkend effect, want als men dit doet en het daardoor beter gaat met een land, wordt het voor mensen met ambitie beter en interessanter om terug te gaan. Zij weten dan dat zij in hun land als jurist of dokter of op welk terrein dan ook een goede plek kunnen vinden. In Nederland zijn er overigens buitengewoon actieve Antillengemeenten, bijvoorbeeld in Rotterdam. Burgemeester Aboutaleb neemt in dezen het voortouw en bekommert zich om die groep.

Over UNICEF hebben wij reeds gesproken. Ik heb die reactie toegezegd.

Ik blader nog snel even door mijn papieren en stel vast dat ik nog zou terugkomen op de UPG-status. Het is de vraag of die status echt wel een meerwaarde heeft voor Caribisch Nederland. Aruba is nog niet zo ver dat het die status wenst, onder meer vanwege de invoering van de euro. Veel handel wordt immers in dollars gedreven. De huidige economische crisis in Europa zorgt er natuurlijk voor dat iedereen een beetje achterover gaat leunen. Bovendien moet het hele acquis van de EU worden doorlopen. Dat is echt geen sinecure. Ik blijf hierover in nauw contact met mijn collega van Buitenlandse Zaken die de beleidsverantwoordelijkheid draagt om aan te sluiten bij de wensen die men heeft.

Ik heb gereageerd op het uitwijzen van jongeren.

Verder had ik toegezegd dat ik de website van het Comité Koninkrijksrelaties zou doorgeven. Dat is www.comitekoninkrijksrelaties.org. Daar kunnen de leden de precieze informatie vinden.

De heer Van Kappen vroeg opheldering over de rijksinkomsten en -uitgaven voor de BES-eilanden. De uitgaven van het Rijk aan Caribisch Nederland zijn 190 miljoen voor 2012 en 217 miljoen voor 2013. De cijfers komen uit de begroting voor het BES-fonds 2013 waarover de leden der Kamer overigens beschikken. Er zit dus nog steeds een stijging in de uitgaven. Daarenboven ontvangen de eilanden voor de uitvoering van hun taken ongeveer 30 miljoen uit het BES-fonds. De inkomsten van het Rijk zijn inderdaad 117 miljoen. Bij de eerder genoemde 60 miljoen ging het alleen om de belasting en niet om de premies. Dat verklaart het verschil tussen beide getallen. Om onduidelijkheid in de toekomst te voorkomen, zal ik ervoor zorgen dat de belastinginkomsten en de premies worden meegenomen in de begroting voor het BES-fonds 2014. Dan heeft men dat integraal.

Ik heb bij het ministerie van Financiën nagevraagd of wij het percentage van de collectievelastendruk zouden kunnen verschaffen, maar dat kunnen wij niet, want wij weten niet precies wat het bbp is. Er is contact met het CBS om dit vast te stellen. De schattingen zijn dat het bbp gegroeid is, waarmee het percentage lastendruk wellicht zou zijn gedaald. Daar staan ook flinke verbeteringen in de voorzieningen tegenover. Dat is de informatie van het ministerie van Financiën.

De heer **Van Kappen** (VVD): Uit de cijfers die wij boven water hebben gekregen, blijkt dat de collectievelastendruk in 2010 ongeveer 25,8% was. Met de belastinginkomsten uit de BES -- dat is inderdaad zo'n 117 miljoen dollar -- kom je in 2012 op een lastendruk van tegen de 34%. Die stijging is wel erg steil. Dan snap ik ook dat de bevolking steen en been klaagt. Ik begrijp nu echter dat de minister die cijfers niet beschikbaar heeft.

Minister **Plasterk**: Nee. Ik weet het bbp niet, dus ik ken de noemer niet.

De heer **Van Kappen** (VVD): Kunnen wij die cijfers nog krijgen?

Minister **Plasterk**: Zoals ik al opmerkte, heeft Financiën contact met het CBS over het vaststellen van het bbp. Ik zal mijn collega vragen om, mocht dit tot resultaat leiden, het resultaat aan de Kamer te doen toekomen.

De heer **Van Kappen** (VVD): Dank u zeer.

Minister **Plasterk**: Enkele sprekers hebben gevraagd naar het voorzieningenniveau van de zorg. Daar is ook naar gevraagd tijdens de Caribisch Nederlandweek. In maart heeft minister Schippers afspraken gemaakt met de delegaties over het indienen van alternatieven voor de bezuinigingen op de zorg, waarover zojuist werd gesproken, de fysiotherapie en de tandheelkundige zorg. De eilanden hebben hieraan gehoor gegeven

in twee brieven. Collega Schippers zal voor 1 juli komen met een reactie op die alternatieven. Tevens heeft minister Schippers toegezegd om gezamenlijk met de eilanden een werkgroep op te zetten om per eiland te komen met een plan voor de ontwikkeling van de gezondheidszorg op lange termijn.

Mevrouw Van Bijsterveld en mevrouw Linthorst hebben al met elkaar besproken wat er strikt genomen geëvalueerd zal worden. Zij hebben allebei gelijk, want er komen twee verschillende evaluaties. De staatkundige evaluatie gaat in principe over de BES-eilanden. Daarnaast en daarenboven zullen de consensus-rijkswetten worden geëvalueerd -- die wetten hebben betrekking op politie, het Gemeenschappelijke Hof, het Openbaar Ministerie en de Raad voor de rechtshandhaving -- en de Rijkswet financieel toezicht. Die evaluatie betreft dus een aantal cruciale wetten. Alles bij elkaar zullen wij zogezegd de hele handel evalueren; daar komt het de facto op neer. Ik heb de andere landen toegezegd dat zij ten volle in de evaluatie betrokken zullen worden -- dat moet ook voor wat de consensus-rijkswetten betreft -- maar dan heeft het geen zin om te zeggen dat zij niets met de BES-evaluatie te maken hebben. Als je op Saba bent, zie je ook het land Sint-Maarten liggen. Kortom, het is heel lastig om het een te evalueren zonder het ander. Ik heb derhalve het voornemen om het samen te doen. Dit betekent overigens niet automatisch dat wij het voornemen hebben om de statelijke verhouding met die drie landen ten principale ter discussie te stellen. Ik heb dat ook zo-even op de vraag van de heer Van Kappen geantwoord. Op zichzelf kan Nederland leven met de situatie zoals die nu is, maar laten wij eens kijken wat de landen op dit punt inbrengen.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik weet niet zeker of ik het goed begrepen heb, maar de minister zegt dat minister Schippers voor 1 juli zal komen met een reactie op de alternatieven. Ik stel vast dat per 1 juli ook de huidige maatregelen ophouden. Dat is toch een beetje laat. Ik had liever gehad dat wij uitsluitsel hadden gekregen over haar beslissing over die alternatieven voordat de huidige maatregelen aflopen. Anders valt er een gat in de bekostiging.

Minister **Plasterk**: Ik heb gezegd dat minister Schippers voor 1 juli zal komen met een antwoord, maar dat is ongetwijfeld met de intentie dat er niet voor één maand een andere situatie ontstaat. Ik zal het nog even bij de collega onder de aandacht brengen dat het niet de bedoeling van de Kamer is dat er voor een periode van één maand wordt overgegaan op een andere situatie. Ik kan mij ook niet voorstellen dat dit haar intentie is.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. Ik verzoek om een schorsing van enkele minuten.

De **voorzitter**: Ik zal de vergadering voor tien minuten schorsen. Ik stel voor dat de leden in tweede termijn maximaal vijf minuten spreken. De Kamer heeft dan drie kwartier spreektijd en de minister eveneens drie kwartier voor zijn antwoord. Op die manier kunnen wij op tijd klaar zijn. Ik stel vast dat de Kamer zich hierin kan vinden.
**

De vergadering wordt van 20.58 uur tot 21.08 uur geschorst.

*N

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Voorzitter. Uit de reactie van de minister is heel duidelijk geworden dat hij deze portefeuille met veel verve ter hand heeft genomen. Wij zijn verheugd over de positieve benadering van de door ons gestelde vragen. Ik wil deze tweede termijn benutten om een aantal antwoorden nog wat helderder te krijgen, daarbij de door mij aangehouden volgorde hanterend.

Over het Koninkrijksberaad had ik drie plus één thema's genoemd. Ik heb begrepen dat de minister over het laatste thema, te weten de hubfunctie en het elkaar niet beconcurreren, heeft gezegd dat dat zeker iets is voor het Koninkrijksberaad. De andere drie thema's kunnen volgens hem inderdaad worden geagendeerd, maar hij heeft niet gezegd dat hij bereid is, te bevorderen dat die thema's inderdaad ter hand worden genomen. Is de minister daartoe bereid? Ik heb van de minister begrepen dat de gouverneur van Sint-Maarten versterking van de wetgevingsfunctie krijgt. Is die steun daadwerkelijk geëffectueerd? Betreft dat ook de positie van de andere gouverneurs? Is de minister bereid daarnaar te kijken?

Ik kom toe aan de BES-eilanden, te beginnen met de Rijksvertegenwoordiger. Zoals ik in eerste termijn al heb gezegd, is dit een cruciale functie. Verder is het een schakelfunctie, waarin tweerichtingsverkeer centraal staat. De naamgeving van die functie is wat ons betreft niet alleen semantiek. Ik ben blij dat de minister heeft toegezegd, bij de evaluatie de naamgeving van deze functionaris te betrekken. Ik had begrepen dat hij niet over alle suggesties even enthousiast was. Toen ik het woord "doorzettingsmacht" in de mond nam, had ik het idee dat de minister dat de wereld op zijn kop vond. Misschien heeft hij dat ook wel zo gezegd, en denk ik daarom aan die term. In artikel 204 van de WolBES staat een erg lange opsomming. Op een na gaat het bij de genoemde elementen om het verkeer van Nederland naar de eilanden. Verder staat er heel duidelijk in dat de functionaris is belast "al het overige te doen ter bevordering van een goed bestuur op de openbare lichamen." Daar is geen bevoegdheid aan gekoppeld. Hij is gewoon belast, datgene te doen wat tot dat goed bestuur leidt. Nu wil ik de minister niet bang maken met een doorzettingsmacht, een soort omgekeerde schorsings- of vernietigingsbevoegdheid, want dat kan helemaal niet in ons staatsbestel, maar die taakstelling zou misschien zo kunnen worden geformuleerd dat er ook een bevoegdheid aan gekoppeld is. Ik denk aan het recht om een wetgevingskwestie bij de minister onder de aandacht te brengen, met daaraan gekoppeld de opschorting van de behandeling van

een wetsvoorstel totdat de regering een reactie heeft gegeven. Dat is een vrij bescheiden recht, maar ik denk wel het past bij de taak die de functionaris heeft: het recht om daarvoor bij de minister aandacht te vragen en een pauze in te lassen tot de dialoog tot stand is gekomen. Hoe kijkt de minister hier tegenaan? Is hij bereid deze optie mee te nemen in de evaluatie?

Ik vind het, sprekend over de legislatieve terughoudendheid, heel goed te horen dat er een interdepartementaal juristenoverleg is. Verder vind ik het goed dat de minister de suggestie heeft opgepakt om daar een vertegenwoordiger van de Rijksvertegenwoordiger bij aanwezig te laten zijn. Ik denk dat dat op sommige onderdelen heel goed zal werken, met name als het gaat om te veel wetgeving, of om wetgeving die op een eiland in feite onzinnig is. Maar is zo'n constructie zwaar genoeg als het gaat om de samenhang in de wetgeving, prioriteiten en posterioriteiten en de vraag wat centraal en decentraal wordt geregeld? Hoe gaat de minister juist op die punten de legislatieve terughoudendheid beter vorm geven? Ik denk namelijk dat daarvoor een iets zwaarder instrument nodig is.

Ik ben blij dat duidelijk is dat de BES-constructie als zodanig compleet open is als het gaat om de evaluatie. Het is geen uitgemaakte zaak dat de constructie blijft zoals ze is.

Ten slotte een opmerking over het onderzoek naar de koopkracht, versus een onderzoek naar het inkomensniveau in relatie tot de kosten van levensonderhoud. Het eerste onderzoek was nuttig, maar het geeft alleen een relatieve koopkrachtverschuiving weer. Het zegt niets over hoe de burgers in de landen in staat zijn, de kosten van levensonderhoud te dragen. Het is dus veel nuttiger om een onderzoek uit te voeren naar het inkomensniveau dat minimaal benodigd is om de daadwerkelijke kosten voor een normaal levensonderhoud te kunnen dragen. Is de minister bereid hier onderzoek naar te laten doen?

*N

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Voorzitter. Het is inderdaad goed dat we vandaag de tijd hebben om te spreken over de visie op het Koninkrijk, de toekomst, de knelpunten, de vragen die dat oproept et cetera. Ik dank de minister voor de antwoorden die hij op die vragen heeft gegeven en voor het meedenken met deze Kamer over die visie en de waarden die daarbij een belangrijke rol spelen. Ik ben blij dat de minister die waarden deelt.

Zodra we even doorpraten over die waarden -- dat bleek uit een interruptiedebatje met collega Van Kappen -- blijkt dat we het over een aantal punten snel eens zijn, zoals grondrechten, integriteit, goed bestuur en dergelijke, maar dat we daarna ook heel snel weer uitwaaieren. Dat heeft natuurlijk alles te maken met onze verschillende politieke visies. Bij de heer Van Kappen blijkt primair sprake van economische waarden, terwijl ik vanuit mijn achtergrond en partij een aantal andere waarden heb genoemd. Dat gesprek zullen we voort moeten zetten, als we inderdaad willen toegroeien naar meer consensus over wat we binnen het Koninkrijk willen, niet alleen binnen deze Kamer, maar uiteindelijk ook binnen het Koninkrijk als geheel.

De minister sprak over het formuleren van ontwikkelplannen, een routekaart en een perspectief voor de komende jaren. Daarin spelen uiteraard de bestuurscolleges van de BES-eilanden een grote rol. Krijgen de BES-eilanden daarbij voldoende ondersteuning van ons? Ik kan me op grond van wat we daar hebben gezien namelijk heel goed voorstellen dat die ondersteuning essentieel is, willen ze in staat worden gesteld om hun rol te vervullen in het ontwikkelen van een samenhangende, gestructureerde routekaart. Is daarin voorzien, dan wel kan daarin worden voorzien?

*N

De heer **Ester** (ChristenUnie): Voorzitter. Wij kijken terug op een goed debat. Veel dank aan de minister en zijn staf voor de beantwoording van onze vragen. Heel veel onderwerpen zijn de revue gepasseerd. Dit is het goede moment om de tussenbalans op te maken, zo halverwege 10-10-10 en het jaar van de evaluatie. De meeste van onze vragen zijn beantwoord.

Er is nog een punt blijven liggen, wat te maken heeft met de informatievoorziening. Ik ben in mijn betoog uitvoerig ingegaan op het feit dat bij het Nederlandse beleid en de besluitvorming daarover in het parlement dankbaar gebruik kan worden gemaakt van allerlei trendmatige analyses, gegevens en data van de planbureaus, het SCP, het CPB en het CBS. Die voorzieningen ontbreken veelal in het Caribisch deel van het Koninkrijk. Wij hebben gevraagd of er een upgrading kan plaatsvinden van de informatievoorziening, die daar nog zeer in de kinderschoenen staat. Het toeval wil dat de nieuwe directeur van het SCP in ons midden is. Hij heeft ongetwijfeld veel affiniteit met Caribisch Nederland. Via de voorzitter en de minister zou ik de heer Putters hierop willen aanspreken.

Er zijn en blijven vele zorgen. Ik noem het bestuur op Sint-Maarten en Curaçao, de positie van de kinderen op de eilanden, het perspectief van de jongste generatie, het zorgaanbod, de tienerzwangerschappen en de abortuspraktijk, waarover mijn fractie zich grote zorgen maakt. Mijn fractie en veel andere fracties hebben ook grote zorg uitgesproken over het UNICEF-rapport waaruit blijkt dat kinderen in Caribisch Nederland opgroeien in een onveilige en ongezonde situatie. Wij hebben daar te maken met de jongste generatie die de toekomst van het Koninkrijk moet vormgeven. De minister is in zijn rol als coördinerend minister daarop ingegaan. Hij heeft gezegd dat hij daarmee aan de slag gaat. Om die slagvaardige positie van de minister te onderstrepen en omdat het voor onze fractie een aangelegen kwestie is, dien ik de volgende motie in.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Ester, Ganzevoort, Van Bijsterveld, Franken, De Lange en Quik-Schuijt wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat UNICEF in mei het kritische rapport "Koninkrijkskinderen. Kinderrechten op de Nederlandse Cariben" publiceerde;

constaterende dat uit dit onderzoekrapport blijkt dat veel kinderen in het Caribisch deel van het Koninkrijk opgroeien in onveilige en ongezonde omstandigheden en daarmee fundamentele kinderrechten worden geschonden;

verzoekt de regering om tot een structureel actieprogramma te komen ter verbetering van de naleving van kinderrechten op de BES-eilanden, waarin de beleidsreacties van de betrokken ministeries worden betrokken en de Kamer daarover te rapporteren,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt de letter V (33400-IV).
**

De heer **Ester** (ChristenUnie): Ik sluit af. Het was een breed debat, maar toch ook met focus. Veel fracties gaven aan toe te zijn aan een nieuwe en inspirerende agenda voor het Koninkrijk. Wij denken dat die agenda moet worden ontworpen in de opmaat naar de evaluatie. Mijn fractie ziet goede mogelijkheden om elkaar sterker te maken, niet alleen op economisch gebied maar ook op sociaal en cultureel terrein. Het zou heel goed zijn als wij daar de komende periode voor gebruiken. Wij moeten elkaar als partners binnen het Koninkrijk sterker maken. Dat lijkt mijn fractie de opdracht voor de voorliggende jaren.

*N

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. Ik vond het een zinnig debat. Er zijn ontzettend veel problemen op tafel gekomen. De armoede op de BES-eilanden ligt onze fractie zwaar op de maag. Wij zijn daarvoor rechtstreeks verantwoordelijk. Ik ben teleurgesteld dat de minister daarvoor verwijst naar zijn collega Klijnsma. Ik zou graag van hem de toezegging krijgen dat hij zich zal inspannen om het SCP een onderzoek naar de armoede op die eilanden te laten uitvoeren. Collega Van Bijsterveld heeft dat ook al gevraagd. Ik vind dat heel belangrijk. Ik heb de link gelegd met de slechte toestanden van de kinderen daar. Die slechte toestanden hebben rechtstreeks te maken met de armoede.

Inzake de tienerzwangerschappen kan ik mij voorstellen dat de minister denkt dat al dat procederen een wild plan is. Ik ben er echter van overtuigd dat er geen urgentie is op de eilanden om die tienerzwangerschappen en de activiteiten van de jongens daarbij bespreekbaar te maken. Ik kan mij voorstellen dat je daarvoor een of ander plan ontwikkelt, niet op mijn manier, maar misschien op de manier van de minister. Het moet bespreekbaar worden gemaakt, want het is een ernstig probleem. Die meisjes vergooien hun leven en de jongens nemen geen enkele verantwoordelijkheid. Dat moet anders.

Ten slotte de Islaraffinaderij. Het sukkelt maar voort. De goede bedoelingen zijn al vele malen uitgesproken. Ik vind echter dat wij niet meer kunnen wegkomen met het uitspreken van goede bedoelingen. Ik dien dan ook de volgende motie in.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Quik-Schuijt, Linthorst, Thom de Graaf, Ganzevoort en Ester wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

gezien de voortdurende onrust over de gezondheidsschade voor inwoners van Curaçao ten gevolge van de luchtvervuiling door de aanwezigheid van de Islaraffinaderij;

gezien het publieke verzoek van de regering van Curaçao om hulp van Nederland om dit probleem mee aan te pakken, in de wetenschap dat Curaçao alleen niet in staat blijkt afdoende maatregelen te treffen;

verzoekt de regering om in overleg te treden met de regering van Curaçao teneinde na te gaan of en hoe Curaçao met de ondersteuning van Nederland de gezondheidsschade ten gevolge van de aanwezigheid van de Islaraffinaderij kan beperken door zoveel mogelijk de vorige eigenaar en de huidige gebruiker op hun verantwoordelijkheid aan te spreken;

verzoekt de regering voorts, de Kamer op de hoogte te houden van de voortgang van dit overleg,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter W (33400-IV).
**

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik hoop dat de minister met de motie aan de slag gaat.

*N

De heer **Thom de Graaf** (D66): Voorzitter. Ik spreek mijn waardering uit voor de antwoorden van de minister. Ik kreeg de indruk -- ik heb dat in mijn eerste termijn verwoord en het werd duidelijk in het antwoord -- dat de minister zich tenminste evenveel minister van Koninkrijksrelaties voelt als

minister van Binnenlandse Zaken. Dat is goed, want de koninkrijksdelen verdienen die politieke aandacht. Dat geldt zowel voor de autonome landen als voor de eilanden van het Caribische deel van Nederland. Ik dank de minister voor de grondigheid, ik zou bijna zeggen de uitputtendheid van de antwoorden. Ik kom op een enkel punt nog terug. Ik ben blij met de toezeggingen die hij heeft gedaan over de evaluatie inclusief de mogelijke evaluatie van het Statuut. Wij komen daarover nog nader te spreken. De minister heeft duidelijk gemaakt dat hij daarover wil nadenken. Ik blijf de voorkeur uitspreken voor een commissie in plaats van allerlei Europees aan te besteden onderzoeken. Een en ander gaat lang duren en ik vraag mij af of het echt nodig is.

Ik ben het ook eens met de door de minister omschreven waarden. Wij moeten wel nagaan waarover wij precies spreken. De waarden in het Koninkrijk staan in het waarborgartikel in het Statuut: de fundamentele vrijheden, de mensenrechten, het deugdelijke bestuur en de rechtszekerheid. Daarover zijn wij het eens. Er zijn ook nog waarden -- en daarover gingen de bijdragen van de heer Van Kappen en anderen -- over wat je gemeenschappelijk wilt met het Koninkrijk. Dan spelen economische samenwerkingsmotieven, maar niet alleen die, een belangrijke rol.

Ik heb een zin van de minister uit zijn antwoord in eerste termijn onthouden over de waarborg in artikel 43, lid 2. Hij zei dat wij er een paar keer over moesten nadenken. Hij zei dat over het gebruik van artikel 43, lid 2. Ik denk dat wij er steeds over nadenken, maar het uiteindelijk nooit zullen toepassen in de zin zoals het ooit bedoeld was, namelijk met de zwaardmacht ingrijpen op een van de eilanden. Dat zullen wij gewoon nooit meer doen. Daar zijn de verhoudingen niet naar. Zoals de minister zei: als je dat doet, heb je jarenlange verplichtingen en je kunt je ook niet terugtrekken. Dat kan niet de bedoeling zijn. Wel gaat er een preventieve werking van uit, zoals de minister zei. Wij moeten ons echter wel realiseren dat het zwaard van Damocles, waarvan die preventieve werking uitgaat, nooit naar beneden zal komen.

Dan kom ik bij de Rijksvertegenwoordiger. Ik ben blij met de toezegging aan mevrouw Van Bijsterveld dat hiernaar nog eens wordt gekeken bij de evaluatie. Ik zou mij eerlijk gezegd kunnen voorstellen dat de minister niet pas over tweeënhalf of drieënhalf jaar kijkt naar de taakomschrijving van de Rijksvertegenwoordiger. Ik hoop dat hij formeel in de taakomschrijving wil zetten dat er behalve die vertegenwoordiging van de belangen van het Rijk ook het wederkerige element in zit wat betreft het opkomen voor de positie en de belangen van de eilanden waar dat in het vermogen van de Rijksvertegenwoordiger ligt. Dat is per definitie lastig, omdat de Rijksvertegenwoordiger het hoofd is van de Rijksdienst Caribisch Nederland. Zoals een van de voorgangers van de minister wel eens heeft gezegd, is de Rijksdienst Caribisch Nederland het Rijk in het Caribische deel van Nederland. Je kunt van die vertegenwoordiger niet een soort januskop maken. Hij of zij zou wel als bestuursorgaan nadrukkelijk kunnen kijken in hoeverre de belangen van het Rijk en de belangen van de eilanden bij elkaar kunnen worden gebracht.

De enige vraag die ik niet goed beantwoord kreeg, betrof het samenwerkingsprotocol dat met Aruba is gesloten. Uit de stukken heb ik begrepen dat dit in oktober 2011 is gebeurd, dus door een van de voorgangers van de minister. Dat samenwerkingsprotocol betrof niet groen of milieu, maar intensivering van de samenwerking op onder meer het vlak van bestuurlijke vernieuwing, politie en onderwijs. Dat zijn drie van de vier taken die ik mij kan herinneren. Ik hoor graag van de minister wat de stand van zaken is op dit punt. Als hij het nu niet weet, kan dat een andere keer of eventueel schriftelijk.

De minister is coördinerend minister en dat is uitstekend. Ik denk dat wij een Koninkrijksminister hebben, een eerstverantwoordelijke binnen de Koninkrijksregering. Dat is minister Plasterk. Wij hebben een minister van Koninkrijksrelaties vanuit de Nederlandse regering en wij hebben bovendien nog een coördinerend minister voor de BES-eilanden, en ook dat is minister Plasterk. Dat zijn drie rollen bij elkaar. Dat is hem wel toevertrouwd. Dat betekent ook dat wij wat mij betreft vanaf nu af zijn van de discussie, onder meer gestart door de Raad van State, over het creëren van een Koninkrijkssecretariaat los van de Koninkrijksregering en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Ik geloof niet dat dit een goed idee is. Het lijkt mij verstandiger om nu alle ballen op de minister te spelen.

Wij spraken net over hoe moeilijk het is om aan Amerikanen uit te leggen hoe het Koninkrijk in elkaar zit. Als je aan een Amerikaan vertelt -- de minister weet dat ook -- dat je minister for Kingdom Relations bent, moet je erbij zeggen dat dit niet betekent dat je minister for Foreign Affairs bent. Zo ingewikkeld is het.

De **voorzitter**: De heer Van Dijk van de fractie van de PVV geeft aan dat hij geen behoefte heeft aan een tweede termijn.
**

*N

De heer **De Lange** (OSF): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn uitgebreide reactie op de vele vragen die zijn gesteld. Ik wil mijn waardering uitspreken voor het feit dat hij heel duidelijk voorzien is van goede bedoelingen. Dat is uitermate belangrijk, want wij spreken over een heel weerbarstige en ingewikkelde problematiek die niet zo maar even uit de wereld is. Wij hebben te maken met het Statuut met alle beperkingen die daarbij horen en met standpunten van de Verenigde Naties waar wij niet zomaar aan voorbij kunnen gaan. Dat maakt dat als wij in dit moeilijke veld willen manoeuvreren, dat met grote omzichtigheid moet gebeuren. De minister heeft aangegeven dat hij daar serieus mee bezig is. Dat geeft vertrouwen.

Mijn fractie denkt echter toch dat wij met de overzeese gebiedsdelen toe moeten naar een situatie waarin de rol van Nederland langzaam maar zeker wordt uitgefaseerd. Wij beseffen dat dit alleen maar kan in samenspraak met de partners overzee. Desalniettemin is het onze mening dat dit op termijn de wenselijke situatie is. Wij vinden ook dat de toekomst van de overzeese gebiedsdelen vooral moet worden gezocht in de eigen regio, minder dan in samenspraak met Nederland, een land dat op 8.000 kilometer afstand ligt.

*N

De heer **Van Kappen** (VVD): Voorzitter. Ook ik dank de minister voor de manier waarop hij zich in dit debat heeft opgesteld. Ik vond het een verademing. Hij neemt zijn rol als coördinerend minister blijkbaar heel serieus. Daar zullen wij hem aan houden in de toekomst. Ik ben in elk geval blij met deze verschuiving.

Ik heb in mijn bijdrage uitvoerig gepleit voor een aanpassing van het Statuut. Wij vinden dat het Statuut moet worden aangepast aan 2013. Wij geven er de voorkeur aan dat een aantal gemeenschappelijke beginselen en rechtstatelijke grondslagen in het Statuut worden opgenomen. Wij weten dat dit alleen maar kan als andere landen van het Koninkrijk daarmee instemmen, maar wij vinden toch dat de Nederlandse regering, als regering van het grootste land in het Koninkrijk, daar wel iets actiever in zou kunnen acteren en een aantal voorstellen en initiatieven op tafel zou kunnen leggen zodat er wat gang in wordt gebracht.

Mijn volgende punt is het functioneren van de Koninkrijksregering. Ik hoor graag van de minister of hij nu echt tevreden is over het functioneren van de Koninkrijksregering in dit soort aangelegenheden. Wij zijn daar niet zo tevreden over. Daarom hebben wij gepleit voor het instellen van een onafhankelijke raad van gezaghebbende deskundigen die zaken kan toetsen aan de beginselen van het Koninkrijk. Ik heb nog steeds niet echt gehoord of de minister dat met ons eens of dat hij het niet zo'n best idee vindt.

Een ander punt dat de minister niet heeft aangeroerd en dat ik wel naar voren heb gebracht, betreft de waarden van het Koninkrijk. Dat zijn niet alleen juridische waarden en zeker niet alleen economische waarden, zoals de heer Ganzevoort mij toedichtte. Ik vind dat de waarden van het Koninkrijk actief moeten worden uitgedragen naar de bevolkingen van het Koninkrijk. Dat is op dit moment absoluut niet het geval. De meerderheid van de bevolking in het Caribische deel van het Koninkrijk en in Nederland heeft niet zo'n goed idee over het Koninkrijk. Als wij wat willen met het Koninkrijk, moeten wij actief aan de bak. Wij hebben de minister gevraagd of hij die rol op zich wil nemen, of hij daar een stimulerende rol wil gaan spelen. Is hij bereid om voorlichting te geven en zijn collega's van de andere landen over te halen om dat te doen in de Caribische landen binnen het Koninkrijk? Het is ongelooflijk belangrijk dat er draagvlak is bij de bevolking als wij nog wat willen met het Koninkrijk.

Mijn laatste punt betreft toch de cijfers van Ecorys. Ik laat het niet los. Ecorys is een bureau dat een onderzoek heeft ingesteld namens de Nederlandse regering. Op grond van de beschikbare cijfers komt het op een collectievelastendruk van 25,7% in 2010 en van 32,6% in 2011. Voor 2011 heeft Ecorys zich gebaseerd op een inschatting van de inkomsten uit belastingen en premies op de eilanden. Wij hebben inmiddels cijfers van de Belastingdienst/Caribisch Nederland. Die wijken af. Als ik het sommetje maak, kom ik toch echt uit op een collectievelastendruk die nog hoger ligt: niet 32,6%, maar 33,8%. Ik begrijp dat de minister dat hier niet ter plekke kan regelen. Wij zouden het bijzonder op prijs stellen als eens goed wordt uitgezocht wat die collectievelastendruk op de BES-eilanden is.

*N

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn bevlogenheid in zijn beantwoording. Ik wil proberen om deze vijf minuten te gebruiken om te kijken of het lukt om op een aantal punten wat meer helderheid te creëren. Ik heb namelijk soms het gevoel dat de minister en ik wel hetzelfde willen, maar ik weet niet zeker of wij het wel over hetzelfde hebben. Ik wil even kijken of wij hetzelfde verstaan onder de verschillende begrippen. Ik heb vier vragen en één opmerking.

De eerste twee vragen hangen heel nauw met elkaar samen. Wij hebben gevraagd naar een ontwikkelagenda. De minister zegt dat die er is. Als die er is, zou ik die heel graag zien. En als die er niet is, zou ik willen weten wanneer die dan komt. In een rapport van de Algemene Rekenkamer van november 2012 zag ik dat de Rekenkamer vaststelt dat het wenselijk is -- de minister onderschreef dat in het rapport -- dat voor de evaluatie per departement wordt gekeken wat het gewenste voorzieningenniveau is en dat dit nog niet door alle departementen gerealiseerd is. De Algemene Rekenkamer wijst erop dat het ministerie van OCW dat als een van de weinige al wel helemaal heeft gedaan.

Hiermee hangt de vraag samen of wij bereid zijn om van onze fouten te leren. Dat heb ik in de eerste termijn al gevraagd. Op 10-10-10 is een pakket samengesteld. Ook de minister refereerde daaraan. Het zou kunnen dat dit pakket bij nader inzien toch niet echt past bij de situatie op de eilanden. Is de minister bereid om het hele pakket gewoon eens opnieuw tegen het licht te houden? De bedoeling daarvan zou niet zijn om daar weer meer geld uit te halen. Zo zitten de inwoners van de BES-eilanden namelijk niet in elkaar. Het zijn echt meedenkende en goedwillende mensen. De bedoeling is om voor het hele pakket te kijken of we er nou goed aan hebben gedaan om bijvoorbeeld geen zorgpremie te heffen, en te kijken naar andere zaken die toen met de beste bedoelingen zijn bedacht. Na tweeënhalf jaar moet je kijken of die zaken nog wel kloppen.

Dit geldt niet alleen voor de inhoud van het pakket, maar ook voor het proces. Dat zou ik nog eens willen benadrukken. De bewoners zouden daar veel meer bij betrokken kunnen worden dan nu in ieder geval naar hun gevoel gebeurt. In dat verband kan ik meteen opmerken dat mijn fractie zich graag aansluit bij de opmerking van de heer Thom de Graaf over de evaluatie. Wij willen liever geen Europese aanbesteding, geen Deloitte & Touche, maar gewoon een commissie van mensen die er verstand van hebben. Zij kunnen kijken wat er nodig is.

Dan kom ik op mijn laatste vraag. Eén vraag is niet beantwoord. De heer Van Kappen refereerde daar net ook al aan. Ik vroeg of de minister van mening is dat de Koninkrijksregering voldoende geëquipeerd is om te kunnen omgaan met de nieuwe staatkundige verhoudingen. Ik vroeg dat in iets andere bewoordingen, maar het komt op hetzelfde neer.

Het gedoe met de wisselkoers laten wij even door deskundigen uitzoeken, want wij komen daar niet uit.

De **voorzitter**: Ik dank de Kamer voor de snelle tweede termijn. Ik zou de minister willen uitdagen om hetzelfde te doen in zijn dupliek.
**

*N

Minister **Plasterk**: Voorzitter. Ik dank de leden voor hun opmerkingen in de tweede termijn. Ik zal proberen om hun allemaal recht te doen en terug te komen op een enkel punt dat ik in mijn eerste termijn naar de tweede termijn heb verwezen.

De punten die mevrouw Van Bijsterveld aanvoerde, zal ik tijdens het Koninkrijksberaad ter sprake brengen. Ik heb zojuist toegelicht waarom specifiek de gouverneur van Sint-Maarten extra ondersteuning behoefde en ook heeft gekregen. Er is geen voornemen om die ook aan andere gouverneurs toe te kennen. In beginsel zijn hun kabinetten allemaal op dezelfde manier ingericht. De directeur en de plaatsvervangend directeur van het kabinet in Curaçao rouleren met een zekere regelmaat. Nu de continuïteit daar natuurlijk onder druk staat en de situatie er na de recente gebeurtenissen politiek gespannen is, dringen zij bij mij aan op continuïteit in de ondersteuning. Die heb ik nog vorige week aan de gouverneur van Curaçao toegezegd. Dit is nadrukkelijk een uitzondering, maar het leek mij goed om de ondersteuning van de gouverneur op dat punt een extra accent te geven.

De Rijksvertegenwoordiger wordt sowieso betrokken bij de evaluatie, maar ik kom er ook bij een eerdere gelegenheid al op terug. Ik moet dit even nazoeken, opdat ik de juiste bewoordingen kies. Ik kom hier zo nog even op terug. Ik kom het vanzelf tegen.

Ik denk dat we de hele structuur overhoopgooien als we voor doorzettingsmacht kiezen, ook als we die invullen met een schorsende bevoegdheid. Wel is natuurlijk de mogelijkheid reëel dat de Rijksvertegenwoordiger aankaart dat ergens een te grote stapeling van regelingen optreedt. Dat kan hij doen bij ministers of, als hij de weg niet weet, bij mij. Hij weet de weg overigens wel. Hij kan die stapeling onverstandig vinden en daarvoor waarschuwen. Dat kan hij op elk moment doen.

Ik heb zojuist al gereageerd op het punt van de legislatieve terughoudendheid. Ik snap het aandringen van mevrouw Van Bijsterveld, maar ik zou op het punt van het onderzoek naar inkomensniveau toch echt willen verwijzen naar de staatssecretaris. Dat zeg ik ook tegen mevrouw Quik, die zich daar teleurgesteld over toonde. Ik vind het passen bij de coördinerende rol om aan te geven dat de staatssecretaris er in de volgende maand naartoe gaat. Vervolgens kan de Kamer haar hier echt op aanspreken. Mocht ze zeggen dat ze er niet over gaat -- maar dat zal ze nooit doen -- dan zie ik erop toe dat ook hier is besproken dat dit een portefeuilleverantwoordelijkheid van de collega is. Dat is geen afschuiven, maar dat is iets neerleggen waar het hoort. Ik vind bovendien dat dit in de tijd zo dichtbij is, dat het reëel is om diegene die dat specifieke gesprek wil voeren te verwijzen naar staatssecretaris Klijnsma.

De heer Ganzevoort verwees naar de waarden die we delen. De heer Van Kappen wees er al op dat die waarden voor een deel, ook voor de heer Ganzevoort zelf, een politieke lading hebben. Verschillende partijen aan deze kant van de oceaan kunnen natuurlijk verschillend naar die waarden kijken, maar dat is aan de andere kant van de oceaan ook zo. Daar maakt de politieke kleur van de regering dus ook een verschil in de waarden die men vooropstelt. De ene regering zal het erom gaan dat de arme mensen op het eiland nu eindelijk ook eens wat gaan profiteren, terwijl een andere regering misschien weer een ander accent legt. Daar zitten politieke verschillen in.

De ontwikkelplannen ondersteunen we volop. Vanuit de departementen wordt daaraan actief meegeschreven. Het is dus niet zo dat wij zeggen: kom maar met een plan, en dan gaan wij er met een rode stift doorheen. Er wordt door departementale medewerkers echt met volledige inzet aan meegeschreven. Behalve inhoudelijk steunen we de plannen ook financieel. Er is een half miljoen euro toegezegd voor het maken van ontwikkelplannen. Ik geloof dat ik gedeputeerde El Hage hier vanavond weer in het pand zag. Net als gedeputeerden van andere eilanden weet hij de weg dus goed te vinden om ervoor te zorgen dat die plannen goed doortimmerd zijn.

De heer Ester sprak over de upgrade van informatie. Ik heb die opmerking gezien als een indirecte hint in de richting van een van de andere leden van de Kamer, om daar in een nieuwe rol bij het Sociaal en Cultureel Planbureau nog eens specifiek aandacht aan te besteden.

Ik zou willen suggereren om de motie van de heer Ester even aan te houden. Ik neem aan dat er na de reactie van de regering op het UNICEF-rapport wellicht een bespreking volgt. De motie kunnen we dan in die context aan de orde stellen. De heer Ester kan dan zien of datgene wat in de beleidsreactie staat, voldoet aan wat hij hier voor

ogen heeft. Als dat niet zo is, kunnen we daar altijd een nader gesprek over voeren.

Ik heb al gereageerd op de opmerkingen van mevrouw Quik over de coördinerende rol. In de toegezegde brief komen we terug op de tienerzwangerschappen. Ik wil geen verwachtingen creëren. Het zit diep hoe men zich gedraagt en hoe men hiermee omgaat. Dit is niet van de ene op de andere dag op te lossen. Dat weet mevrouw Quik echter beter dan ik.

In de motie wordt voorgesteld na te gaan of en hoe gezondheidsschade met de ondersteuning van Nederland kan worden beperkt. Ik vind dat alleszins redelijk. Ik zou het oordeel over die motie dan ook aan de Kamer willen laten. Ik voeg er één ding aan toe. Dit alles kan alleen wanneer de regering van Curaçao daarom vraagt. Dat is het uitgangspunt. Met die kanttekening laat ik het oordeel over de motie graag aan de Kamer.

Ik dank de heer Thom de Graaf voor zijn positieve reactie. Sowieso wil ik in zijn algemeenheid zeggen dat mij ook vanavond weer opvalt hoe de Kamer in den brede zich verhoudt tot de Cariben. Van links tot rechts en van boven tot onder is de basishouding heel positief. Dat ligt in de andere Kamer der Staten-Generaal toch een tikkeltje anders, is mijn gevoel. Daar wordt toch meer gedacht in hoe we ervan afkomen, en hoe het zo min mogelijk kost. Ik deel zijn betrokkenheid en ook het gesprek over de waarden die in deze koninkrijksrelatie zijn belegd. Het is goed, zij het wellicht overbodig, om deze opmerking te maken.

Ik ben het met de heer Thom de Graaf eens dat artikel 43 lid 2 er redelijkerwijs niet toe zal leiden dat er met de macht van het zwaard zal worden ingegrepen en met de exacte motieven die hij gaf.

Dan kom ik op de opmerking over de Rijksvertegenwoordiger. Ik verwees daar zojuist al naar. In het onderzoek naar taakverlichting en deregulering komt de Rijksvertegenwoordiger ook aan de orde. Dat stuur ik in het najaar van 2013 naar de Kamer met een kabinetsreactie. Misschien is dat een eerdere gelegenheid dan de evaluatie om op dat punt terug te komen.

Ik zeg toe schriftelijk terug te komen op het samenwerkingsprotocol met Aruba.

Dan kom ik op het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. Om elkaar niet mis te verstaan, ik heb op de vraag van de heer De Graaf geantwoord dat er wat mij betreft geen blokkade ligt om het te entameren als in de context van een evaluatie blijkt dat het nuttig en nodig is om het Statuut te herzien. Dat is iets anders dan dat ik heb toegezegd om het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden te herzien. Zo werd het ook niet samengevat, maar ik zeg het voor het geval dat iemand het anders mocht hebben verstaan.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Herziening volgt na een analyse, beoordeling en evaluatie. Mij gaat het erom dat de minister, als hij zo'n commissie instelt en een opdracht formuleert, daarin ook opneemt te willen bezien of er een reden is om het Statuut eventueel aan te passen, gegeven de uit te voeren evaluatie.

Minister **Plasterk**: Dat lijkt mij alleszins redelijk. Sowieso komt die opdracht hier in de Kamer terug. Dan kan de heer De Graaf kijken of de formulering hem bevalt.

De heer De Lange pleit voor een afnemende rol voor Nederland. Mag ik bij deze gelegenheid dan misschien toch nog eens de heer Wiels citeren, die mij een keer op dit punt aansprak? Ook voordat hij politiek aan de macht kwam, had hij in zijn campagne de onafhankelijkheid benadrukt. Ook de naam van zijn partij verwijst daarnaar. In een van de eerste gesprekken die hij met mij had, zei hij het volgende.

Ik zie het zo: op dit moment is mijn land niet toe aan totale onafhankelijkheid. Het juridisch systeem steunt immers mede op expertise vanuit Nederland en de financiën en de economie zijn nog onvoldoende op orde. Ik wil een trots land dat in staat is zijn eigen zaken te doen. Ik wil er de komende jaren dus voor zorgen dat wij zaken als integriteit, rechtsstatelijkheid, het hele juridische stelsel, de financiën en de economie op orde hebben. Als wij dat in de komende jaren doen, dan wordt de discussie over de vraag of je onafhankelijk bent in zekere zin een laatste papieren actie maar geen grote politieke daad. Dan heb je immers al een onafhankelijke positie gerealiseerd.

Toen dacht ik meteen: dat vind ik een heel verstandige insteek. Wij gaan nu geen moeilijke discussies voeren over onafhankelijkheid, maar laten wij er in gezamenlijkheid aan werken dat het land Curaçao zijn eigen zaken kan doen. Datzelfde speelt bij de andere landen ook. Als de heer De Lange vanuit die houding zegt een afnemende rol te zien van het land Nederland, dan kan ik hem zeggen: volgens mij hebben de andere landen dat ook voor ogen. Overigens kun je vanuit die onafhankelijke rol nog altijd de toekomst samen tegemoet gaan en zeggen: wat kunnen wij met elkaar betekenen voor de inwoners van de vier landen van het Koninkrijk?

Op de vraag van de heer Van Kappen over het Statuut heb ik gereageerd. Hij vroeg verder of ik vind dat de rijksministerraad goed functioneert. Ik vind het moeilijk om daar in algemene zin op te antwoorden. Ten eerste hangt dat namelijk af van de regering die daar aan de andere kant achter zit. De rijksministerraad bestaat immers uit alle ministers van de Nederlandse ministerraad plus de gevolmachtigd minister van ieder van de drie andere landen. Het maakt dus heel veel uit of de rest van de relatie met een ander land in harmonie en verstandig verloopt of dat er meer spanningen zijn. Dat maakt die constructie ook ingewikkelder. Daarnaast is ieder gevolmachtigd minister weer een ander. Dus ik vind het moeilijk om daar in algemene zin op te antwoorden. Het is wel goed dat er één plek is waar op regeringsniveau wordt geprobeerd om de zaak te integreren. Als je dat op afstand gaat plaatsen in enige andere structuur, dan moet die structuur zich weer gaan verhouden tot de regeringen van de vier landen. Dat levert natuurlijk ook complicaties op. Het is ook een beetje: better the devil you know than the devil you don't know. Ik denk er liever aan om, mocht er nog

iets aan schorten, er iets aan te verbeteren, dan dat wij naar een andere structuur toe gaan.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): De minister beantwoordt ook meteen mijn vraag, dus dan kan ik die nu even verduidelijken. Ik kan mij zo voorstellen dat hij zegt dat het ook afhangt van wie er aan de andere kant van de tafel zitten, maar ik heb altijd begrepen dat een instrument zo ingericht moet zijn dat het daar niet van afhangt. Naarmate de spanning oploopt, moet een instrument juist helpen. In die zin is mijn vraag: is de Koninkrijksregering nog wel voldoende geëquipeerd om met die nieuwe entiteiten om te gaan? Als ik het goed begrijp, is dat namelijk vooral afhankelijk van de onderlinge verhoudingen. Dat zou voor zo'n instrument toch net iets meer moeten zijn.

Minister **Plasterk**: De Koninkrijksregering is de ministerraad van het Koninkrijk. Daarom vind ik het ook zo moeilijk om in algemene zin te beantwoorden of dat goed gaat. De ministerraad in het ene kabinet is ook niet dezelfde als die in een ander kabinet. Dat zeg ik niet om het af te doen op de persoonlijke verhoudingen, maar dat is wel de realiteit. Je moet het met elkaar doen.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Laat ik de vraag dan anders formuleren. Is het instrument van de Koninkrijksregering in de huidige situatie adequaat genoeg? Of heb je iets nodig los van de Koninkrijksregering wat in tijden van spanningen …?

Minister **Plasterk**: Ik zie nu geen andere structuur voor ogen waarin je dat uiteindelijk op regeringsniveau kunt beslechten. Anders moet je weer zaken bilateraal gaan doen, maar dan zit je niet met alle landen bij elkaar. Het is weleens wat onbevredigend, maar het is ook weleens wat onbevredigend omdat de bevoegdheden daar niet liggen. Er zijn ook zaken waarover andere landen in het Koninkrijk de rijksministerraad moeten horen en waarover ze vervolgens een eigen besluit kunnen nemen. Ik aarzel nu even omdat ik mij afvraag of ik dat hier moet etaleren -- laat ik dat niet doen -- maar wij hebben onlangs een kwestie aan de orde gehad waarin een zeer besliste opvatting van de rijksministerraad kwam en waarvan een van de vier landen, niet zijnde Nederland, uiteindelijk heeft gezegd: wij nemen hier nota van en wij doen het gewoon toch zo. Dat is dan onbevredigend. Dat is niet zo omdat de structuur niet bevredigend is, maar omdat de bevoegdheden op dat punt zo zijn verdeeld dat een land, gehoord de rijksministerraad, vervolgens zijn eigen plan mag trekken. Ik denk dus niet dat wij dat oplossen door de structuur te veranderen, tenzij we die bevoegdheid verplaatsen, maar dat kan altijd. Dat kan ook binnen de huidige structuur. Dan moet je gewoon zeggen dat de rijksministerraad over zo'n kwestie de knoop doorhakt.

De heer **Van Kappen** (VVD): Ik pleit er niet voor om de structuur van de rijksministerraad te veranderen. Ik heb ervoor gepleit om een onafhankelijke commissie of advieslichaam in te stellen met gezaghebbende deskundigen die beoordelen of de landen van het Koninkrijk voldoen aan de rechtsstatelijke beginselen. Ik bedoel een soort onafhankelijke toetsingscommissie. Als die toetsingscommissie dan met aanbevelingen komt en die aanbevelingen niet worden opgevolgd, dan is de Koninkrijksregering aan zet. Ik probeer dus juist een buffer in te bouwen tussen de Koninkrijksregering, die natuurlijk altijd bestaat uit politici, en een onafhankelijke raad die probeert zo onafhankelijk mogelijk te toetsen of de landen van het Koninkrijk voldoen aan de beginselen die in het Statuut staan en die, in ieder geval in mijn visie, hopelijk nog wat worden aangescherpt. Dat is geen wijziging van de rijksministerraad maar het instellen van een buffer: een onafhankelijke raad van deskundigen.

Minister **Plasterk**: Ik aarzel even omdat ik niet weet hoe ik hierop moet reageren of hoe ik tegemoet kan komen aan wat de heer Van Kappen nu vraagt. Dit is de structuur zoals die nu vastligt in het Statuut voor het Koninkrijk, met één rijksministerraad voor de vier landen. Dat is natuurlijk een politiek orgaan, zoals elke ministerraad dat uiteindelijk is. Ik zou het een ingewikkelde constructie vinden als wij een soort commissie van wijzen instellen die gaat toezien op de rechtsstatelijkheid van autonome landen binnen het Koninkrijk. Uiteindelijk heb je een waarborgfunctie, wat het instrument eventueel ook zal zijn. Daar hebben wij uitgebreid over gesproken. Daar kunnen wij landen overigens wel op aanspreken. Ik heb ook op de preventieve werking gewezen. Landen willen geen aanwijzing krijgen van de rijksministerraad. Dat blijkt dus toch best een instrument te zijn waardoor landen zeggen: als de rijksministerraad ergens op aandringt, dan gaan wij er toch nog eens opnieuw naar kijken, want wij willen geen aanwijzing krijgen. Dat lijkt mij de beste structuur op dit moment. Mochten er bij de evaluatie andere dingen boven water komen, dan kunnen wij daarop terugkomen, maar ik aarzel daar nog wel even over.

De heer Van Kappen vroeg naar het verder onder de aandacht brengen van de waarde van het Koninkrijk. Hij informeerde ernaar of ik dat zou willen doen, maar ik heb nog iets veel beters voor hem. Wie is er beter in het presenteren van de waarde van het Koninkrijk dan de koning? Misschien is er één ding beter dan de koning en dat zijn de koning en de koningin. In november gaan zij twaalf dagen voor een kennismakingsbezoek naar de eilanden. Zij kennen die natuurlijk goed, maar zij gaan nu in hun nieuwe hoedanigheid. Dan zal men zien hoe veel enthousiasme dat ook voor de toekomst van het Koninkrijk met zich mee zal brengen. Ik was er onlangs en ik vond dat er veel Nederlandse vlaggen hingen en er veel oranje te zien was. Dat was natuurlijk omdat de troonswisseling daar op de voet was gevolgd. Juist het koningshuis is een belangrijke bindende factor in het Koninkrijk en kan ook in hoge mate bijdragen aan het uitdragen van de waarden waar het

Koninkrijk voor staat. Wat dat betreft, heb ik hoge verwachtingen van het bezoek in november.

De heer Van Kappen heeft gevraagd naar de cijfers van Ecorys. Ik zal dit doorgeven aan mijn collega van Financiën en kijken wat ik boven tafel kan krijgen. Als dat nuttige informatie is, zal ik ervoor zorgen dat deze aan de Kamer wordt gezonden.

Aan het adres van mevrouw Linthorst kan ik melden dat de ontwikkelingsplannen er per eiland komen. Die worden met andere departementen afgestemd en dan zal ik er vanzelfsprekend voor zorgen dat zij naar de Kamer worden gezonden.

Mevrouw **Linthorst** (PvdA): Ik begrijp nu waarom wij daar misschien verschillende beelden bij hebben. Ik bedoelde met een ontwikkelagenda dat er vanuit de departementen, vanuit Nederland, ook nagedacht wordt over de vraag wat naar Nederlandse maatstaven een acceptabel voorzieningenniveau is, zoals de heer Van Kappen het zo mooi noemde. Dat zijn twee verschillende dingen. De plannen van de eilanden is één, maar de ideeën waar het heen moet met het voorzieningenniveau op de eilanden per departement is twee en natuurlijk in eerste instantie een verantwoordelijkheid van het departement zelf. Daarvan heeft de Algemene Rekenkamer in november gezegd dat dit nog niet op ieder departement volledig op orde was en dat dit wel klaar zou moeten zijn voor de evaluatie. Komen er ook ontwikkelagenda's vanuit de departementen en, zo ja, wanneer komen die dan?

Minister **Plasterk**: Mijn voornemen is om ervoor te zorgen dat die ontwikkelplannen van de eilanden, die in samenspraak met de departementen worden gemaakt, één plan worden waaraan de departementen en dus ook het Nederlandse kabinet zich committeren. Zo krijgen we niet weer twee verschillende series plannen. Dan is het namelijk ook de vraag of dat wat de eilanden willen wel aansluit op wat de Nederlandse regering op die terreinen te bieden heeft en zijn we nog niet veel opgeschoten. We schrijven mee aan die eilandenplannen vanuit de departementen. Alleen al daarom is men gecommitteerd aan die plannen. Ik zou dat dus het liefst inderdaad in samenhang doen.

Het tegen het licht houden van het pakket zoals het per 10-10-10 is vastgesteld, lijkt mij de essentie van de evaluatie. Dan kunnen wij zien of de keuzes die toen zijn gemaakt de goede keuzes waren. Mevrouw Linthorst zegt er al bij dat het binnen de budgetgrenzen moet gebeuren. Dat lijkt mij alleszins aan de orde bij die evaluatie.

Ik heb goed gehoord dat zowel mevrouw Linthorst als de heer De Graaf zeiden dat bij die plannen niet voor een openbare aanbesteding gekozen moet worden. Ik neem dat even mee terug. We hebben het soms niet helemaal voor het kiezen en het hangt net van de inrichting van het traject af. Ik wacht ook even op het advies van de Raad van State over de inrichting van de evaluatie. Ik neem nota van wat is gezegd; niemand zit er natuurlijk op te wachten, ook als dat grote vertraging oplevert. We moeten wel binnen Europa kijken waar juridisch de mogelijkheden zitten.

Op het punt van de wisselkoers kom ik met alle plezier bij gelegenheid nog eens terug. Als oud-woordvoerder Financiën voel ik mij daar toch wat door aangesproken.

Mevrouw Quik heeft gevraagd hoe het zit met 1 juli. De minister van VWS zal voor 1 juli met een reactie komen. Op die datum treedt namelijk het pakket maatregelen in werking, tenzij zij akkoord gaat met het door eilanden aangedragen alternatief. Zij is zich ervan bewust dat het voordien moet gebeuren. Er ontstaat dus geen rare tussenperiode.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Wij zijn daarover nog steeds in gesprek met de minister. Het lijkt mij dus voor de hand te liggen dat deze Kamer met de minister daarover van gedachten kan wisselen als zij een beslissing heeft genomen. Het gesprek is opgeschort omdat de Tweede Kamer er ook mee bezig was, maar wij zijn er nog niet klaar mee.

Minister **Plasterk**: Ik begrijp wat u zegt, maar ik ga noch over de agenda van deze Kamer noch over die van de collega. Ik zal dit doorgeven aan mijn collega van VWS.

Mevrouw Linthorst vroeg naar het nieuws dat de portefeuille toezicht en handhaving door het bestuurscollege zou zijn weggehaald bij de gezaghebber. Ik moest het even navragen, maar het is inderdaad juist. Op basis van de WolBES is dat op zichzelf de bevoegdheid van het bestuurscollege. Ik heb er op dit moment geen ander oordeel over dan dat. Het feit klopt en op basis van de WolBES kan het en is het de bevoegdheid van het bestuurscollege om die portefeuille te verplaatsen. Meer kan ik er op dit moment niet over zeggen.

Wat betreft de trendanalyse van het CPB is er een overleg tussen de departementen en het CPB over de behoefte van de departementen aan statistische informatie. Dat wordt besproken in het opdrachtgeversberaad van 18 juni aanstaande.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik reageer een beetje secundair, waarvoor mijn excuses. Ik zit echter nog steeds na te denken op welke manier wij nu geacht worden staatssecretaris Klijnsma te benaderen. Moeten we haar een brief schrijven dat wij met minister Plasterk hebben besproken dat wij een SCP-onderzoek willen? Hoe stelt de minister zich dat voor?

Minister **Plasterk**: Ik weet niet of u dat per se wilt. Of het de wens is van een aantal leden van de Kamer moet vervolgens in het debat blijken en zal ook misschien van de antwoorden van de staatssecretaris afhangen. Ik wil hier geen debat gaan uitlokken voor collega's, maar mevrouw Quik kan schriftelijk dan wel anderszins het gesprek met de staatssecretaris aangaan.

De **voorzitter**: Minister Plasterk, ik heb begrepen dat de staatssecretaris binnenkort naar de Antillen afreist. Ik neem aan dat u haar informeert over de

discussie die wij hier met elkaar gehad hebben, zodat zij daar aandacht aan kan besteden. Ik denk dat het verstandig is dat wij de staatssecretaris na haar terugkeer vragen om verslag te doen van haar bevindingen. Dan kunnen we zien of er nog stappen moeten volgen. Dat lijkt mij de meest voor de hand liggende gang van zaken, mevrouw Quik.
**

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik dank de minister voor zijn antwoord in tweede termijn. Ik begrijp van de heer Ester dat wij de volgende week horen of hij de suggestie van de minister volgt om zijn motie aan te houden. De stemming over de moties staat voor volgende week op de agenda.
**

Sluiting 22.10 uur.

!Lijst van besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de plenaire behandeling van de volgende hamerstukken te doen plaatsvinden op 4 juni 2013:
Implementatie van kaderbesluit 2009/829/JBZ van de Raad van de Europese Unie van 23 oktober 2009 inzake de toepassing tussen de lidstaten van de Europese Unie, van het beginsel van wederzijdse erkenning op beslissingen inzake toezichtmaatregelen als alternatief voor voorlopige hechtenis (PbEU L 294) (33422);
Wijziging van de Wet op de jeugdzorg in verband met het opnemen van een grondslag voor het nemen van beperkende maatregelen of controlemaatregelen jegens een jeugdige in de gesloten jeugdzorg tijdens vervoer van de jeugdige en tijdens het verblijf van de jeugdige in het gerechtsgebouw (33494);

b. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie te doen plaatsvinden op 4 juni 2013:
Wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Wet gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens in verband met het wijzigen van de voorwaarden voor en de bevoegdheid ter zake van wijziging van de vermelding van het geslacht in de akte van geboorte (33351);

c. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de vaste commissie voor Economische Zaken te doen plaatsvinden op 4 juni 2013:
Wijziging van de Elektriciteitswet 1998, de Gaswet, de Wet op het financieel toezicht, de Wet op de economische delicten en het Wetboek van Strafvordering (uitvoering van een verordening betreffende de integriteit en transparantie van de groothandelsmarkt voor energie) (33510);

d. de plenaire behandeling van de volgende wetsvoorstellen te doen plaatsvinden op 2 juli 2013:
Wijziging van de Wet vervoer gevaarlijke stoffen en enige andere wetten in verband met de totstandkoming van een basisnet (Wet basisnet) (32862);
Wijziging van de Kieswet houdende maatregelen om het eenvoudiger te maken voor Nederlanders in het buitenland om hun stem uit te brengen, wijziging van de wijze van inlevering van de kandidatenlijsten, aanpassing van de datum van kandidaatstelling en stemming, alsmede regeling van andere onderwerpen(33268);

Lijst van ingekomen stukken, **met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen**:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:
Wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 en de Flora- en faunawet in verband met uitbreiding van de werkingssfeer van beide wetten naar de exclusieve economische zone (32002);
Wijziging van de Wet op het notarisambt in verband met de uitbreiding van de nationaliteitseis voor benoeming tot notaris tot personen met de nationaliteit van een andere lidstaat van de Europese Unie, van een overige staat die partij is bij de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte of de Zwitserse Bondsstaat (33419);
Implementatie van kaderbesluit 2009/829/JBZ van de Raad van de Europese Unie van 23 oktober 2009 inzake de toepassing tussen de lidstaten van de Europese Unie, van het beginsel van wederzijdse erkenning op beslissingen inzake toezichtmaatregelen als alternatief voor voorlopige hechtenis (PbEU L 294) (33422);
Wijziging van de Elektriciteitswet 1998, de Gaswet, de Wet op het financieel toezicht, de Wet op de economische delicten en het Wetboek van Strafvordering (uitvoering van een verordening betreffende de integriteit en transparantie van de groothandelsmarkt voor energie) (33510);
Wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap in verband met de wijziging van Boek 1 van het Nederlandse Burgerlijk Wetboek betreffende het ontstaan van het juridisch ouderschap van de vrouwelijke partner van de moeder anders dan door adoptie (33514, R1998).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen worden gesteld van de desbetreffende commissies;

2. de volgende regeringsmissives:
een, van de minister van Buitenlandse Zaken, houdende goedkeuring van het op 10 augustus 2012 te Addis Abeba tot stand gekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Federatie Democratische Republiek Ethiopië tot het vermijden van dubbele belasting en het

voorkomen van het ontgaan van belasting met betrekking tot belastingen naar het inkomen, met Protocol (Trb. 2012, 179 en 192 en Trb. 2013, 84), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffienr. 152943);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag van de Europese Raad d.d. 22 mei 2013 (griffienr. 152917.01);

een, van alsvoren, ten geleide van drie fiches die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake o.a. Wijziging Gemeenschapsmerkenverordening en Herschikking merkenrichtlijn (griffienr. 152957);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag van de Raad Algemene Zaken van 21 mei 2013 (griffienr. 152888.01);

een, van alsvoren, ten geleide van vier fiches die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake o.a. Verordening Europol en fusie met Cepol (griffienr. 152964);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 27 mei 2013 (griffienr. 152915.01);

een, van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, inzake reactie op Gezondheidsadvies 'Blik op Brussel' (griffienr. 152971);

een, van de minister van Financiën, inzake voorgenomen verkoop aandelen URENCO (griffienr. 152955);

een, van alsvoren, inzake Kamerbrief over kabinetsreactie groenboek Lange termijn financiering (griffienr. 152956);

een, van de minister en de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, inzake toekomst MKOB en AO-tegemoetkoming (griffienr. 152959);

een, van de minister en de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake Actieplan tegengaan verspilling in de zorg (griffienr. 152960);

een, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake standpunt bevindingen verkenners extramurale farmacie en marktscan farmacie 2012 van de NZa (griffienr. 152983);

een, van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake ADL-assistentie (griffienr. 152961).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

3. de volgende missives:

een, van de Algemene Rekenkamer, ten geleide van een afschrift van een brief d.d. 30 mei 2013 aan de Tweede Kamer inzake actualisering website kredietcrisis (griffienr. 152979);

een, van alsvoren, inzake website resultaten verantwoordingsonderzoek Algemene Rekenkamer (griffienr. 152976).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

4. de volgende geschriften:

een, van A.C.H. te B., inzake conflict Syrië (griffienr. 152968).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking;

een, van M.M., inzake wetsvoorstel 33496 (Wijziging van de gemeentelijke indeling in een deel van de provincie Fryslân) (griffienr. 152966).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis van de Koning;

een, van S.T., inzake zorgen om het studiebeleid (griffienr. 152973).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap;

een, van R.R. te R., inzake meer belasting voor ouderen (griffienr. 152937).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Financiën;

een, van R.V., inzake recht op vrijstelling van MRB (griffienr. 151564.12).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Infrastructuur, Milieu en Ruimtelijke Ordening;

een, van A.K., inzake bezuinigingen in de zorg (griffienr. 152980).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.